

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BÜTÜNLEŞİK SOSYAL POLİTİKA YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE
“SOSYO-POLİTİK GELİŞMİŞLİK ENDEKSİ ÖNERİSİ”**

DOKTORA TEZİ

Abdulkadir ALTINSOY

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN

MAYIS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

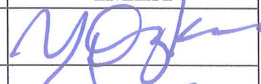

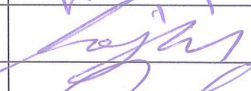


BÜTÜNLEŞİK SOSYAL POLİTİKA YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE
“SOSYO-POLİTİK GELİŞİMİŞLİK ENDEKSİ ÖNERİSİ”

DOKTORA TEZİ

Abdulkadir ALTINSOY

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

“Bu tez 08/05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN	BAŞARILI	
Prof. Dr. Cihangir AKIN	Başarılı	
Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL	Başarılı	
Doç. Dr. M. Çağlar ÖZDEMİR	Başarılı	
Dr. Öğretim Üyesi Adem AKBIYIK	Başarılı	



T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı : ABDULKADİR ALTINSOY

Öğrenci Numarası : 1260D05100

Enstitü Anabilim Dalı : ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

Enstitü Bilim Dalı :

Programı :

YÜKSEK LİSANS

DOKTORA

Tezin Başlığı : BÜTÜNLEŞİK SOSYAL POLİTİKA YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE
"SOSYO-POLİTİK GELİŞİMİŞLİK ENDEKSİ ÖNERİSİ"

Benzerlik Oranı : %12

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

10/06/2019
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

.../.../...
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Prof.Dr.Yılmaz ÖZKAN

Tarih:

İmza:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

KABUL EDİLMİŞTİR

REDEDELMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın planlanması, araştırılması, yürütülmesi ve tamamlanmasında baştan beri ilgi, sabır ve desteğini esirgemeyen, danışman hocam sayın Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN'a ve Doç. Dr. Çağlar Özdemir'e değerli katkıları ve emekleri için teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Bu süreç boyunca çalışmalarımı değerlendiren ve yönlendiren Dr. Öğretim Üyesi Adem AKBIYIK'a ayrıca teşekkürü borç bilirim. Savunma sınavı esnasında çalışmamın son haline gelmesine, katkılarından dolayı Prof. Dr. Cihangir AKIN ve Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL'e teşekkür ederim.

Desteğini hep yanımda hissettiğim eşim ve kızıma, bugünlere gelmeme en büyük katkısı olan anneme, babama ve tüm aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Abdulkadir ALTINSOY

Sakarya-2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
GRAFİK LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAM ve KAPSAM	5
1.1.Sosyal Politika Kavramı	5
1.1.1.Sosyal Politika Tanımı.....	5
1.1.2.Sosyal Politikanın Ortaya Çıkışı.....	7
1.1.3. Sosyal Politika Refah İlişkisi.....	10
1.1.4.Bütünleşik Sosyal Politika Yaklaşımı	10
1.2. Sosyal Politikanın Temel Bileşenleri	11
1.2.1.Eğitim Politikaları.....	12
1.2.2.Sağlık Politikaları	13
1.2.3.Konut Politikaları.....	14
1.2.4.İstihdam Politikaları	16
1.2.5.Sosyal Güvenlik Politikaları	18
1.2.6.Ulaşım Politikaları	20
1.2.7.Çevre Politikaları	21
1.2.8. Diğer Sosyal Politika Bileşenleri.....	22
1.3. Sosyo-Politik Gelişmişlik Kavramı	27
1.3.1.İnsani Gelişme Kavramı	27
1.3.2.Sosyo-Politik ve Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Arasındaki Farklılıklar	30
1.3.3.Tez Kapsamında Sosyo-Politik Gelişmişliğe Bakış	31

BÖLÜM 2: SOSYO-POLİTİK GELİŞMİŞLİĞİN ÖLÇÜMÜ VE ÖLÇÜM ÇALIŞMALARININ SINIFLANDIRILMASI	32
2.1. Sosyo-Politik Gelişmişliğin Ölçülmesi İle İlgili Genel Bilgi	32
2.2. Gelişmişlik Ölçümüne Yönelik Çalışmalar	33
2.2.1.Uluslararası Kuruluşların Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları	33
2.2.2.Uluslararası Araştırma Şirketlilerinin Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları	38
2.2.3.Seçili Ülkelerde Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları.....	41
2.2.4.Türkiye’deki Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları.....	44
2.3.Sosyal Politikanın Bileşenleri Kapsamında Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları ..	49
2.3.1.Eğitim Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar	49
2.3.2.Sağlık Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar	51
2.3.3.Konut Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar	51
2.3.4.İstihdam Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar	52
2.3.5.Sosyal Güvenlik Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar.....	53
2.3.6.Ulaşım Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar.....	55
2.3.7.Çevre Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar.....	55
2.3.8.Diğer Sosyal Politika Bileşenlerinin Gelişmişliğini Ölçen Çalışmalar	55
2.3.9.Taranan Çalışmalar Kapsamında Seçilen Sosyo-Politik Gelişmişlik Göstergeleri.....	64
BÖLÜM 3: SOSYO-POLİTİK GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNİN OLUŞTURULMASI	65
3.1.Yeni Bir Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksine Duyulan İhtiyaç.....	65
3.2. Çalışmanın Metodolojisi	66
3.3. Endeks Oluşturmanın Aşamaları.....	67
3.3.1.Çok Boyutlu Endeksler.....	68
3.3.2.Çok Boyutlu Endeks Oluşturmada Kullanılan İstatistikî Yöntemler	69
3.4.Endekste Kullanılan Yöntem ve Göstergelerin Seçilmesi	73
3.5.Endekste Kullanılan Boyut ve Göstergelerin Tanımlanması	77

3.5.1.Eğitim Göstergeleri.....	77
3.5.2.Sağlık Göstergeleri	78
3.5.3.İstihdam Göstergeleri.....	79
3.5.4.Sosyal Güvenlik Göstergeleri	80
3.5.5.Konut Göstergeleri.....	82
3.5.6.Ulaşım Göstergeleri	83
3.5.7.Çevre Göstergeleri	83
3.5.8.Suçla Mücadele Göstergeleri.....	84
3.5.9.Göç ve Demografi Göstergeleri.....	85
3.5.10.Sosyo-Kültürel Yaşam Göstergeleri	86
3.5.11.Yönetime Katılım Göstergeleri.....	86
3.5.12.Gelir Dağılımı Göstergeleri	87
BÖLÜM 4: SOSYO-POLİTİK GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNİN UYGULANMASI VE SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	88
4.1.Göstergelerle İlgili Veri Toplanması.....	88
4.2.Verilerin Dönüştürülmesi ve Endekse Girilmesi	88
4.3. Endeks Kapsamının Ağırlıklandırılması	89
4.4. Endeks Değerlerinin Bulunması.....	90
4.5.Bulguların Değerlendirilmesi	91
4.5.1.Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sonuçlarının Genel Değerlendirilmesi .	91
4.5.2.Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sonuçlarının Bölgesel Karşılaştırılması	105
4.5.3.Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi İle (SEGE) Sıralamalarının Karşılaştırması	131
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	133
KAYNAKÇA	145
EKLER.....	150

ÖZGEÇMİŞ.....	166
----------------------	------------

,

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AÇSB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	: Birleşmiş Milletler
BM	: Birleşmiş Milletler(United Nations)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EUROSTAT	: Avrupa Komisyonu İstatistik Bürosu
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
İşKUR	: Türkiye İş Kurumu
KENTGES	: Kentsel Gelişme Stratejisi
SEGE	: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
SPGE	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi
TBA	: Temel Bileşenler Analizi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Gelişme Programı
UN-Habitat	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Eğitim İle İlgili Seçilmiş Göstergeler	12
Tablo 2 : Sağlık İle İlgili Seçilmiş Göstergeler	14
Tablo 3 : Konut İle İlgili Seçilmiş Göstergeler	15
Tablo 4 : İstihdam İle İlgili Seçilmiş Göstergeler	18
Tablo 5 : Sosyal Güvenlik İle İlgili Seçilmiş Göstergeler.....	20
Tablo 6 : Ulaşım İle İlgili Seçilmiş Göstergeler.....	20
Tablo 7 : Çevre İle İlgili Seçilmiş Göstergeler.....	21
Tablo 8 : Suçla Mücadele ve Güvenlik İle İlgili Seçilmiş Göstergeler	22
Tablo 9 : Kadın, Aile ve Çocuk Politikaları İle İlgili Seçilmiş Göstergeler.....	23
Tablo 10 : Dezavantajlı Gruplara Yönelik Politikaları İle İlgili Seçilmiş Göstergeler	24
Tablo 11 : Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele İle İlgili Seçilmiş Göstergeler.....	24
Tablo 12 : Göç ve Demografi İle İlgili Seçilmiş Göstergeler	25
Tablo 13 : Sosyo-Kültürel Yaşam İle İlgili Seçilmiş Göstergeler.....	26
Tablo 14 : Yönetime Katılım İle İlgili Seçilmiş Göstergeler	26
Tablo 15 : Eğitim Göstergeleri Veri Kaynakları	50

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 : Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı	29
--	----

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Genel Sonuçları	92
Grafik 2	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Eğitim Sonuçları.....	93
Grafik 3	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sağlık Sonuçları	94
Grafik 4	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi İstihdam Sonuçları.....	95
Grafik 5	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sosyal Güvenlik Sonuçları	96
Grafik 6	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Konut Sonuçları.....	97
Grafik 7	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Çevre Sonuçları	98
Grafik 8	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Suçla Mücadele Sonuçları	99
Grafik 9	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Ulaşım Sonuçları	100
Grafik 10	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sosyo-Kültürel Yaşam Sonuçları	101
Grafik 11	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Göç ve Demografi Sonuçları.....	102
Grafik 12	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Demokratik Katılım Sonuçları	103
Grafik 13	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Gelir Dağılımı Sonuçları	104
Grafik 14	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR10 (İstanbul)	105
Grafik 15	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 51 (Ankara)	106
Grafik 16	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	107
Grafik 17	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 51 (İzmir)	108
Grafik 18	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce,).....	109
Grafik 19	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 90 (Trabzon, Ordu, Giresun,).....	110
Grafik 20	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	111
Grafik 21	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 32 (Aydın, Denizli, Muğla)	112
Grafik 22	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli).	113
Grafik 23	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 52 (Konya, Karaman).....	114
Grafik 24	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop).	115
Grafik 25	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 22 (Balıkesir, Çanakkale).....	116
Grafik 26	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 61 (Antalya, Isparta, Burdur)	117
Grafik 27	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 33 (Manisa, Afyon, Kütahya,).....	118
Grafik 28	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl,)	119
Grafik 29	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR A1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt).....	120
Grafik 30	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde,)..	121
Grafik 31	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 83 (Samsun, Tokat, Çorum,)	122
Grafik 32	: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat,).....	123

Grafik 33 : Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 62 (Adana, Mersin)	124
Grafik 34 : Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş,).....	125
Grafik 35 : Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	126
Grafik 36 : Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR A2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) .	127
Grafik 37 : Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR C3 (Mardin, Batman, Şırnak,).....	128
Grafik 38 : Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR C2 (Şanlıurfa, Diyarbakır).....	129
Grafik 39 : Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR B2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) ...	130

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans		Doktora	X
Tezin Başlığı: Bütünleşik Sosyal Politika Yaklaşımı Çerçevesinde Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Önerisi			
Tezin Yazarı: Abdulkadir ALTINSOY Danışman: Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN			
Kabul Tarihi: 08.05.2018		Sayfa Sayısı: 180	
Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri			
<p>Bu çalışmanın amacı; etkin, izlenebilir bir sosyal politika sistemi oluşturmak için yardımcı olacak ve sosyo-politik gelişmişlik seviyesini bütüncül olarak ölçecek bir endeks geliştirmektir. Bu endeks, refah bileşenlerini eşzamanlı ve bütüncül olarak ölçülebilecek, zamanla uğradığı değişimi izleyebilecek ve farklı bölgeleri karşılaştırmak için yardımcı olacaktır.</p> <p>Bu kapsamda yapılan literatür taraması sonucu, sosyo-politik gelişmişliğin kapsamı belirlenerek, tanımlamaları yapılmış, ulusal ve uluslararası alanda bu konuda yapılan ölçüm çalışmaları araştırılmıştır. Endekste kullanılmak üzere seçilen göstergelerin, ulaşılabilir ve sürdürülebilir olması dikkate alınmıştır.</p> <p>Başta TÜİK olmak üzere, çeşitli kamu kuruluşlarından sağlanan veriler, önce normalize edilerek endeks kullanımına hazır hale geliştirilmiştir. Boyut indirgeme metodu sonucu elde edilen değerler ve uzman görüşleri dikkate alınarak belirlenen ağırlıklar kullanılarak, sosyo-politik gelişmişlik endeksi oluşturulmuştur.</p> <p>Bu endeks, Türkiye genelinde TÜİK tarafından istatistiki olarak sınıflandırılmış (Düzey 2) 26 bölgede uygulanarak farklılıklar gözlemlenmiş ve sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda geliştirilen endeksin, bütünleşik olarak sosyo-politik gelişmişliği ölçebilmesi, yöneticilere ve politika yapıcılara karar alma noktasında yardımcı olması hedeflenmektedir.</p>			
Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Refah, Gelişmişlik Endeksi			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	<input type="checkbox"/>	Ph.D.	<input checked="" type="checkbox"/>
Title of Thesis: In The Framework of Holistical Social Policy Approach Socio-Political Development Index Suggestion			
Author of Thesis: Abdulkadir ALTINSOY Supervisor: Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN			
Accepted Date: 08.05.2018		Number of Pages: 180	
Department: Labour Economics and Industrial Relations			
<p>The aim of this study is to develop an index that will help to create an effective, traceable social policy system and measure the level of socio-political development as a whole. This index will be able to measure the components of welfare simultaneously and be able to monitor the change over time and to compare different regions.</p> <p>As a result of the literature review conducted within this scope, the scope of socio-political development has been determined, its definitions have been made and measurement studies on this subject have been investigated in national and international fields. The indicators selected for use in the index are considered accessible and sustainable.</p> <p>The data obtained from various public institutions, especially TURKSTAT, have been developed first to be normalized and ready for index use. The socio-political development index was formed by using the weights determined as a result of the dimension reduction method and the expert opinions.</p> <p>This index has been applied in 26 regions across Turkey classified as statistically by TurkStat then differences were observed and the results were evaluated. It is aimed that the index developed as a result of the study will be able to measure socio-political development in an integrated manner, and help managers and policy makers make better decisions.</p>			
Keywords: Social Policy, Welfare, Development Index			

GİRİŞ

Sosyal politika çok bileşenli refah değişkenlerinin bir arada değerlendirilip toplumun daha iyi bir konuma ulaştırılabilmesi için alınması gereken tedbirler bütünüdür. Son yıllarda yaşanan yoğun şehirleşme, toplum refahının temel bileşenleri olan, eğitim, sağlık, konut ve istihdam gibi temel ihtiyaçlara ulaşımı, olumsuz etkilemektedir. Bu durumun sonucu olarak ortaya çıkan, cehalet, hastalık, sefalet ve aylıklık gibi sosyal sorunlar, sosyal politikaların etkinliği konusunu küresel gelişmişlik hedefleri arasında ilk sıralara taşımaktadır.

Refah seviyesi yüksek olan bölgelerdeki, daha iyi yaşam standardı talepleri de dikkate alındığında, kapsayıcı ve bütünlük sosyal politika yönetimi ve uygulamaları, ihtiyaç haline gelmiştir. Bundan dolayı refah olgusunu bir bütün olarak kabul etmek ve bütüncül politikalar uygulamak, kaynakların etkin kullanımını sağlayacaktır. Bu çerçevede sosyo-politik gelişmişlik ölçümünün, sosyal politika ile ilgili temel bileşenlerin standardize edilerek birbiriyle karşılaştırılabilir bir düzleme taşınması gerekmektedir.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışma, sosyal politikanın temel bileşenleri çerçevesinde elde edilen ikincil düzey istatistik verilerin aynı potada değerlendirilerek bir skor üretilip üretilmeyeceği sorusu üzerine başlatılmıştır. Konu hakkında Birleşmiş Milletler (BM), Ekonomik İşbirliği ve Gelişmişlik Örgütü (OECD), Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası kuruluşların yaptığı çok çeşitli ölçümler ve araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar incelendiğinde, sosyal politikanın her bir bileşenine yönelik farklı ölçümler bulunmasına rağmen, sosyo-politik gelişmişliği tüm yönleriyle, bütün olarak ölçebilecek bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Çalışma kapsamında, sosyo-politik gelişmişliğin tanımı, ölçümü ve bütünlük olarak ölçülmesine yönelik yeni bir endeks geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma; etkin, ölçülebilir ve izlenebilir bir sosyal politika sistemi oluşturmak için refah bileşenlerinin gelişmişliğini eşzamanlı ve bütüncül olarak ölçülebilecek, zamanla uğradığı değişimi izleyebilecek ve farklı bölgeleri karşılaştırmak için yardımcı olabilecek bir endeks oluşturmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Konu ile ilgili farklı düzeylerde birçok endeks çalışmalarına rastlanabilir. Ancak bu çalışmanın diğerlerinden farkı, sosyo-politik gelişmişliği bütüncül olarak tanımlayan tüm bileşenler çerçevesinde bir endeks puanı elde edilebilmesidir. Mevcut birçok sosyo-ekonomik ölçüm çalışması bu çalışma kapsamına alınan değişkenleri içermektedir. Ancak tümünün bir arada olduğu bir endeks çalışması bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışma özgün değere sahiptir.

Araştırma Soruları

Araştırmanın Temel Sorusu: Türkiye’de sosyo-politik gelişmişliği bütüncül olarak objektif bir şekilde ölçülebilen bir endeks geliştirilebilir mi?

Alt Sorular:

Bütüncül sosyo-politik gelişmişlik nedir?

Sosyo-politik gelişmişliği bütüncül olarak ölçülebilen bir çalışma var mıdır?

Sosyo- politik gelişmişlik hangi göstergelerle ve nasıl bir yöntemle ölçülmelidir?

Türkiye’de mevcut veriler çerçevesinde sosyo-politik gelişmişlik seviyesini ölçebilecek bir endeks geliştirilebilir mi?

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma ikincil verilerden elde edilen istatistikler kullanılarak nicel yöntemle gerçekleştirilen bir endeks önerisidir. Sosyo-politik gelişmişliğin tanımlaması yapıldıktan sonra ilgili literatüdeki çalışmalar raporlama ile tasnif edilmiştir. Uzman görüşleri de değerlendirilerek göstergelerin seçimi ve ağırlıkları belirlenmiş, endekste kullanılacak verilerin standartlaştırılmasında, boyut indirgeme (Dimensionality Reduction) yöntemi kullanılmıştır. Endeks göstergelerinin seçimi ve ağırlıklandırmasında kullanılan Faktör Analizi, Temel Bileşenler Analizi, TOPSİS, Uzman Paneli yöntemleri olumlu ve olumsuz yönleri ile ele alınarak, oluşturulan baz endekste göstergeler eşit ağırlıklandırılmıştır. Geliştirilen endeks, Türkiye genelinde TÜİK tarafından istatistiki olarak sınıflandırılmış (Düzyey 2) 26 bölgede uygulayarak diğer endekslerden farklılıkları gözlemlenmiştir.

Sonuçların değerlendirilmesi ile birlikte diğerlerinden ayrıştırılmış bir sınıflandırma ile orijinal endeks önerilmiştir.

Araştırma Tasarımı

Yeni bir sosyo-politik gelişmişlik endeksi geliştirebilmek için yapılan sistematik çalışma süresince aşağıdaki adımlar sırası ile gerçekleştirilmiştir:

- (1) Sosyal Politika, refah ve gelişmişlik kavramlarının tanımı, kapsamı ve tarihsel gelişim süreçlerinin incelenmesi,
- (2) Sosyal politikanın temel bileşenlerini tanımlanması, sosyo-politik gelişmişliğin kapsamının belirlenmesi,
- (3) Sosyal politikanın temel bileşenlerinin ölçümü için kullanılacak yöntemlerin bütünlük sosyal politika bakımından incelenmesi,
- (4) Daha önce yapılan tüm endeks çalışmalarının taranması ve Sosyo-politik gelişmişliğin bileşenlerini ölçen endeks çalışmalarının sınıflandırılması,
- (5) Endeksi oluşturan her bir temel bileşenin ve bunların alt değişiklerinin literatür ve uzman görüşleri dikkate alınarak belirlenmesi ve ağırlıklandırılması,
- (6) Endeksin yıllar boyunca düzenli olarak yenilenmesini ve ölçülmesini sağlamak için belirli dönemlerde yayınlanan verilerin temin edilmesi ve endekslemeye uygun hale getirilmesi,
- (7) Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi'nin oluşturulması,
- (8) Türkiye'de TÜİK' in Düzey 2 kapsamında (26 İstatistik Bölge) sağladığı veriler çerçevesinde ölçüm yapılmasıdır.

Bu kapsamda tezin ilk bölümünde sosyal politika, refah ve gelişmişlik kavramları incelenmekte, sosyal politikanın kapsamı, temel bileşenleri ve tarihsel gelişimi tartışılmaktadır (1 ve 2. başlıklar bu bölümde incelenmiştir).

İkinci bölümde, öncelikle ulusal ve uluslararası düzeyde sosyo-politik gelişmişliğin ölçülmesine yönelik yaklaşımlara değinilmiş sosyal politika temel bileşenlerini ölçümü ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Daha sonra, Birleşmiş Milletler (BM), Ekonomik İşbirliği ve Gelişmişlik Örgütü (OECD), Avrupa Birliği (AB) gibi kuruluşlar tarafından hazırlanan uluslararası gelişmişlik ölçüm çalışmalarının yanı sıra TÜİK ve

ilgili bakanlıklar tarafından ulusal bazda yapılan çalışmalar, karşılaştırılmış ve kullanılan yöntem ve göstergeler sınıflandırılmıştır (3 ve 4. başlıklar bu bölümde incelenmiştir).

nc bölümde, yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen ölçüm göstergeleri, literatür taraması ve uzman görüşleri çerçevesinde seçilmiş, erişilebilir ve güvenilir veriler kullanılarak, sosyal politik gelişmişliği ölçebilecek temel göstergeler oluşturulmuştur. Belirlenen göstergeler, ağırlıklandırma ve boyut indirgeme yöntemleri ile normalize edilmiş ve endekste kullanıma hazır hale getirilmiş ve sosyo-politik gelişmişlik endeksi oluşturulmuştur (5 ve 6. başlıklar bu bölümde incelenmiştir).

Dördüncü ve son bölümde, yeni geliştirilen sosyo-politik gelişmişlik endeksinin Türkiye’de TK’ in istatistiksel bölge sınıflandırması kapsamında, (Düzey 2) 26 bölge için uygulanmış ve sonuçları değerlendirilmiştir (7 ve 8. başlıklar bu bölümde incelenmiştir).

BÖLÜM 1: KAVRAM ve KAPSAM

Bu bölümde, sosyal politika, refah ve sosyo-politik gelişmişlik kavramları incelenmektedir. Bölüm içerisinde, sosyal politika kapsamı ve temel bileşenleri hakkında ayrıntılara değinilerek sosyo-politik gelişmişliğin tanımı, boyutları ve kapsamı hakkında bilgi verilmektedir.

1.1.Sosyal Politika Kavramı

Sosyal Politika, refahı tüm yönleriyle değerlendiren kapsamı geniş bir kavram olup vatandaşların, politika yapıcıların ve yerel yönetimlerin ilgi alanına giren disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Sosyal politika, toplumun refahını sağlamaya ve geliştirmeye yönelik çalışmaların tamamına ve bu çalışmalarla ilgili akademik araştırmaların tümüne verilen ortak bir kavram olarak ifade edilebilir (Alcock ve Cliff, 2003:1).

Thomas Humphrey Marshall ve Richard Titmuss'un yazılarında sosyal politika kavramını kullanması ile kavram literatürde yer almış ve bilimsel bir çerçeve kazanarak yaygınlaşmaya başlamıştır. Bir bilim dalı olarak sosyal politika, disiplinler arası çalışmalara sıklıkla konu olmaktadır. Sosyal politika, temel bilim dalları karşılaştırıldığında yeni olmasına rağmen bu bilim dalları ile yakından ilişkisi içerisindedir. Bu bakımdan sosyal politika, tek başına bağımsız bir disiplin değil, konulara yaklaşımda kendine özgü yöntemleri olan disiplinler arası bir bilim dalıdır. Özellikle ekonomi, siyaset, hukuk, felsefe, sosyoloji gibi temel bilim dalları ile karşılıklı olarak ortak çalışma alanları mevcuttur. Sosyal politika nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarını kullanmaktadır (Alcock, 2012:15).

Sosyal politikanın, tarihsel olarak sosyoloji ve ekonomi bilim dalları ile daha çok etkileşim içerisinde olduğu görülmektedir. Sosyoloji, toplumu, toplumu oluşturan bireylerin davranışlarını ve çevre ile olan ilişkilerini incelerken, ekonomi, temel olarak üretim, bölüşüm ve tüketim ile ilgilenir. Bu bakımdan ekonomi ve sosyoloji bilim dalları sosyal politikanın temel konularını ele almaktadır (Güven, 2009:7-10).

1.1.1.Sosyal Politika Tanımı

Sosyal politika kavramını, toplumun refahı ve mutluluğu için gerekli ihtiyaçları karşılamayı amaçlayan iki yönlü bir kavram olarak tanımlayan Blakemore ve Griggs'e

göre; Sosyal politika, üzerinde araştırmalar yapılan bir akademik bilim dalı olmakla beraber, vatandaşların, devletin ve gönüllülük esaslı kuruluşların beraberce uyguladıkları politikalar bütünüdür (Blakemore ve Griggs, 2007:1).

T. H. Marshall, sosyal politika kavramını tanımlarken; ekonomik sistemlerin tek başına devletleri istediği hedeflere ulaştıramayacağını, sosyal politikaların sistemden kaynaklı eksiklikleri gidermek ve önlemler almak için geliştirmesi gereken politikalar olduğunu belirtmiştir (Falkner, 2009:276).

Sosyal politikayı topluma yönelik faaliyetlerin belirli bir hedefe ulaştırılması olarak tanımlayan Titmuss, toplumdaki statülerin, deneyimlerin ve davranışların, izlenen politikalar sonucu pozitif olarak etkilenmesi ve politikaların gerçeğe dokunması gerektiğini belirtmiştir (Leibfried, 2008:138).

Sosyal politika tanımı yazarların ideolojik bakış açılarına göre de şekillenmektedir. Farklı ideolojilere sahip olan yazarlar kavramı farklı bakış açıları ile yorumlamış ve sınırlarını da ona göre belirlemiştir. Aynı zamanda ideolojik bakış açıları, devletlerin sosyal politikalarının şekillenmesinde de etkili olmuştur (Midgley, 2008:12.).

Pierson & Thomas'ın hazırladığı sosyal hizmetler sözlüğünde; "eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve hizmetler çerçevesinde uygulanan proje ve politikaların tümü" sosyal politika olarak tanımlanmaktadır. Spicker'a göre (2001:12) sosyal politikanın iki anlamı vardır; Birincisi refah ve sosyal hizmetlerin temini için uygulana politikalar, ikincisi ise tüm sosyal sorunlara karşı hükümetlerin aldığı tedbirler ve önlemler bütünüdür.

Sosyal politikayı, "sosyal risklerin kamusal yönetimi" olarak kapsamlı bir şekilde tanımlayan Esping-Andersen (2006: 39) ise sosyal politikayı; sosyal riskler, sınıf riskleri, yaşam akışındaki riskler ve nesiller arasındaki riskler olarak sınıflandırmıştır. Vasıfsız çalışanların diğerlerine kıyasla yüksek işsizlik olasılığını, sınıf riski olarak değerlendirirken, yaşam akışı sırasında ortaya çıkan risklere, çocuklukta ve yaşa bağlı olarak yoksulluğun ve ihtiyaçların değişmesini örnek vermişlerdir. Bu tanımlama çerçevesinde sosyal riskler; Aile yapısındaki değişiklikler (kadınların çalışma hayatına ve kariyerine katılımı), demografik yapıdaki değişiklikler (yaşlı nüfustaki artış), işgücü piyasalarındaki değişiklikler (tam istihdam yerine esnek istihdam biçimlerinin

tanıtılması) ve devletin yapısındaki değişiklikler (sosyal güvenlik sistemlerinin reformları) olarak sıralanmıştır.

Tüm bu tanımlamalar çerçevesinde; eğitim, sağlık, konut, istihdam, sosyal güvenlik harcamaları ve bunlara bağlı olarak ulaşım, güvenlik, çevre gibi toplumun temel ihtiyaçlarını konu alan başlıklar sosyal politikanın konusunu oluşturmaktadır. Bu nedenle sosyal politikayı bütüncül olarak ele almak gerekmektedir. Bu çalışmada sosyal politika kavramı, geniş manasını muhteva edecek şekilde bütüncül olarak kullanılacaktır.

1.1.2.Sosyal Politikanın Ortaya Çıkışı

Sosyal politikanın ortaya çıkışı sanayi devrimi sonrası endüstrileşme dönemine denk gelmektedir. Endüstrileşme ile artan zenginlik, beraberinde emek ve sermaye arasında bir mücadele başlatmıştır. Bu mücadelenin çatışmaya dönme ihtimali toplumsal uzlaşmanın önemi ortaya çıkarmış ve öncelikle emek gücünün refahının artırılmasının yolları aranmaya başlanmıştır (Koray, 2005:23).

Sosyal politikaya tarihsel perspektiften bakıldığında, dönemsel ideolojilerinden bağımsız geliştiğini söylemek mümkün değildir. Bu ideolojiler kimi sosyal politikacılara göre sosyal politikanın temel değerlerini oluşturmaktadır (Spicker, 2008:33).

Sosyal politikanın oluşumu ve gelişimi bölgesel olarak farklılık göstermektedir. Bu nedenle tarihsel olarak tek bir sosyal politikadan bahsetmek doğru bir yaklaşım olarak görülmemektedir. Literatürde ilk olarak sosyal politikalar olarak, İngiltere’de 1833’da çıkarılan “Yeni Yoksulluk Yasası”, 1832’de yayımlanan “Emekçi Nüfusun Sağlık Raporu” ile Almanya’da, Otto von Bismarck tarafından 1883’de çıkarılan “Sağlık Sigortası” ve 1889’da çıkarılan “Yaşlılık Sigortası” yasalarına kadar dayandırılmaktadır (Gough, 2008:26).

Sanayi devrimi sonrası, ağır sanayi hamleleri sonucu oluşan olumsuz koşullar, kapitalist piyasa sisteminin sorgulanmasına yol açmıştır. Bu anlayışının neden olduğu kötü sonuçlara yönelik çözüm arayışları sosyal politikanın kapsamı içerisine girmiş, adil ve sürdürülebilir bir düzenin oluşturulmak istenmesine yönelik çabalar sosyal politikanın temelini oluşturmuştur (Tokol ve Alper, 2013:1).

Beveridge'in, 2.dünya savaşıdan sonra 1932' de İngiltere' de yayımladığı raporda, insanlığın beş büyük tehditle karşı karşıya kaldığını ve bunların; sefalet, cahillik, aylaklık, hastalık ve barınma sorunları olduğunu ve devletlerin bunlara karşı mücadele etmesi gerektiğini belirtmiştir. Sefaleti ile mücadele için sosyal güvenlik politikaları; hastalık ile mücadele için sağlık politikaları, cahillik ile mücadele için eğitim politikaları; barınmayı temin için konut politikaları, aylaklık ve işsizlikle mücadele için ise istihdam politikalarının uygulanmasını gerektiğini savunmuştur (Alcock, 2011:19).

Beveridge Raporu, refah devleti kavramının ilk kullanıldığı yer olmamasına rağmen, raporda sunulan öneriler refah devletinin temelini oluşturmaktadır. Bundan dolayı refah devletinin temel kaynaklarının en başında Beveridge Raporu gelmektedir. İngiltere'de 2. dünya savaşıdan sonra, iki büyük savaşını etkisiyle artan yoksulluk ve yükselen işsizlik oranları dönemin İşçi Partisi, hükümetini zorlamaya başlamıştır. Bundan dolayı ülkedeki refah hizmetlerinin yeniden gözden geçirilmesi, düzeltilmesi ve gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak için bir komite oluşturulmuştur. London School of Economics'de müdürlük yapmış ve o dönemde Oxford Üniversitesi rektörü olan William Beveridge Komiteni başına getirilmiştir. Kurul, yoksulluktan kurtulma ve sosyal güvenliği tesis etme amacı ile Fabian Society*¹ üyeleri, işçi sendikaları, ticaret odaları ve vatandaşlarla yaptığı görüşmeler sonucunda sosyal politikaların kurucu metinlerinden biri olarak kabul edilen Beveridge Raporu'nu hazırlamıştır.

Beveridge'e (1932:7-8) göre toplumu felakete sürükleyen nedenlerin en başında yoksulluk gelmektedir ve bundan dolayı öncelikle yoksulluğu önlemek için temel ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Temel ihtiyaçları karşılayamamanın ilk nedeni yeterli bir işe sahip olmamak ve dolayısı ile gelirini yeterli olmamasıdır. Bu durumun çaresi, toplumda "tam çalışmayı sağlamaktır. Tam çalışmayla herkese sabit ve yeterli bir gelir sağlanacak ve bir süre için gelirin kesilmesi ve gelir yokluğu sonucu doğan yoksulluk önlenebilecektir. Yoksulluğu doğuran ikinci neden gelirin yetersizliğidir. Çok çocuklu ailelerde sefaletle yol açan gelir yetersizliğini önlemenin yolu, yeterli geliri sağlamaktır.

¹Fabian Society, İngiltere'de İşçi Partisi'nin öncülüğünde sosyalist entelektüeller tarafından kurulmuş İngiltere'nin en eski düşünce kuruluşlarından birisidir. İngiliz sosyalistler derneği olarak ta bilinen derneğin kurucu üyeleri arasında Sidney ve Beatrice Webb gibi dönemin ünlü isimleri bulunmaktadır. (Detaylı bilgi için; <http://www.fabians.org.uk/about/>)

Yoksulluğu doğuran üçüncü neden ise kaza, hastalık gibi nedenlerle gelirin tamamen kesilmesidir. Bunun için de ulusal sigorta sisteminin kurulması gereklidir. Yoksulluk geçici olabilir, ancak gerekli müdahaleler zamanında ve yerinde yapılmazsa, yoksulluk, sürekli, kalıcı ve kronik bir durum alır. Beveridge'e göre toplumda önlenmesi gereken iki önemli felaket daha vardır. Bunlardan biri, doğumların azalarak, genç neslin azalması, yaşlı neslin artması, diğeri ise toplum sağlığının kötü durumudur. Bunları önlemek için de, anne ve çocuğun korunması ve çalışanları koruyan düzenlemelerin yapılması ve bu yönde önlemlerin alınması gereklidir. Beveridge, amacın, yoksulluğu ve ihtiyacı bir süre için önlemek değil, tümüyle ortadan kaldırmak, yok etmek olduğunu ve bunun için yeni bir sosyal güvenlik sistemi kurmak gerektiğini dile getirmiştir (Beveridge, 1932:8-9).

Beveridge, sosyal güvenlikle ilgili olarak nüfusu işçiler, işverenler ve işçi kullanmayan serbest meslek sahipleri, çalışma yaşında olan ev kadınları, kazanç getirecek şekilde çalışmayan yetişkinler, çalışma yaşının altında kalanlar ve çalışma yaşının üstünde olan emekliler olmak üzere altı gruba ayırmıştır. Her bir grubun sosyal güvenlik sisteminde nasıl yer alacağını da ayrıntılı olarak tarif eden raporda bunların sağlanabilmesi için beş alt başlık altında kapsamlı bir sosyal güvenlik sistemi önerilmektedir; (Beveridge, 1932:11).

- Sosyal sigortaların birleştirilmesi, genişletilerek ihtiyacı karşılayacak hale getirilmesi,
- Sosyal sigorta ödeneklerinden yeterince yararlanmayanlara yardım sağlayacak bir halk yardımı programı,
- İlk çocuktan sonra her bir çocuk için haftalık olarak yapılacak ödemeleri kapsayan çocuk ödenekleri,
- Herkesi kapsayan bir sağlık ve rehabilitasyon hizmeti sunulması,
- Herkese iş sağlanması ve bunun devlet tarafından yapılması

Böylece modern manadaki sosyal politikaların temeli atılmış ve sosyal politika uygulamaları başta Avrupa'da refah devletleri olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinde gelişerek uygulanmaya başlamıştır.

1.1.3. Sosyal Politika Refah İlişkisi

Sosyal politikanın, en üst seviyede uygulandığı ülkeler için kullanılan refah devleti kavramı, bugünkü manada 1930'larda İngiltere'de kullanılmaya başlamıştır. Ancak tam manası ile refah devleti uygulamaları II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da kademeli olarak gerçekleşmiştir. Kamu sosyal harcamaların artması, sosyal koruma sağlayan kurumların gelişimi, örgütlü işçi sınıfının güçlenmesi, genel oy hakkının tanınması gibi köklü değişimler refah devletinin gelişiminde etkili olmuştur. Bu dönemde refah devleti, tüm vatandaşların sosyal refahından sorumlu devlet olarak algılanmıştır ve özellikle Marshall'ın ifade ettiği sosyal haklar söylemi refah devletinin en önemli söylemlerini oluşturmuştur (Leibfried ve Steffen, 2008:26).

Kentleşme ve sanayileşme ile beraber yeni sosyal risklerin ortaya çıkması neticesinde; iş kazaları hastalık, yaşlılık ve işsizlik sigortası gibi konularda refah devletinin kurumsal yapısı olarak gelişme göstermiştir (Flora, 2006:39).

- Refah Devleti'nin gelişim süreci;
- Sanayi Devrimi sonrası 1870'lerden itibaren “başlangıç ve deneyim kazanma” dönemi,
- 1930'ların sonlarına kadar, geliştirilen uygulamaları “pekiştirme-sağlama” dönemi,
- 1970'lerin ortalarına kadar, “büyüme ve yayılma” dönemi,
- Ekonomik krizler ve yüksek refah düzeyinin getirmiş olduğu rahatlıkların yol açtığı, daralma sonucu 1970'lerin sonundan başlayıp, günümüze kadar devam eden, “sorgulama ve yeniden biçimlenme” dönemi olarak başlıca dört temel dönem olarak sınıflandırılabilir (Şenkal, 2005:272).

1970'li yılların başlarından itibaren yaşanmaya başlayan ve günümüze kadar devam eden küreselleşme, teknolojik değişimler, aile yapısındaki ve demografik yapıdaki değişimler, günümüzde refah devletlerinin sürdürülebilirliğini tartışmalı hale getirmiştir.

1.1.4. Bütünleşik Sosyal Politika Yaklaşımı

Refahın temini ve etkili bir şekilde dağıtılması için alınan önlemler bütünü olarak tanımlanan sosyal politika, yapısı itibarıyla geniş bir alanını kapsamaktadır. Dar

manadaki önlemler, refahın daha geniş kitlelere ulaşmasını önleyerek, sosyal politikanın belirli bir kesimin ihtiyacını ele alan tek önlem olarak algılanmasına yol açmaktadır. Geniş manada sosyal politika toplumun tüm kesimlerini etkileyen temel refah tedbirlerinin tümünü içermektedir.

Refah, birden çok bileşenden oluşuyorsa her bir bileşen bir diğeri kadar önemlidir. Sosyal politika refahın oluşumu ve aynı zamanda etkin dağılımı konusu ile ilgilenir. Sosyal politikaların gelişmiş olduğu İngiltere gibi ülkelerde, birbirinden bağımsız uygulamalardan beklenen etkinin sağlanamaması nedeniyle refah konusu genel olarak başbakanlık altında oluşturulmuş birimlere devredilmiştir. Bu çerçevede genel planlama yapılabilmesi mümkün olmaktadır. Sosyal politika uygulamalarının birbirine bağlı olması, refahın bütüncül olarak oluşturulması için önemlidir. Her bir bileşen birbiriyle etkileşim halindedir bu iletişimin kopması, bireysel politikaların mükerrer uygulamaları nedeniyle kaynakların zayi olmasına ve “yatırım çakışması” diye ifade edilen (bir bileşen için diğeri bileşenlerin göz ardı edilmesi) durum ortaya çıkabilir. Bu gibi olaylardan kaçınabilmek için sosyal politikanın bir bütün olarak algılanması etkileşimli uygulama süreçlerinin, yürütülen politikalarla uyumlu olması gerekmektedir (Özdemir, 2017:1).

1.2. Sosyal Politikanın Temel Bileşenleri

Sosyal politikaların etkinliği ve gelişmişliğini etkileyen temel hususların başında vatandaşların temel haklarının karşılanma düzeyi, yapılan hizmetlerin kalitesi, hizmetlerin adil, eşit ve erişilebilir olması gelmektedir. Bu kapsamda, bireylerin daha iyi yaşam ve yüksek refah koşullarına ulaşması için gerek tüm tedbirler, sosyal politikanın bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra özellikle Avrupa’da ortaya çıkan, cehalet, hastalık, aylaklık, bakımsızlık, fukaralık gibi toplumsal sorunlar, temel insani (merit) hakların kullanımını etkilenmiştir.

Sosyal sorunların düzeltilmesi ve refahın artırılması için sosyal politikalar, eğitim, sağlık, istihdam, konut, sosyal güvenlik, sosyal yardımlar, adil gelir dağılımı gibi alanlar üzerine yoğunlaşmış ve etki alanını genişletmiştir. Çalışmanın bu kısmında sosyal politikanın temel alanları ve bu temel alanlara ait göstergeler sosyo-politik çerçevede açıklanacaktır.

1.2.1.Eğitim Politikaları

Sosyal politikanın temel bileşenlerinden ve en önemli araçlarından birisi eğitimidir. Eğitim, yoksulluğun önemli unsurlarından biridir. Amartya Sen, kapasite yoksulluğunun gelir yoksulluğuna kıyasla daha yüksek öneme sahip olduğunu ifade etmektedir.

Sosyal politika, eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik tedbirlerle birlikte, yeterli sayıda okul, derslik ve yeterli sayıda öğretmenin ve öğrencinin okula ulaşması, uygun koşullarda eğitim alabilmesi gibi makro tedbirlere daha yakındır. Günümüzde sosyal politika bakımından eğitim politikalarının hedefleri arasında; okullaşma oranı, bölgesel farklılıklarının azaltılması, eğitimde cinsiyete dayalı eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına bilgi teknolojileri sayesinde eğitimde fırsat eşitliği olguları yer almaktadır (Özdemir, 2017:3).

İnsani gelişmişlik endeksi ve toplumsal cinsiyet eşitliği endekslerinde okullaşma oranları önemli bir yere sahiptir. Eğitim gelişmişliği OECD'nin çok boyutlu yaşam standartları ölçümünde de önemli bir parametre olarak kullanılmaktadır. OECD tarafından uygulanan PISA (Programme for International Student Assessment- Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) ile ülkelerin, eğitim seviyesi, eğitimdeki kalite ve nitelikler çerçevesinde dünya genelindeki sıralamalar belirlenmektedir. PISA sonuçları, gelecek yıllardaki beşerî sermayenin seviyesi ile ilgili öngörüde bulunmaya katkı sağlamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kız çocuklarının okula gönderilmesi, refah göstergesi olarak kullanılır. Geniş katılımlı eğitim boşlukları sosyo-politik refahın oluşumunda önemli bir altyapı eksikliğinin göstergesidir.

Eğitim politikalarına nitelik ve nicelik olarak iki boyutlu yaklaşmak mümkündür. Okul sayısı, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, derslik sayısı, öğretmen sayısı, fiziki ortam (laboratuvar, spor, bahçe vb alanlar) gibi nicelik boyutunu oluşturur.

Tablo 1: Eğitim İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Okuma Yazma Bilen Oranı
Okullaşma Oranı
Öğretmen Başı Düşen Öğrenci Sayısı

Derslik Başı Düşen Öğrenci Sayısı
Yükseköğretim veya Fakülte Mezunları Oranı
Öğrenci Başına Düşen Öğretim Elemanı Sayısı
Hane Halkı Eğitim Harcamaları
Merkezi Sınavlarda Başarı Oranı (PISA, YGS)

Kaynak; TÜİK, 2018.

Eğitimin niteliği, ders müfredatı, davranışlar, kazanımların ölçülmesi olarak etkin öğretim tekniklerinin uygulanması, tanımlanabilir. Bu bakış açısı sosyal politikaların eğitim politikalarına dâhil edilmesini gerektirir. Ayrıca, genel teorik eğitimi içeren temel eğitimde refahın kurulması noktasında müdahale eder. Eğitim bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 1’de yer almaktadır.

1.2.2.Sağlık Politikaları

Sosyal politikaların sağlık alanında uygulanmasına ilişkin dünya çapında çeşitli analiz ve araştırmalar yapılmaktadır. Yoksulluğun getirdiği sağlık tesislerine, erişimde yaşanan zorluklar, yaşam beklentisi ve kronik hastalıkların ortaya çıkmasını yaşam sürelerinin kısalmasına neden olmaktadır. Özellikle sağlıksız prematüre doğumlar, yüksek ölüm oranları olan yeni doğan bebekler, çeşitli bulaşıcı riskler ve gelişimsel bozukluklar nedeniyle sosyo-ekonomik yetersizlikler çalışan hamile veya emziren kadınlar, koruma altındaki çocukların ve tehlikeli işler kategorisinde çalışan kişiler çeşitli sağlık sorunlarına maruz kalabilir.

Sosyal politika araçlarıyla, toplumun tüm kesimleri için temel sağlık gereksinimi olan sağlık hakkına erişimi kolaylaştırmalıdır. Sağlık politikasında üç temel aktör vardır. Bunlar sağlık çalışanları, hastalar ve devlettir. Sağlık, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, hastalık ya da sakatlığın olmama durumu ile beraber, aynı zamanda fiziksel, ruhsal ve sosyal manada tam bir iyilik hali olarak tanımlanmaktadır. Sağlık, eğitim ve askeri harcamalardan sonra en fazla maddi yük getiren konulardan biridir. Toplumun hem fiziksel hem de psikolojik olarak sağlıklı olması, refahın tesisinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal politikada, sağlık bileşeni önleyici olarak algılanmalı ve hastalığı

ortaya çıktıktan sonra tedavi etmek için geliştirilen politikaların maliyetini azaltacak şekilde tasarlanmalıdır (Alcock, Daly ve Griggs, 2008: 231).

Sosyo-politik sağlık uygulamalarının özünü oluşturan hastalık oluşumunu önleyici tedbirler ve politikalar, hastalıkların tedavisi için sunulan hizmetler doğrudan sağlık politikası ve sosyal politikalar ile ilgilidir. Sosyo-politik planlama açısından, önleyici tedbirleri içeren beslenme ve spor ve çevre sağlığı faaliyetlerine odaklanabilir (Aronsson, Johansson, Löfgren, 1994).

Tablo 2: Sağlık İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Beklenen Yaşam Süresi
Bebek Ölüm Hızı
Toplam Hastane Yatak Sayısı
Sağlık Personeli Sayısı: Uzman Hekim
Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı
Hanehalkı Sağlık Harcamaları

Kaynak; TÜİK, 2018.

Sağlık politikasının refah çerçevesinde değerlendirilmesinin bir diğer parametresi sağlık hizmetlerine erişim kolaylığıdır. Hastaneler, doktorlar, hemşireler, eczaneler ve ödenecek ücret düzeyi gibi tesislerin dağılımı sosyo-politik gelişmişliğin konusudur. Sağlık bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 2’de yer almaktadır.

1.2.3.Konut Politikaları

Sosyal konut politikaları bireylerin asgari konut ihtiyacını karşılamak için gerekli politikalar olarak tanımlanabilir. Sosyal konut uygulamaları, özellikle korumaya ihtiyaç duyanların barınma hakkındaki eksiklikleri gidermek için birçok devlet tarafından uygulanan anayasal bir zorunluluktur (Manoochehri, 2009: 16).

Ülkemizde, özellikle 1980’li yıllardan bu yana, nüfus hareketliliğinin artması nedeniyle, özellikle büyükşehirlerde hızlı kentleşme sorunu, konutlara duyulan ilginin artmasına neden olmuştur. Korunmaya muhtaç gruplar için, yalnızca sosyal konut üretiminin yeterli

olmamaktadır. Gelirden yoksun bu alanlar, gecekondulaşma gibi riskleri taşıdıkları için, suç ve uyuşturucu kullanım yoğun olduğu bölgelere dönme riski taşımaktadır. Bu durum özellikle korunmaya muhtaç genç ve çocuklar için olumsuz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada gelişmiş ülkeler sosyal konut üretimini, şehirlerin birden farklı bölgelerine yönlendirirken, konut desteği yanında eğitim, sağlık ve istihdam olanakları tek bir merkeze konuşularak geliştirilmektedir (Falcon, 2015:213).

Konut politikalarına sosyo-politik çok boyutlu bir bakış açısı getirmek gerekmektedir. Yerleşik olmayanlar için destek, konut vergisi politikaları, borcun olumsuz etkileri, bu gibi boyutlardan bazıları gibi çevresel zararlar oluşturmaktadır. İnsan yaşamı koşulları açısından, barınma, eğitim ve sağlık, bir "merit mal" (temel haklar) olarak algılanmalıdır. (Özdemir, 2017:5).

Konut alımlarında vergi uygulamasının artmaması ve dolayısıyla konut tutma maliyetinin düşük olması kaçınılmaz olarak bu alanda tasarruflara yol açmaktadır. Böylece, bir yatırım aracı olarak konut fiyatları istikrarlı bir şekilde spekülatif olmaya başlar. Yüksek gelirli konut yatırımcıları bu durumdan hala yararlanırken, çoğunlukla kredi alan konut alan büyük nüfuslu insan veya kiracı nüfusu yine çıkmaza girecektir. Sosyal politikanın amacı büyük halk kitlelerini hiziççi çevreden kurtarmaktır. İyileştirme planı çerçevesinde, artan bir vergi politikası önerilebilir. Dünya Bankası ve BM gibi kuruluşlar planlı ve sürdürülebilir konut politikaları için gereken sosyo-politik önlemlere odaklanmaktadır (Busch-Geertsema, 2000:15).

Sosyal politika, konutları yatırım aracı olarak değil, refahın bir parçası olarak görmektedir (Özdemir,2013;22). Sosyo-politik manada konutun gelişmişliği olarak; konut merkezine uzaklık, ulaşım tesisleri, altyapı kalitesi, sayısı yeterli haneler, bahçe ve park olanakları mutfak, tuvalet, banyo, sıcak su sistemi ve ısıtma tesisleri, okula yakınlık ve çevresel kalite hususları ele alınabilir.

Tablo 3: Konut İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Fert Başına Düşen Oda Sayısı
Kişi Başı Konut Alanı
İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi İle Kullanımı

Kanalizasyon Şebekesi Mevcudiyeti
Sokak Aydınlatma
Hanehalkı Konut ve Kira Harcamaları

Kaynak; TÜİK, 2018.

Sosyal politika, konutları yatırım aracı olarak değil, refahın bir parçası olarak görmektedir (Özdemir,2013;22). Sosyo-politik manada konutun gelişmişliği olarak; konut merkezine uzaklık, ulaşım tesisleri, altyapı kalitesi, sayısı yeterli haneler, bahçe ve park olanakları mutfak, tuvalet, banyo, sıcak su sistemi ve ısıtma tesisleri, okula yakınlık ve çevresel kalite hususları ele alınabilir. Konut bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 3’te yer almaktadır.

1.2.4.İstihdam Politikaları

Sosyal politikanın istihdama önemli yansımaları, uygulamalı istihdam politikalarında aktif veya pasif olarak görülmektedir. İstihdam politikaları, emeklerini ülkelerin işgücü piyasalarına sunacak olan kişileri korumak ve güvenceye almak için uygulanan tüm düzenlemeler olarak tanımlanmaktadır (ILO, 2015:22).

Aktif istihdam politikaları kapsamında, genel olarak işsizliği azaltmak, kişilerin işgücü piyasalarına girmelerini kolaylaştırmak ve işgücü piyasalarında kalmalarını sağlayacak politikalar bulmak ve uygulamak amaçlanmaktadır. Öncelikle uzun vadeli işsizlikle mücadele, işsizlerin istihdam edilebilirliğini artırma ve işsizlerin gençler, kadınlar, yaşlılar, göçmenler ve engelliler gibi risk gruplarına karışmasını önlemek diğer aktif politikalar kapsamındadır. Pasif politikalar, aktif politikaların aksine, işsizliğin sebep olduğu ekonomik ve sosyal sorunları geçici ve asgari ihtiyaçlar düzeyinde azaltmayı amaçlamaktadır. Tüm bireyler için istihdam olanaklarının yasal çerçevesi, İş Sağlığı ve Sağlıklı Çalışma Ortamı, İstihdamda Eşitlik, Sosyal Diyalog, İstihdamda Ayrımcılığın Önlenmesi, Sosyal İçerme ve Sosyal Korunma olarak belirlenebilir. Üretim makroekonomisi, ekonomik değer üretmek için kullanılan üretimin tüm faktörleri istihdama dâhil edilir.

Bu bağlamda istihdam; İstihdam edilen nüfusun (yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak çalışan veya böyle bir iş ile kâr karşılığı, bağlantısı olan) kurumsal olmayan çalışma

çağındaki nüfusa oranıyla elde edilen bir gösterge olarak tanımlanmaktadır. Emek istihdamında, kurumsal olmayan nüfusta 15 yaş ve üstü nüfus dikkate alınmaktadır.

İstihdam, maddi ve toplumsal refah yaratmanın en sağlıklı yollarından biridir, çünkü üretime dayalı harcanabilir geliri arttırır. Ancak, düşük ücretler ve çalışma koşulları nedeniyle, çalışan yoksulluk, refah düzeyini olumsuz yönde etkileyebilir. Sosyal politikanın bir bileşeni olarak, yaşam koşullarında bir iyileşme düzeyi yaratmak için istihdamın yapısal çözümlerle ele alınması gerekmektedir. Önemli olan, her koşulda yapay istihdam yaratmak değil, üretken bir istihdam süreci yaratmaktır.

Sosyo-politik önlemler açısından istihdamın, aktif ve pasif işgücü piyasası politikalarıyla doğrudan bir ilişkisi vardır. Aktif politikalar, iş başında eğitim programları, mesleki eğitim kursları, Topluluk-Fayda çalışması, girişimcilik eğitimi ve artı istihdam desteğini (sübvansiyonlar) içerir. Pasif politikalar, işsizlik sigortası ödemeleri, ücret garanti fonu ve kısa vadeli çalışanlara sağlanan faydalar gibi doğrudan ödeme desteğini kapsar. Bu durumda, sosyo-politik programa alınacak gerekli istihdam önlemleri önce aktif ve pasif işgücü piyasası politikalarını kapsamalıdır.

İstihdamın ana unsurlarından birisi de ücretlerdir. Refahın tesis edilmesi için ücret politikalarına müdahale edilmesi sosyal politikanın bir parçası olmalıdır. İş Sağlığı ve güvenliği konusu özellikle istihdamı etkileyen temel refah bileşenlerinden birisidir. İş Sağlığı ve Güvenliği sistemi, Türkiye'de yıllardır yapılan önleyici tedbirlere odaklanmamış, kazadan sonra sağlanan geçici iş göremezlik ödeneği veya kalıcı iş göremezlik geliri ile mevcut zararı telafi etmeyi amaçlamıştır.

Bu durumda, ücret politikasının seviyesinin belirlenmesinde sosyo-politik makro dengeler dikkate alınmalıdır. Emek ve ücret arasındaki ilişki, ücretlerde cinsiyet ayrımcılığı, nakit ve reel ücretlerin yaşam kalitesi üzerine etkisi, doğrudan sosyal politika ile ilgilidir. Sosyal politika açısından önemli olan, kazayı önlemektir ve sistemin en kısa sürede sosyo-politik bir algı ile geliştirilmesi gerekmektedir. Böylece çalışma hayatının kalitesi ve refahı hakkında konuşmak mümkün olacaktır. İstihdam bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri tabloda yer almaktadır.

Tablo 4: İstihdam İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

İstihdam Oranı
İşgücüne Katılma Oranı
İşsizlik Oranı
Haftalık Normal Çalışma Süresi
Ortalama Günlük Kazanç
Zorunlu Sigortalı Oranı

Kaynak; TÜİK, 2018.

Bu durumda, ücret politikasının seviyesinin belirlenmesinde sosyo-politik makro dengeler dikkate alınmalıdır. Emek ve ücret arasındaki ilişki, ücretlerde cinsiyet ayrımcılığı, nakit ve reel ücretlerin yaşam kalitesi üzerine etkisi, doğrudan sosyal politika ile ilgilidir. Sosyal politika açısından önemli olan, kazayı önlemektir ve sistemin en kısa sürede sosyo-politik bir algı ile geliştirilmesi gerekmektedir. Böylece çalışma hayatının kalitesi ve refahı hakkında konuşmak mümkün olacaktır. İstihdam bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 4’te yer almaktadır.

1.2.5.Sosyal Güvenlik Politikaları

İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinde, tüm insanların beslenme giyecek, barınma, tıbbi yardım ve kendilerinin ve aile bireylerinin sağlığı için bakım hakkı olduğu bildirilmiştir. Kötü yaşama koşulları göz önüne alındığında, temel haklardan mahrumiyet durumu ortaya çıkma ihtimali söz konusu olacaktır. İşsizlik, hastalık, geçici veya kalıcı sakatlık, yaşlılık gibi durumlar sosyal korumanın kapsamını genişleterek, sosyal politika ile sosyal güvenlik arasında bir bütünleşmeye yol açmaktadır (Özdemir, 2017:6).

Sosyal riskler, sosyal risklere karşı koruma sağlamak amacıyla Uluslararası Çalışma Örgütü’nün belirttiği dallara göre yapılmaktadır Bunlar;

- Hastalık Ödenekleri
- Sağlık Yardımları
- Analık Yardımları
- Malullük Ödemeleri

- Yaşlılık Ödemeleri
- İşsizlik Ödenekleri
- Aile Yardımları
- İş Kazası Ve Meslek Hastalıklarına Yönelik Tazmin Edici Ödenekler
- Bir Ölüm Nedeniyle Yakın Mirasçılarının Korunmasına Yönelik Yardımlar

Sosyal yardım ve hizmetler sosyal güvenlik politikalarının bir parçasıdır. Sosyal Güvenlik, tanımlanmış riskler çerçevesinde insanların korunmasını güvenliğinin sağlanmasına yönelik bir önlemdir. Riskler, genel olarak ILO tarafından belirlenen dokuz parametre bağlamında anlaşılmaktadır. Bunlar yaşlılık, sakatlık, ölüm, hastalık, iş kazası, meslek hastalığı, doğum, işsizlik ve aile yardımlarıdır. Sigortalı, çalışma yaşı içerisinde söz konusu risklerle karşılaşıldığında doğacak gelir ve fiziki zararın tazmini için prim ödemekle yükümlüdür. Sosyal Politikanın ana bileşenleri arasında, Sosyal Güvenlik, aktif dönemde, özellikle de yaşlılık ayları boyunca pasif sağlık yararları döneminde, refahın oluşmasını sağlar. Tabii ki, iş kazası veya meslek hastalığı dönemlerinde, geçici sakatlık ödeneği veya sürekli sakatlık geliri desteği yaratır. Sosyal güvenlik politikalarını belirlerken, emekli ve yaşlı arasındaki bağımlılık oranı en önemli faktörlerden birisidir. Türkiye'de aktif çalışan oranının dünyanın geri kalanına paralel olarak artması sosyal güvenlik finansmanını da olumsuz etkilemektedir (Özdemir, 2017:6).

Sosyal güvenlik sistemleri çoğunlukla İstihdama bağlı olduğu için İşsizlik sisteme zarar vermektedir. Bilindiği gibi pasif istihdam politikaları, işsizlik sigortası kapsamındaki finansal kaynaklarla korunmaktadır. Bu nedenle, daha fazla istihdam, daha fazla sosyal güvenlik kaynağı demektir. İş Sağlığı ve güvenliği önlemlerinin ve koruyucu sağlık önlemlerinin oluşturulması, sosyal güvenlik fonlarında önemli bir rahatlama oluşturmaktadır. Sosyal Güvenlik bileşeni, istihdam ve sağlık alt parametreleri (iş sağlığı dâhil) ile yakından ilgili olan gelecekteki sigorta sistemleridir.

Sosyo-politik refah düzleminde, sosyal güvenlik sistemi hizmet kapsamını genişletmektedir. Hangi düzeyde sağlık yardımı alınabileceği, çocuk ve aile ödemeleri, barınma, yiyecek ve diğer benzeri faydalar, gelişmiş sosyal güvenlik sisteminin sosyo-politik temelini oluşturur. Ülkenin mevcut sosyal güvenlik sistemini, Sosyal Güvenlik refah analizinde sosyo-politik düzeyde kullanmak uygundur. Çünkü Sosyal Güvenlik ile ilgili anlaşılabilir sunduğu hizmetlerle sınırlıdır. Sosyal Güvenlik Refah düzeyini bu

hizmetlere erişim kolaylığı olarak iki ana bileşen olarak belirlemek mümkündür. Sosyal Güvenlik bakımından sosyo-politik gelişmişliği ölçmek için kullanılan bazı göstergeler Tablo 5’ te yer almaktadır (SGK, 2016).

Tablo 5: Sosyal Güvenlik İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Aktif Pasif Sigortalı Oranı
Yaş Bağımlılık Oranı
Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışanların Oranı
Malullük, Yaşlılık, Ölüm Aylığı Alanların Oranı
Vatani Hizmet Tertibinden Gazi, Şehit Aylık Alanların Oranı
Kadın, Çocuk ve Aileye Yönelik Hizmet Alanların Oranı
Engelli Bireylere Yönelik Hizmet Alanların Oranı

Kaynak; SGK, 2016.

1.2.6.Ulaşım Politikaları

Refahın bir diğer bileşeni ulaşım dır. Ulaşım, şehir içi, şehirlerarası veya şehirlerarası gibi farklı türlerde olabilir. Her biri sosyal politika açısından özel bir yer oluştursa da, daha çok günlük olağan ulaşım olanakları sosyal politika gündemini meşgul etmektedir. Özellikle, kentsel seyahatlerdeki aksamalar refahı olumsuz yönde etkilemektedir. Toplu taşıma araçlarının etkin planlanması şehir hayatını kolaylaştırmakla beraber trafik yoğunluğu olan bölgelerde depresyona oranlarında artış gözlemlenmektedir. Ayrıca günümüzde gürültü kirliliği kontrolü, ulaştırma altyapısı çalışmasının bir parçası olmuştur.

Tablo 6: Ulaşım İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Motorlu Kara Taşıtları Sayısı
Kişi Başı Otomobil Sayısı
Yol Uzunlukları
İniş-Kalkış Yapan Uçak Sayısı

Trafik Kaza Sayısı
Hanehalkı Ulaştırma Harcamaları

Kaynak; TÜİK, 2018.

Ulaştırma kalitesi, eğitime ve istihdama (işçi ve ürünün çevreye taşınması), özellikle de sağlığa olumlu katkı sağlar. Sosyo-politik refah düzleminde ulaştırma parametreleri, hızlı, güvenli, konforlu ve geniş hedef ulaşım olanakları olup olmadığına odaklanır. Ayrıca, Toplu taşıma ve demiryolu taşıma araçları, trafik yoğunluğunu azaltmak için altyapı çalışmaları, trafik kurallarına uygunluk, gürültü ve kirlilik kontrol unsurları, Ulaşım taşıma araçlarının zamanında hareketi sosyo-politik gelişmişliğin göstergeleri arasındadır. (Özdemir, 2017:8). Ulaşım bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 6’da yer almaktadır.

1.2.7.Çevre Politikaları

Çevre sorunlarının sosyal sorun olarak görülmesi, endüstri devriminin başından itibaren çevreye verilen zararlar sosyal refahı tehdit etmeye başlaması ile olmuştur. BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987’de hazırlanan Brundtland Raporu, sürdürülebilir çevre konusundaki uygulamaları ve akademik çalışmaları hızlandırmıştır. Çevre kirliliği ile mücadele, önleyici tedbirler ve problem çözümleri olarak iki boyutta ele alınmaktadır. Burada önemli olan, çevre kirliliği olmadan sorunların çözülebilir hale gelmesidir “Günümüzde refahın tesisi için çevrenin yeniden yaşanabilir bir hale getirilmesi çalışmaları sosyal politikanın ilgi alanı içine yoğun olarak dâhil olmuştur” (Özdemir, 2013:9).

Tablo 7: Çevre İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Km2'ye Düşen Orman Alanı
PM10 İstasyon Değerleri Ortalaması (Hava Kirliliği)
Atık Hizmeti Verilen Nüfus Oranı
Kişi Başı Ortalama Belediye Atık Miktarı (Kg/Kişi-Gün)
Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi (Kwh)

Kaynak; TÜİK,2018.

Sosyo-politik bakış açısı çevreyi kirlenmeden koruyabilmek üzerine tedbirler üretmeyi gerektirir. Çevre ve refah ilişkisi yaşam memnuniyeti yaklaşımıyla da ölçülebilir. Hava kirliliğini, gürültü, su kirliliği, altyapı eksikliği hatta çevre güvenliği bu kapsamda ölçüm parametrelerinin içinde yer almaktadır. Çevre bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 7’de yer almaktadır.

1.2.8. Diğer Sosyal Politika Bileşenleri

Çalışmanın bu kısmında sosyal politikanın temel alanlarına dolaylı olarak etki eden konular ele alınacak ve bu alanlara ait göstergeler sosyo-politik çerçevede açıklanacaktır.

1.2.8.1.Suçla Mücadele Politikaları

Suçla mücadele sosyal politikanın temel konularından biridir. Devletlerin temel amaçlarından birisi de, egemen oldukları bölgede güven oluşturarak ve suç oranlarını azaltmak ve böylece toplam refahı artırmaktır. Suç, toplumların çözmeyi hedeflediği en temel problemlerden birisidir. Genel asayiş olaylarına karşı alınan tedbirler, toplumsal refahı artırdığından dolayı sosyal politikaların kapsamı içine dâhil edilebilir.

Tablo 8: Suçla Mücadele ve Güvenlik İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Suç Oranları
Gece Yalnız Yürürken Kendini Güvende Hissedenlerin Oranı
Kamunun Asayiş Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı
Asayiş Suçlarından Dolayı Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayısı
Trafik Suçlarından Dolayı Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler

Kaynak; TÜİK,2018.

Güvenlik algısı, ikinci aşamada fizyolojik ihtiyaçlardan hemen sonra ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer almaktadır. Düşük eğitim ve işsizliğe bağlı düşük gelir ile suça eğilim arasında kısa vadede güçlü bir ilişki bulunamamasına rağmen uzun vadede ilişki mevcuttur (Allen, 1996:22). Suçla Mücadele bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 8’de yer almaktadır.

1.2.8.2.Kadın, Aile ve Çocuk Politikaları

Sosyal politikanın önemli bir bileşeni olan sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler kapsamında olan çocuklar, kadınlar ve aile politikaları gibi özellikli politika gerektiren gruplara yönelik politikalar önem arz etmektedir. Sosyal hizmet alanı sosyal politika için hayati öneme sahiptir ancak, sosyal politikanın etkisini belirli sınırdan kalması söz konusu özellikli gruplara yönelik uygulamalar, Türkiye'de yürütülen sosyal politikanın kapsamını oluşturmaktadır (Özdemir,2017;9).

Gelişmiş ülkelerin çoğunluğunda kadınların lehine önemli düzenlemeler olmasına rağmen, kadınların çalışma hayatlarında erkeklerden daha dezavantajlı oldukları bilinmektedir. Bazı ülkelerde bu fark % 45'e ulaşabilmektedir (ILO Küresel Fiyat Raporu 2016:12). Kadınlara eşit haklar sağlamak, çalışma hayatındaki cam tavanları kaldırmak, aile içi şiddeti önlemek ve fırsat eşitliği yaratmak için çeşitli sosyal politika uygulamaları uygulanmaktadır. Sağlıklı bir toplum yapısının göstergesi olan Aile hem sosyal dayanışmayı sağlamak hem de üretime katkıda bulunmak için önemlidir. Ailenin sorumluluğu altındaki bireyler üretken olma çabalarından uzak dururlar. Bu nedenle, sosyal politik uygulamalar, aile birliğinin sağlanması için önemlidir. Ailedeki bireylerin sayısı doğrudan refah ile ilgilidir. Aile üyelerinin sayısı arttıkça, yoksulluk riski de artmaktadır. Aile genellikle çocukların var olduğu bir kurum olduğu için çocuklara yönelik politikalarda bu kapsama dâhil edilebilir.

Tablo 9: Kadın, Aile ve Çocuk Politikaları İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Korunma Ve Bakım Altında Bulunan Kişi Sayısı (Çocuk, Yaşlı, Özürlü) Oranı
Okul Öncesi Eğitimden Yararlanan Çocuk Oranı (48-72 Ay Grubu-Anaokulu/Ana Sınıfı)
Suçta Sürüklenmiş Çocuk Oranı
Korunma Ve Bakım İçin Sırada Bekleyen Kişi Sayısı (Çocuk, Yaşlı, Özürlü) Oranı

Kaynak; TÜİK,2018.

Uluslararası tanınmalarda, çocuk 0-17 yaş arasındaki nüfus olarak belirtilmektedir. Sosyal politika kapsamında, çocuk işçiliğini kontrol altına almak, çocukların eğitim ve gelişimi ile ilgili önlem almak önem arz etmektedir. (OECD Çocuk Yoksulluğu, 2017).

Türkiye'deki aile, kadın ve çocuk politikaları, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

1.2.8.3.Dezavantajlı Gruplara Yönelik Politikalar

Özürllüler, yaşlılar, bakıma muhtaç olanlar, şehitler ve gaziler yakınları dezavantajlı bir gruptadır. Bu tür gruplar için politikalar, toplumun refah düzeyinin açık göstergeleridir. Uygulama, ölçüm ve yoğunlaşma bu seviyelere özen gösterilerek sağlanabilirse, sosyo-politik ve gelişmiş olarak kabul edilebilir.

Tablo 10: Dezavantajlı Gruplara Yönelik Politikaları İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Evsiz (Barınacak Yeri Olmayan) İnsan Sayısı ve Oranı
Korunma ve Bakım Altında Bulunan Kişi Sayısı (Çocuk, Yaşlı, Özürllü) Oranı
Kamunun Asayiş Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı
Asayiş Suçlarından Dolayı Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayısı
Trafik Suçlarından Dolayı Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler

Kaynak; TÜİK,2018.

Bununla birlikte, sosyal politika algısı toplum vicdanını oluşturan bu gruplara verilen hizmetlerle sınırlı kalmamalı ve bu kişilerin topluma katılımının sağlanması gerekmektedir. Dezavantajlı gruplar bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 10'da yer almaktadır.

1.2.8.4.Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Politikaları

Gelirin adil dağılımı toplumsal refahı etkileyen en önemli faktörlerden birisidir, bir ülkede belirli bir dönemde üretilen milli gelirin vatandaşlar, bölgeler ya da üretim faktörleri arasında bölüşümünü ifade eder. Gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11:Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Kişi Başına Düşen Tasarruf Mevduatı

Orta Ve Üst Gelir Gurubundaki Hanelerin Oranı
Temel İhtiyaçlarını Karşıluyamadığını Beyan Edenlerin Oranı
Gini Katsayısı
Yoksulluk Oran

Kaynak; TÜİK,2018.

1.2.8.5.Göç ve Demografi Politikaları

Demografik göstergeler toplumun temel dinamiklerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Nüfusun özellikleri, aile yapısı ve göç toplumsal refahı etkileyen faktörler arasında yer alır. Nüfus artışı, toplumun sosyo-kültürel yapısından, toplumda Göç ve demografi politikaları bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri t Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12: Göç ve Demografi İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Kaba Evlenme ve Boşanma Hızı
Genç / Yaşlı Bağımlılık Oranı
Kaba İntihar Hızı
Net Göç / Göç Hızı

Kaynak; TÜİK,2018.

1.2.8.6. Sosyo-Kültürel Yaşam ve Yönetime Katılım

Sosyal yaşam, insan yaşamının önemli bir parçasıdır. Bu nedenle kültürel, sanatsal, spor ve insan yaşamındaki aktiviteler gibi eğlenceli aktiviteler son derece önemlidir. Güçlü sosyal ilişkilere sahip olmak, zengin ve çeşitli sosyal yaşam, yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Sosyo-kültürel yaşam bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13: Sosyo-Kültürel Yaşam İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Tiyatro Salonu Sayısı
Sinema Salonu Sayısı
Sinema ve Tiyatro Seyirci Sayısı
Kütüphane Sayısı
Halk Kütüphanelerinden Yararlanma Sayısı
Müze Sayısı
Eğlence ve Kültür Harcamaları

Kaynak; TÜİK,2018.

Sosyal hayatın, bireylerin sağlığı ve iş hayatı gibi diğer yaşam boyutlarından olumlu yönde etkileneceği ifade edilebilir Sivil katılım, toplumun tüm kesimleriyle yakından alakalı bir sosyal alandır. Bireylerin yaşadıkları çevre yönetim sistemine dâhil olması çok önemlidir; Toplum içinde çoklu sesler oluşturmak, yaşam konularına katkıda bulunmak, sosyal ilişkilerini geliştirmesi açısından önemlidir. Yönetime katılım bakımından gelişmişliği ölçebilecek bazı TÜİK göstergeleri Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14: Yönetime Katılım İle İlgili Seçilmiş Göstergeler

Mahalli idareler seçimlerine katılım oranı
Kişi Başı Dernek/ Vakıf Sayısı
Sendikalaşma Oranı

Kaynak; TÜİK,2018.

Bireylerin yönetime katkıda bulunarak taleplerini, isteklerini ve sesini duyurmaları mümkündür. Ayrıca, sivil katılım kapsamındaki değerler, insana verilen değeri arttırmaktadır. Seçimlere katılmak, demokrasinin temel taşlarından biridir ve vatandaşlık görevidir. Düzenli seçimlere katılım oranı, toplum içindeki demokrasinin eğilimini, yönetime katılma istekliliğini, yönetimin memnuniyetini veya mevcut sistemi gösterir.

1.3. Sosyo-Politik Gelişmişlik Kavramı

Sosyo-politik gelişmişliği tam manası ile açıklayabilmek için öncelikle gelişme kavramını irdelemek gerekmektedir. Sosyo-politik gelişmişliğe yönelik öznel ve nesnel değerlendirmeler bulunmaktadır. Öznel yaklaşımlar bireysel değerlendirmelere dayanırken, nesnel yaklaşımlar bilimsel olarak ölçülebilen verilere dayanmaktadır. Bu bağlamda bütünlük sosyal politik gelişmişliği anlamak için toplumların yapısını ve davranışlarını inceleyen sosyolojik araştırmalar önem arz etmektedir.

Kalkınma ve büyüme kavramları yerine kullanılan gelişme kavramı, zaman içinde farklı anlamları ifade etmiştir. Gelişme kavramı, 19.yüzyılda “ekonomik büyüme” manasında (milli ya da kişisel gelir, yaratılan katma değer, sanayi sektöründe üretim/çalışan hacmi, vb.) olarak ö tanımlanmaktayken, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde “insanların/toplumların sahip oldukları kolaylıkları (fiziksel ve sosyal altyapı, vb.) da kapsar hale gelmiştir.

1970’li yıllar öncesinde kalkınmada temel amaç, üretim ve istihdam yapısını, tarımdan ziyade, sanayi ve hizmetler sektörleri doğrultusunda dönüştürmek olunca, bu yaklaşıma uygun olarak “fert başına ulusal gelir” ülke refahındaki değişimlerin temel göstergesi olarak kabul edilmiştir. 1970’lerden sonra gelişmeyi, insani, sosyal, kültürel, çevresel ve mekânsal boyutlarıyla da tanımlama amacı taşıyan yeni yaklaşım, ekonomik büyüme kavramı yanında; yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımı ve bölgesel dengesizliklerin de gelişme tanımlarının içinde değerlendirilmesini öne çıkarmıştır. Gelir artışlarıyla ölçülen ekonomik büyüme, toplumsal gelişmişliği yeterince açıklayamadığı gibi yanlış değerlendirmelere sebep olmaktadır. Sosyo-politik gelişmişliğe bağlı olarak açıklanması gereken kavramların başında insani gelişmişlik gelmektedir.

1.3.1.İnsani Gelişme Kavramı

Amartya Sen’in teorisi ve BM İnsani Gelişme Raporları ile gelişmişlik kavramı sadece gelir odaklı olmaktan giderek uzaklaşmış, kavram beşerî sermaye, demografik geçiş, teknoloji, kentleşme, ekonomik entegrasyon, sağlık, eğitim, yaşam standartları gibi temel gelişim süreçleri ile ölçülmeye başlanmıştır (Hafner ve Foulkes, 2013:106).

Amartya Sen tarafından 1979’da farklı bir bakış açısı ile yorumlanan gelişmişlik kavramı, sadece ekonomik olgularla açıklanmayan, sosyo-kültürel, sağlık ve eğitim gibi konularını da ele alan ve temelinde insanın olduğu bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir. Amartya

Sen'e göre diğer bir tanımlamada; gelişmişlik kavramını bireyin elinden alınan veya kısıtlı olarak sahip olduğu özgürlüklerin elde edilmesi için yapılan faaliyetler bütünü olarak açıklamaktadır. Bu bağlamda özgürlük kavramının, bilinen anlamı dışında, eğitim, sağlık ve vatandaşlık haklarının kullanımı konularının tümünü içerdiğini savunmaktadır.

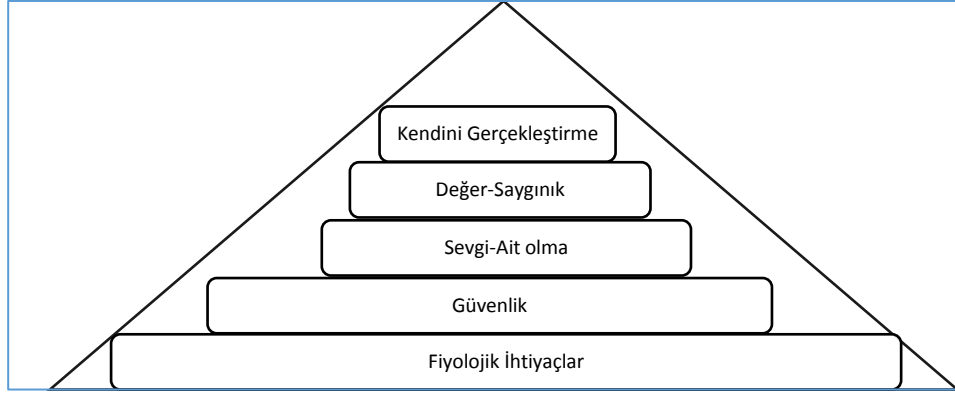
İnsani gelişme kavramının kullanımının artması, gelişmişlik kavramına farklı bir boyut kazandırmış ve gelişmişliğin ölçülmesinde çok boyutlu endeksler hazırlanmaya başlanmıştır. Amartya Sen'in toplumdaki bireylerin yetkinliklerinin artırılmasının gelişmişliğin sağlanmasında temel kriter olarak gösterdiği anlayış çerçevesinde Birleşmiş Milletler, 1990'da İnsani Gelişme Endeksi'nin oluşturmuştur. "İnsani Gelişmişlik" kavramı günden güne daha çok incelenmesi ile beraber; Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi, Fiziki Yaşam Kalitesi Endeksi, Temel İhtiyaçları Karşılama Endeksi, İnsani Yoksulluk Endeksi, gibi sosyal gelişmişliği konu alan endeks çalışmaları artış göstermiştir.

Toplumsal yaşamı ele alan çalışmaların başında Maslow² tarafından geliştirilen ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı gelmektedir. İhtiyaçlar hiyerarşisi kuramı çerçevesinde bireylerin sağlık odaklı, kapasite yaklaşım, insan hakları ve çevre odaklı yaklaşımları göz önüne alındığında fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarından sonra yaşanan çevrenin ve doğal ortamın kalitesinin önemi artmaktadır.

Maslow'göre insanların yaşamlarını sürdürürken ihtiyaç duydukları işlevler arasında zorunluluk derecesi açısından kademeler olduğunu öne sürmektedir. Birinci kademede en temel ihtiyaçlar olan fizyolojik ihtiyaçlar yer almaktadır. Tüm fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasından sonra ikinci kademede olan güvenlik ihtiyacı oluşmaktadır. Üçüncü kademede sevgi ve ait olma ihtiyacı bulunmaktadır. İnsanlar sevildiklerine ve yalnız olmadıklarına inandıktan sonra dördüncü düzeydeki saygınlık ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

² Maslow teorisi veya Maslow'un gereksinimler hiyerarşisi, Amerikalı psikolog Abraham Maslow tarafından 1943'te yayınlanmış bir çalışmada ortaya atılmış ve sonrasında geliştirilmiş bir insan psikolojisi teorisidir.

Şekil 1: Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı



Maslow, bir alt kademedeki ihtiyacın karşılanmadan bir üst kademeye geçilemeyeceğini belirtmektedir. Bu yapının en altta fizyolojik ihtiyaçların, en üstte kendini gerçekleştirme ihtiyacının yer aldığı bir piramit şeklinde olması alt kademelerin aşılardan üst kademedeki ihtiyaçların geçileme koşullarının oluşmayacağını açıklar niteliktedir (Maslow, 1968:34-36).

Maslow'un bu yaklaşımına bağlı olarak Amartya Sen tarafından geliştirilen kapasite (capability) yaklaşımı; insanların istenilen eylemleri gerçekleştirebilme ve istenilen bir duruma ulaşma kapasitesine sahip olması olarak tanımlanmaktadır. Kapasite yaklaşımı, insan özgürlüğünü hesaba katarak diğer refah yaklaşımlarından ayrılmaktadır.

Sen, refah ve buna bağlı olarak sosyal politikaları tanımlamada ekonomik göstergelerin ötesine giderek insana dair göstergelerin de ölçülmesini ön görmüştür. Bu yaklaşım BM tarafından insani gelişme raporlarında benimsenen yaklaşımının temelini oluşturmaktadır. İnsani gelişme yaklaşımı insanı insan yapan özgürlük, kişilik gibi faktörler ile insanın temel ihtiyaçlarına erişme düzeyini bir arada değerlendirmekte ve kalkınma içerisindeki insan rolünü ön planda tutmaktadır (Sen, 1993:30-53).

Gelişmişlik kavramı, genel olarak GSMH' daki artış olarak tanımlanmakla birlikte, eğitim seviyesindeki artışa bağlı olarak beşerî sermayedeki artış olarak tanımlanabilir. Dar anlamıyla ekonomik koşullarda gerçekleşen değişimleri ele alan gelişmişlik çalışmaları, sadece GSMH' deki artış ile sınırlı görülmemeli, sosyo-kültürel yapıdaki ilerlemeleri de içermelidir (Han ve Kaya, 2013:2).

1.3.2.Sosyo-Politik ve Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Arasındaki Farklılıklar

Sanayi Devrimi ile başlayan rekabetçi ve hızlı gelişme döneminde ilgi odağına ekonomik büyüme ve üstünlük sağlamayı almış ve toplumun performansını bunun üzerinden ölçmüştür. Üretim sürecindeki değişim yoğunlukla çalışma hayatı olmak üzere sosyal yaşam üzerinde geri döndürülemez etkiler doğurmuştur. Sanayi Devrimi'ni takiben 1. Dünya Savaşı, Büyük Buhran ve 2. Dünya Savaşı gibi dönemlerden geçen sonra ülkeler, hızlı bir büyüme ve kalkınma sürecine girmişler ve bu süreçte ekonomik büyüme ve sosyal gelişme arasında fazla bir ayırım yapmamışlardır. Bu nedenle sosyal gelişme de GSYİH üzerinden ölçülmeye devam edilmiştir.

GSYİH bu anlamda kullanılan genel geçer bir ölçümdür (Demos, 2012:2). GSYİH, belirli bir dönemde bir ülkede üretilen tüm mal ve hizmetlerin parasal piyasa değeri olup ülkelerin belirli bir zaman dilimindeki veya diğer ülkelere göre nispi ekonomik pozisyonunu belirlemede esas gösterge olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle üstü kapalı olarak refah ile aynı anlamda kullanılmaktadır. GSYİH'nin sosyal refahın bir göstergesi olduğuna ilişkin bir teori ile desteklenmese de zaman içinde yaygınlaşmıştır (Bergh, 2008; 540).

Kişi başına düşen GSYİH ile ölçülen ekonomik büyüme ülkelerin başarısının ölçülmesinde genel olarak kabul edilen bir gösterge olmuştur. Gerçekten de GSYİH artışı, geliri arttırarak, insani ve sosyal ihtiyaçları karşılama imkânı sağlayarak sosyal gelişme üzerinde önemli etkilere sahiptir. Toplumdaki bireylerin ekonomik gelişmişlik seviyesinin düşük olması ve bunun sonucu olarak kişilerin gıda, sağlık, barınma gibi insani olgulardan yoksun kalması, temeline insanı alan sosyal politikaları önemli hale getirmektedir. Maddi refahın yanı sıra, yaşam kalitesi, eğitim sağlık, barınma, istihdam iş güvenliği, istihdam, yaşam, ulaşım, güvenlik, gibi temel insan hakları, sosyo-politik gelişmişliğin temelini oluşturan konular arasında yer almaktadır.

Sosyo-politik gelişmişlik; toplumsal, ekonomik ve mekânsal özellikler açısından; eğitim, sağlık, altyapı, iletişim, ulaşım, konut gibi temel hizmetlerin sunulma düzeyinin, asgari standartların üstünde olması olarak tanımlanabilir. Sosyo-politik Gelişmişlik, soyut insan haklarının kentsel mekânda hayata geçirilmesi olarak görülmektedir. (Ökmen, 2013:30)

Sosyo-politik gelişmişliği etkileyen temel faktörler kentli haklarının karşılanma durumu, kentsel hizmetlerin herkes için eşit ve erişilebilir olması ve kentsel hizmetlere ilişkin kentlilerin duyduğu memnuniyet düzeyidir. Avrupa Konseyinin 1992’de kabul ettiği Avrupa Kentsel şartında vatandaşların, haklarını güvence altına alabilen bir yapıda belirli haklara sahip olması gerektiğini belirtmektedir.

1.3.3. Tez Kapsamında Sosyo-Politik Gelişmişliğe Bakış

Çalışmanın bu kısmına kadar yapılan literatür taraması ve değerlendirmeler sonucunda sosyal politikanın bütüncül yönleri detayları ile ortaya konulmuştur. Gelişmişlik kavramının da sadece maddi olarak algılanmaması gerektiği nedenleri ile ortaya konulmuştur. Çalışmanın bundan sonraki kısmında “sosyo-politik gelişmişlik” kavramı bu minvalde ele alınacaktır. Sosyal politikanın bütüncül olarak geniş manası ile ele alınması toplumsal refahın daha sağlıklı bir şekilde ölçülmesini sağlayacaktır.

Sosyo-politik gelişmişliği genel olarak tanımladıktan sonra bir sonraki bölümde gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılacaktır. Dünyada ve Türkiye’de sosyal politikanın temel bileşenlerinin hangi göstergelerle ölçüldüğü tespit edilecek ve bu göstergelere yönelik tanımlara yer verilecektir.

BÖLÜM 2: SOSYO-POLİTİK GELİŞİMİŞLİĞİN ÖLÇÜMÜ VE ÖLÇÜM ÇALIŞMALARININ SINIFLANDIRILMASI

Bu bölümde, öncelikle sosyo-politik gelişmişliğin ölçümü ve ölçüm yöntemleri hakkında bilgi verilmiş, daha sonra uluslararası ve ulusal düzeyde yapılan çalışmaların sınıflandırılması yapılmıştır. Sosyal Politika araştırmaları BM, OECD ve AB gibi uluslararası kuruluşlarca uzun zamandır sürdürülmektedir. Bu başlık altında söz konusu kuruluşların Sosyal Politikanın ölçülmesine ilişkin uyguladıkları ve uygulamakta oldukları programlara ilişkin bilgi verilmektedir.

2.1. Sosyo-Politik Gelişmişliğin Ölçülmesi İle İlgili Genel Bilgi

Gelişmişlik araştırmaları ağırlıklı olarak iki yaklaşım üzerinden yürütülmektedir. Objektif yaklaşım çoğunlukla farklı mekânsal ölçeklerde toplanan verilerin (ikincil veri) analiz edilmesi ve raporlanması ile sınırlı olmaktadır. Sosyal gelişmişlik tek bir ölçüt ile ölçülemeyeceği gibi sadece objektif koşullar ve vatandaşların öznel değerlendirmeleri olmadan doğru ölçüm yapılamayacaktır. Bu tür göstergeler, bir yerde yaşayanların deneyimlerine dayanmaktadır. Bunun yanında, bir yerleşime ait nesnel ve öznel ölçütlerin varlığı bu ölçütler arasındaki ilişkiyi incelemeye imkân verebilmektedir. Sosyal gelişmişliğin ölçülmesine ilişkin bir başka görüş ise aynı ortamlarda bile insanların farklı değerlendirmelere sahip olabilmeleridir. Bir toplumun bulunduğu kentsel çevreye ilişkin memnuniyeti; beklentileri, algıları, kişisel özellikleri ile demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerinden etkilenebilmektedir (Marans ve Cooper, 2000:34).

Gelişmişliğin ölçülmesine ilişkin yapılan çalışmalarda farklı fikirler bulunmasına karşın ağırlıklı olarak nesnel göstergeler kadar öznel göstergelerin de gerekli olduğu üzerine bir görüş birliği de bulunmaktadır. Gelişmişlik bileşenlerinin ölçüldüğü çalışmalar incelendiğinde genel olarak dört temel başlıkta sınıflandırma yapılabilir;

- Endeksler
- Raporlar
- Gösterge Setleri
- Anketler

Çalışmanın bundan sonraki kısmında yukardaki başlıklar altında yapılan ölçüm çalışmaları tasnif edilerek, ulusal ve uluslararası boyutlarda hangi göstergelerle ölçümler yapıldığı araştırılacaktır.

2.2. Gelişmişlik Ölçümüne Yönelik Çalışmalar

2.2.1. Uluslararası Kuruluşların Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları

Bu başlık altında uluslararası kuruluşların gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.2.1.1. İnsani Gelişme Endeksi

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı çerçevesinde 1990'dan itibaren insani gelişme endeksleri hazırlanmakta, endeks yıllık olarak yayınlanmakta ve insani gelişmişlik seviyesinin değerlendirilmesi için bir kaynak teşkil etmektedir. Endeksin temel kriterleri, yaşam standardı, uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişimdir. Bunlar, kişi başına gayri safi milli hâsıla (GSMH), doğum sonrası uzun ve sağlıklı yaşam beklentisi, okula devam süresi ile hesaplanmıştır (BM, 2018).

Bu üç farklı hesaplama ile birleşik bir endeks sonucu, insani gelişme seviyesini belirlemeye çalışmaktadır. Endeks değeri 0 ile 1 arasında belirlenir ve 0 değeri en düşük gelişmişliği temsil eder ve 1 değeri de maksimum gelişmişlik seviyesini gösterir. Endeks sonucunda ülkeler, düşük, orta, yüksek ve çok yüksek insani gelişme kategorilerine ayırmaktadır. Endeks değerleri, Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü (UNDP), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), İstatistik Enstitüsü (UIS) ve Dünya Bankası'ndan (WB) elde edilen verilerle hesaplanmaktadır.

Endeks gelişmenin yalnızca ekonomik büyüme ile ölçülemeyeceğini, insani değerlerin hesaplamaya dâhil olduğunu, ülkelerin sağlıklı yaşam olanaklarının bulunduğunu, eğitim ve gelir seviyelerinin belirlendiğini ve diğer ülkelerle karşılaştırıldığını vurgulamaktadır.

2.2.1.2. İnsani Yoksulluk Endeksi

UNDP tarafından hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler için iki farklı İnsani Yoksulluk Endeksi geliştirilmiştir. Bunlardan ilki; HPI-1, gelişmekte olan ülkeler için

hazırlanmıştır. Bu endekste, beklenen yaşam süresinde 40 yaş olarak temel alınmış ve bu yaşın altındaki yaşam süresi insani yoksulluğun göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Yetişkinler arasında okuma yazma bilmeme oranı; sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus, günlük 1,25 ile 2 doların altında gelikle geçinen nüfus ve 5 yaşın altında olup yeterli beslenemeyen çocuk nüfus gösterge olarak belirlenmiştir.

HPI-2 ise gelişmiş ülkeler için oluşturulmuştur. Bu endekste, 60 yaş beklenen yaşam süresi olarak hesaplanmış, işlevsel okuma yazma becerisi, azalan nüfus, uzun dönem işsizlik oranları, ortalama gelikle %50'sinden daha azına sahip ve günlük 4 ile 11 doların altında bir gelikle geçinen nüfus gösterge olarak kabul edilmiştir. (UNDP, 2016).

2.2.1.3.Toplumsal Cinsiyete Yönelik Gelişmişlik Endeksi

Kadınlara sunulan fırsatlara bakmaktadır. Şu göstergeler kullanılmaktadır. Kadınların ve erkeklerin beklenen yaşam süreleri. Kadınlarda ve erkeklerde okuryazarlık oranı. Kadınlarda ve erkeklerde okullaşma oranı. (BM, 2017).

Eşitsizliği ölçmek için işgücüne katılım, temsil, eğitim ve üreme sağlığı alanlarında kadınlara ilişkin veriler üzerinden göstergeler oluşturulmuştur. 5 gösterge kullanılmaktadır:

- Kadınların istihdama katılım oranı.
- Kadınların ortaöğretim ve daha üst düzey eğitime katılım oranı.
- Kadınların parlamentoda temsil oranı
- Erken yaşta annelik (Çocuk annelik)
- Anne ölümleri.

2.2.1.4.Binyıllık Kalkınma Hedefleri

2000'de 189 ülke, Binyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde belirlenen 8 hedefe, 2015 yılına kadar ulaşmayı taahhüt etmiştir. Bu hedefler şöyle sıralanmıştır:

- Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak
- Herkes için evrensel ilköğretim sağlamak
- Cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadının güçlendirilmesini sağlamak
- Çocuk ölümlerini azaltmak

- Anne sağlığını iyileştirmek
- HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla m¼cadele
- Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak
- Kalkınma için küresel bir ortaklık kurmak

2.1.1.5.BM Kentsel Göstergeler Programı

BM, yirmi birinci yüzyılda insanlığa karşı barış ve güvenlik alanlarında, iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma, insan hakları, silahsızlanma, terörizm, insani yardım, gıda üretimi, acil sağlık, cinsiyet eşitsizliği ve yönetişimi alanlarında çalışmaktadır BM HABITAT'ın öncülüğünde Kentsel Göstergeler Programı 1993'te başlatılmıştır. Program, kentsel sorunları azaltmak ve kentsel yaşamı iyileştirmek için geliştirilecek politikaların temelini oluşturacak kentsel veri ve bilgi sağlamak için ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın son versiyonunda, BM Üye Devletleri tarafından benimsenen Binyıl Kalkınma Hedeflerini içerecek olan Gösterge Sistemi geliştirilmiştir. Konut, Sosyal Gelişme ve yoksulluğun önlenmesi, çevre yönetimi, ekonomik kalkınma, yönetişim ve Binyıl Kalkınma Hedefleri kategorileri altında 19 ana kentsel gösterge, 9 kontrol listesi ve 13 kapsamlı gösterge olmak üzere 43 gösterge mevcuttur.

BM'nin çalışmasında, veri toplama aşamasında, verilerin güncel ve güvenilir olduğu gör¼lm¼řtür. Veri toplama ve değerlendirme aşamasında, ulusal istatistik kurumları, ilgili bakanlıklar, şehir ve büyükşehir alan yönetimleri ve araştırma kurumları ile iş birliği içinde çalıştığı belirtilmiştir (BM, 2009).

BM'nin çalışmalarında kullanılacak mekânsal birim, “kentsel yığılma alanı” olarak tanımlanmıştır. Bu alan, şehir merkezi, çevre bölgeler ve şehrin banliyöleri dâhil, belirli bir nüfusun yoğunlaştığı binalar veya alanlar olarak tanımlanmaktadır. Böyle bir tanımlamanın kullanılmasının nedeni, farklı şehir tanımlamaları nedeniyle her ülkede doğru karşılaştırmanın yapılabilmesini sağlamaktır (İnan, 2018:28).

1995 ve 2000 yıllarında Kentsel Göstergeler programının göstergeleri kullanılarak Kentsel Gelişme Endeksi (Kentsel Gelişme Endeksi) üretilmiş ve bu endekse göre şehirlerin refahı ve kent hizmetlerine erişim ölç¼ld¼ ve şehirler düzeylerine göre listelenmiştir. Gelişme Endeks beş alt başlıktan (üretim, altyapı, atık, sağlık ve eğitim)

oluşan kombine bir endeks olarak oluşturulmuş ve göstergeler “0” ve “1” arasında değerler verilerek standartlaştırılmış ve temel bileşenler analizi (TBA); göstergelerin ağırlıkları için tercih edilir. Endeksin tasarımında BM İnsani Gelişme Raporu kullanılmıştır.

Ayrıca Birleşmiş Milletler 2001'den bu yana periyodik olarak dünya şehirleri raporları yayınlamaktadır. Bu raporların amacı, Habitat Gündem'inin uygulanması için şehirlerdeki koşulları ve ilerlemeyi belirlemek ve Binyıl Kalkınma Hedeflerinin gerçekleşmesini izlemektir. Raporlarda belirtilen göstergelere göre, ülkelerin ve büyük şehirlerin durumları ortaya çıkmaktadır. BM'nin çalışmasında veri toplama aşamasında verilerin güncel ve güvenilir olmasına dikkat edilmiştir. Veri toplama ve değerlendirme aşamasında ulusal istatistik kurumları, ilgili bakanlıklar, kent ve metropoliten alan yönetimleri ile araştırma kuruluşları iş birliğinde çalışmıştır (BM, 2009).

2.2.1.6. Avrupa Birliği Kentsel Denetim Endeksi

Avrupa Komisyonu altındaki idari birimlerden biri olan Bölgesel ve Kentsel Politikalar Genel Müdürlüğü tarafından AB içindeki şehir ve bölgelerin ekonomik ve sosyal politika alanlarında kalıcı düzenlemeler yapmayı hedeflemektedir.

DG Regio ve Eurostat tarafından Avrupa kentlerinde yaşam kalitesini değerlendirmek için artan talebin karşılanması amacıyla 1998'de pilot olarak başlatılan endeks, şehirlerdeki gelişmişliği basit bir dizi gösterge ile ölçmektedir. Pilot olarak başlatılan proje 2004'te tamamlanmıştır. Son yapılan ölçüm 2011-2014 sürecini de kapsamaktadır. Kentsel denetim, AB üye devletlerinde ve aday şehirlerde güvenilir ve karşılaştırılabilir veriler derlemektedir ve kentsel düzeydeki politika önlemleri için bir kıyaslama temeli oluşturmaktadır. (İnan 2018:33).

2004'te yapılan çalışmanın kategorileri; (Nüfus, vatandaşlık, hane halkı yapısı, konut, sağlık, suç, işgücü piyasası, ekonomik aktivite, gelir eşitsizliği ve yoksulluk, vatandaş katılımı, yerel yönetimler, eğitim hizmetlerinin sunumu, nüfus durumu, iklim ve coğrafya, hava kalitesi ve gürültü, su, atık yönetimi, arazi kullanımı, enerji kullanımı, ulaşım, BT altyapısı, yerel e-devlet, bilgi ve iletişim sektörü, kültür ve eğlence ve turizm) olarak sıralanmıştır. Bu alt başlıklar altında 86 değişken ve 233 gösterge belirlenmiştir. 15 üye ülkeden 189 şehir ve 12 aday ülkeden 69 şehir, endeks denetimine dâhil edilmiştir.

Kentsel Denetim üç düzeyde koordine edilmiştir. Bunlar AB seviyesi, ulusal seviye ve yerel seviyedir AB düzeyinde koordinasyonu EUROSTAT sağlamaktadır. EUROSTAT verilerin toplanması ve sonuçların yayımlanması için ulusal koordinatörlerle ve DG REGIO ile bağlantı kurarken ulusal istatistik ofisleri de EUROSTAT ile kentler arasındaki bağlantıyı kurmakta ve kentlerden ve diğer kaynaklardan gelen verileri toplamaktadır. Ulusal koordinatörler bazı uygulamalarda Ülke İstatistik Ofisi iken bazı uygulamalarda kent ağlarıdır. Veri toplama sürecinde ilgili kurum ve kuruluşların dâhil edilmesi ve sürecin çok aktörlü olması çalışmanın temel ilkelerindedir. (İnan 2018:34).

Türkiye Kentsel Denetime 2004'te kalkınma ajanslarının merkezlerinin bulunduğu 26 il ile dâhil olmuştur. Belirlenen değişkenlere göre 26 il merkezi için elde edilen veriler TÜİK'in sitesinde yayımlanmıştır. Çalışma Türkiye'de yalnız bir kerelik yapılmış olup devamı getirilememiştir. Kentsel Denetimde toplanan nicel verilerin yanında üç yılda bir algı araştırması yapılarak nitel veriler de toplanmaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından yapılan "Avrupa Kentlerinde Yaşam Kalitesi" isimli anket çalışmasında Avrupa'nın başlıca kentlerinde yaşayan insanlara yaşadıkları kentlerdeki konut çevreleri, belediye hizmetleri, kültürel etkinlikler, kirlilik ve güvenlik gibi alanlarda sorular yöneltilerek kentlerine yönelik bakış açıları ve memnuniyetleri araştırılmaktadır. Ocak 2016'da yayımlanan Avrupa'da 83 kentin dâhil olduğu anket çalışması sonuçlarına göre Zürih ve Oslo (%99), Aalborg, Vilnius ve Belfast (%98) en yüksek yaşam memnuniyeti oranına sahip kentler olmuştur. Araştırmaya Türkiye'den Antalya, Diyarbakır, Ankara ve İstanbul katılmıştır. (Eurostat, 2018).

Kentsel denetimde toplanan nicel verilere ek olarak, her üç yılda bir yapılan bir anket anketinden sonra nitel veriler toplanmaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından "Avrupa kentlerinde yaşamak" başlıklı anket ile yaşadıkları şehirlerde konut ortamları, belediye hizmetleri, kültürel faaliyetler, kirlilik ve güvenlik hakkında sorular sorarak kentlerin bakış açılarını ve memnuniyetlerini araştırılmaktadır.

2.2.1.7.Daha İyi Yaşam Endeksi (Better Life Index)

İnsanların ekonomik ve sosyal refahını artıracak politikaları teşvik amacı ile 1961'de kurulan OECD, ülkelerin deneyimlerini paylaşmak ve benzer sorunlara çözümler geliştirmek için birlikte çalışabilecekleri bir platform oluşturmayı hedeflemektedir.

OECD, son yıllarda “daha iyi yaşamlar için daha iyi politikalar” yaklaşımını benimsemiştir. Bu hedef kapsamında 2011’de OECD tarafından geliştirilen Daha İyi Yaşam Endeksi’nde (Better Life Index) 11 kriter bulunmaktadır. Daha İyi Yaşam Endeksi “refahı, temel alan iki başlık altında incelemektedir. Bunlar yaşam koşulları ve yaşam kalitesidir. Yaşam koşulları, gelir ve servet, istihdam ve kazançlar, barınma olarak, yaşam kalitesi ise sağlık, iş-yaşam dengesi, eğitim ve beceriler, sosyal bağlantı, sivil katılım ve yönetişim, çevre, güvenlik ve yaşam memnuniyeti olarak belirlenmiştir (OECD, 2018).

OECD’nin 2011’de yayımlamaya başladığı Daha İyi Yaşam Endeksi (Better Life Index) OECD’ye üye 34 ülke ve ilave olarak Brezilya, Letonya, Rusya Federasyonu ve Güney Afrika için hesaplanmaktadır. 38 ülkenin ve bu ülkelerdeki bölgelerin refahı sosyo-ekonomik faktörler kapsamında karşılaştırılmaktadır. Endeksin oluşumunda, yaşam kalitesini arttırmada bilgi temelli politika üretimi, politikalar ve insan yaşamı arasındaki bağlantı kurmak, gerekli politika önlemleri için temel oluşturmak, halkın kendi politika anlayışının gelişiminden yararlanmak gibi hedefler belirlenmiştir.

Ağ tabanlı bir uygulamayla etkileşimli olarak da kullanılabilen endekste, konut, gelir, istihdam, toplum, eğitim, çevre, sivil katılım, sağlık, yaşam doyumu, güvenlik ve iş-yaşam dengesi kategorileri arasında kişiler kendi ağırlıklarını belirleyerek ülkelerini / bölgelerini diğer ülke ve bölgelerle karşılaştırabilir. OECD periyodik olarak ülkeler ve bölgeler için “how is life” raporlarını yayınlayarak, ülkelerin / bölgelerin mevcut durumunu ortaya koymakta ve bilgi tabanlı politika geliştirmeye katkıda bulunmaktadır. Türkiye’de de ulusal düzeyde ölçülen endekste kullanılan 11 kategori ve gösterge ülke düzeyinde ve 26 istatistiksel bölge birimine göre uygulanmıştır. (OECD, 2018). Endeks göstergelerine Ek-3’yer verilmiştir.

2.2.2.Uluslararası Araştırma Şirketlilerinin Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları

Bu başlık altında uluslararası araştırma şirketlilerinin en çok bilinen gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.2.2.1.Sosyal İlerleme Endeksi (Social Progress Index)

Social Progress Imperative Kurumu tarafından oluşturulan endeks, toplumsal sosyal ve çevresel göstergeleri ele almaktadır.128 ülkeden gelen verilerle sosyal ilerlemeyi kapsamlı ve kapsayıcı bir şekilde tanımlamaktadır.

Model, özellikle Amartya Sen'in yapabilirlik yaklaşımı üzerine kurulmuştur. Bu nedenle refah çok boyutlu şekilde analiz edilmiştir. Özgürlüklere ve kişisel haklara, gelişmenin ölçümünde önem verilmiştir. Bu kapsamda Social Progress Imperative tarafından sosyal gelişme, "Toplumun, üyelerinin temel insani ihtiyaçlarını karşılama; vatandaşların ve toplulukların yaşam kalitelerini geliştirmeye ve sürdürmeye imkân sağlayan temel yapı taşlarını kurma ve tüm bireylere tam potansiyellerine ulaşmaları için ortam yaratma kapasitesi" olarak tanımlanmaktadır (The Social Progress Imperative, 2018).

Bir ülkenin refahını geliştirmedeki başarısını değerlendirerek sosyal gelişmeyi doğrudan ölçmek düşüncesiyle geliştirilen Sosyal Gelişme Endeksi'nde ölçüm yöntemi, tanımda yer alan üç ana boyutta karşılık oluşturmak üzere tasarlanmıştır Böylece endeks; temel insani ihtiyaçlar, refah tesisi ve fırsat olmak üzere üç boyutu içermektedir. Temel insani ihtiyaçlar boyutu, ülke insanların en temel ihtiyaçlarını karşılanma düzeyini; refah tesisi boyutu, bireylerin ve toplulukların refahını yükseltecek ve sürdüreceği yapı taşlarının kurulma düzeyini; fırsat boyutu, her bireye potansiyeline tam olarak erişmeye imkân sağlayacak fırsat verilme düzeyini irdelemektedir. Herhangi bir boyutu öne çıkarmayı haklı gösterecek bir neden bulunmadığı için her boyut eşit derecede ağırlıklandırılarak endeks değeri hesaplanmaktadır (The Social Progress Imperative, 2018).

Sosyal Gelişme Endeksi, ülkeler ile ilgili olarak daha derin analizlerin yapılabilmesine imkân verecek şekilde boyut, bileşen ve değişken olarak üç katmanlı olarak tasarlanmıştır. Boyutlara ilişkin nihai görünümü oluşturan alt detaylarda da performans durumunun net olarak görülmesi için her boyut, boyutun farklı ancak birbiriyle ilişkili olan yönlerini yansıtan dört bileşene bölünmüştür. Herhangi bir boyutu diğerlerinden daha önemli kılacak kabul görmüş bir neden olmadığı için boyutlar eşit ağırlıklandırılmıştır. Her boyut ise sırayla, dört bileşenin basit ortalamasıdır. 2018 Raporunda her bir bileşen eşit ağırlığa sahiptir Refahın Temelleri ve Fırsat başlıkları altında 50 temel göstergede ölçüm yapmaktadır. (The Social Progress Imperative, 2018).

2.2.2.2. Sürdürülebilir Toplum Endeksi (Sustainable Society Index)

Sürdürülebilir Topluluk Vakfı (SSF) tarafından desteklenen Sustainable Society Index, 2006'da Geurt van de Kerk ve Arthur Manuel tarafından sürdürülebilirlik konusundaki gelişmelerinde toplumlara teşvik etmek ve desteklemek amacıyla oluşturulmuştur. Sustainable Society Index, 154 ülke için 3 refah boyutu 7 kategori ve 21 gösterge ile geliştirilen endeks her iki yılda bir yayımlanmaktadır (Detaylı Bilgi İçin: Sustainable Society Index, <http://www.ssfindex.com/ssi/ssi-2016>).

2.2.2.3. Legatum Refah Endeksi (Legatum Prosperity Index)

Legatum Prosperity Index, Legatum Enstitüsü (Legatum Institute (LI)), tarafından 2007'den itibaren, gelir, tüketim, sağlık ve eğitim gibi farklı sosyo-ekonomik göstergeler kullanılarak 142 ülke için hesaplanmaktadır. Bir ülkede yaşayanların refahını ölçmeye, diğer ülke vatandaşlarıyla kıyaslamaya yarayan sekiz farklı alt kriter belirlenmiştir. Bunlar; ekonomi, girişimcilik ve girişim ortamı, yönetim, eğitim, sağlık, koruma ve güvenlik, kişisel özgürlük ve toplumsal sermayedir (The Legatum Prosperity Index, Methodology and Technical Appendix, 2013).

Bu endeks de refah ölçümü hem öznel hem de nesnel değişkenlere dayanmaktadır. Bunlar; anket araştırmaları, sabit istatistik veriler ve uzman araştırmalarına dayanan tahmin ve değerlendirmelerdir. Endekste toplam 89 değişken, refahın hangi yönüyle alakalı bilgiler sağladığına göre 8 alt endekste toplanmıştır. Bazı değişkenlerle ilgili sonuçlar hem gelir hem de refah ile ilişkili bulunduğu için her ikisine de konu edilmişlerdir. 89 bağımsız değişken çok farklı ölçüm birimlerine dayandığı için subjektif değişkenler, standardizasyon tekniği kullanılarak ortak bir ölçüm birimine dönüştürülmüştür (Detaylı Bilgi İçin: <https://www.prosperity.com/data-explorer>).

2.2.2.4. Global Yaşanabilirlik Endeksi (Global Liveability Index)

Ekonomist dergisinin yaptığı çalışmada 30 nesnel ve öznel gösterge kullanılmıştır. Bu göstergeler beş kategoride listelenmiştir: kamu düzeni ve güvenlik, sağlık, kültür ve Çevre, Eğitim ve altyapı ve her gösterge beş alt değişkenle ele alınmaktadır. 40 şehir kapsamında ölçülen endeks, anket araştırmalarına ek olarak, Dünya Bankası verilerini de kullanmaktadır (Global Liveability Report, 2018).

2.2.2.5. Yaşam Koşulları Endeksi (Living Condition Index)

Living Condition Index, Mercer araştırma şirketi tarafından şehirlerin yaşam koşullarını 10 kategoride 39 faktöre göre analiz etmek için geliştirilmiştir. Toplam 108 göstergede çalışmaya katılan bireyler ağırlıklandırılmış ve nihai ağırlık elde edilmiştir. Her kategorideki katılımcıların seçimi için tasarlanan ankette likert ölçeği kullanılarak, kötüden iyiye doğru cevap verme seçenekleri sunulmuştur. Beş kıtadan ankete 230 şehir dâhil edilmiştir. New York'un endeks değeri 100 olarak kabul edilir ve diğer şehirler New York ile karşılaştırılır. Karşılaştırmada kullanılacak göstergeleri seçilirken, ölçülebilir, ülkeler arasındaki ulusal ve kültürel farklılıklardan etkilenmeyen nesnel göstergeler tercih edilmiştir (Detaylı Bilgi İçin: <https://www.mercer.com/newsroom/2019-quality-of-living-survey.html>).

2.2.3. Seçili Ülkelerde Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları

Bu başlık altında seçili ülkelerde yapılan ve en çok bilinen gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.2.3.1. İngiltere Çoklu Yoksunluk Endeksi (Index of Multiple Deprivation-IMD)

Çoklu Yoksunluk Endeksi ekonomi, sosyal durum ve barınmaya ilişkin göstergeler dizisi kullanılarak her bir küçük alan için yoksunluk puanı hesaplanmasına dayanmaktadır. Bu puanlar bölgelerin yoksunluk temelinde karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır.

Çoklu Yoksunluk Endeksi'nde yedi alanda 38 gösterge belirlenmiştir. Her bir alanın sabit bir ağırlığı bulunmaktadır. Ağırlıklandırma yüzdeleri, alanda yapılan teorik çalışmalar ve bir önceki endeks sonuçlarının değerlendirilmesi üzerinden belirlenmiştir (Alkire, S. ve Sarwar, 2009).

Endeks kapsamında kullanılan temel boyutlar sırasıyla; Gelir (endeksteği ağırlığı %22,55) bu alandaki göstergeler İngiltere'de uygulanan sosyal politika araçları çerçevesinde oluşturulmuştur. İstihdam (endeksteği ağırlığı %22,55): İstihdama ait göstergeler işsizlik, iş görmezlik, engellilik ve işsizlik yardımı ile devletin istihdamı arttırmaya yönelik uyguladığı politikalara katılım çerçevesinde belirlenmiştir Sağlık ve engellilik (endeksteği ağırlığı %13,5) Bu alandaki göstergeler yaş ve cinsiyet temel

alınarak oluşturulmuştur. Eğitim, beceri ve beceri geliştirme (endeksteği ağırlığı%13,5 Bu alandaki göstergeler öğrencilerin başarı durumları, eğitime devam etme, okulda devamsızlık yapma ve yetişkinlerin becerileri çerçevesinde oluşturulmuştur. Konut ve hizmetlere erişim (endeksteği ağırlığı %9,3) Hane büyüklüğü, evsizlerin oranı, konut edinme ve temel hizmet birimlerine (temel ihtiyaçlara) erişim baz alınarak göstergeler belirlenmiştir. Çevre-yaşam ortamı (endeksteği ağırlığı %9,3) Endekste genel olarak içinde yaşanan mekânı bir bütün olarak değerlendirmeye imkân veren göstergeler kullanılmıştır. Endeks göstergelerine Ek-3'yer verilmiştir. (Alkire, S. ve Sarwar, 2009).

2.2.3.2.Kanada Belediyeler Federasyonu Yaşam Kalitesi Endeksi

Kanada Belediyeler Federasyonu tarafından yürütülen raporlama faaliyetleri 1996'da Yaşam Kalitesi raporlama sistemi olarak faaliyete başlamıştır. Bu raporlama sistemine 26 şehir dâhil edilmiş ve bu sistemin kurulması ile belediyelerde yaşam kalitesi ile ilgili ilerlemeyi izlemek amaçlanmıştır.

Raporda; konut, sosyal ve sosyal altyapı, sağlık, eğitim, iş, yerel ekonomi, sivil katılım, doğal çevre, finansal güvenlik ve bireysel güvenlik konusunda 72 gösterge bulunmaktadır. Kanada belediyeleri Birliği tarafından geliştirilen bu raporlama sisteminde, sisteme dâhil olan 26 şehrin sosyal, ekonomik ve çevresel eğilimleri bu göstergeler kullanılarak ölçülür, izlenir ve raporlanır. Gerekli veriler kamu kurumları, belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve birincil kaynaklardan elde edilmektedir. (İnan, 2018:46).

2.2.3.3.Yeni Zelanda Yaşam Kalitesi Endeksi

Yeni Zelanda'daki Yaşam Kalitesi projesinin temel amacı, karar vericilere kentsel alanlarda yaşam kalitesini iyileştirme konusunda bilgi sağlamaktır.

Yaşam Kalitesi Anketi, her iki yılda bir Auckland, Wellington, Porirua, Hutt, Christchurch ve Dunedin belediyeleri ile iş birliği içinde yürütülmektedir. Bu araştırmanın amacı şehir sakinlerinin sağlık ve refah, suç ve güvenlik, kültür ve sosyal yaşam, ekonomik refah, çevre, toplu taşıma ve belediye karar verme süreçleri ile ilgili değerlendirmelerini ölçmektir. Anketin sonuçları iki yılda bir yapılmakta ve web sitesinde yayınlanmaktadır. Anket en son 2016 yılı için yapılmıştır. Ankete ek olarak,

büyükşehir belediyeleri koordinasyonunda ikincil kaynaklardan elde edilen veriler kullanılarak Yaşam kalitesi raporları üretilmektedir.

Kentlerdeki yaşam kalitesi hakkındaki bu raporlar, şehirlerin durumunu belirler ve ilerlemelerini ölçer. Bu raporlar kentsel sosyal politikalara rehberlik etmek için kullanılır ve politikalar veri ve bilgiye dayalı olarak üretilir. 2007'de yayınlanan son raporda 12 büyük şehir; demografik bilgiler, bilgi ve beceriler, sağlık, güvenlik, barınak, sosyal sorumluluk, sosyal ve politik haklar, ekonomik yaşam standartları, ekonomik gelişme, doğal çevre ve yapısal çevre kategorileri hem nesnel hem de algısal göstergeler kullanılarak karşılaştırılır ve genel bir endeks üretilmez. Çalışmada 146 gösterge kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri kaynakları anket ve ikincil verilerdir. (İnan, 2018:45).

2.2.3.4.Zürih Yaşam Kalitesi Endeksi

Dünyanın en yaşanabilir şehirlerinden biri olarak kabul edilen Zürih'in yaşam kalitesi çalışmaları incelenmiştir. Zürih 2001 ve 2008 yılları arasında Mercer'in Yaşam Kalitesi anketinin sonuçlarına göre, en yaşanabilir şehir olarak endekste ilk sırada yer almaktadır.

Zürih'te yaşam kalitesini ve sürdürülebilirliğini izleme çalışmaları yerel düzeyde yürütülmekte ve gösterge temelli bir yaklaşım tercih edilmektedir. Bu çalışmaların amacı, sürdürülebilir kalkınma ile ilgili kentsel gelişmeyi izlemek, bulguları Belediye politikasına dönüştürmek, sürdürülebilir kalkınmadaki ilerlemeyi halka sunmak ve İsviçre şehirlerini karşılaştırarak gelişmeyi göstermektir. Sürdürülebilir kalkınma ilkesi 1999'da yeni Federal Anayasa'da yer alarak, sürdürülebilirlik ulusal düzeyde İsviçre'de güçlü bir temel kazanmıştır.

2000'de, Zürih Belediyesi'nin kentsel gelişim Ofisi, belediyelerin ilgili uzmanlarını sürdürülebilir kentsel gelişimi tanımlamak için bir araya getirerek bir dizi gösterge geliştirdi. Bir sonraki aşamada, göstergeler siyasi partilerin, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel halkın temsilcilerini içeren Zürih Sürdürülebilir Kalkınma Konseyi tarafından değerlendirilmiştir.

Göstergelerin kümesini oluştururken, sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyal yönlerini, Belediye faaliyetleri ile ilgili göstergeleri ve Zürih şehrine özgü göstergeleri kapsayan dikkat edilmiştir. Ayrıca, gösterge kümesindeki küresel olarak önemli konuları

yansıtmak, küresel sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda bulunduğunu göstermek ve göstergelerin bağımsız, anlaşılabilir ve ölçülebilir olması hedeflenmektedir.

Göstergelerin ilerlemesi 2003'ten bu yana izlenmekte ve yapılan değerlendirmeler her iki yılda bir hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarıyla kamuoyuna duyurulmaktadır. Son yıllarda, raporlar web sitesinde sunulmaktadır ve denetim elektronik olarak yürütülmektedir. (İnan, 2018:53).

2.2.4.Türkiye'deki Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları

Bu başlık altında Türkiye'de yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.2.4.1.Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi, Kalkınma Bakanlığı tarafından demografik ve finansal göstergeler, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, erişilebilirlik ve yaşam göstergelerinin kalitesi ve illerde sosyo-ekonomik gelişme olmak üzere sekiz kategoride 61 değişken kullanılarak hazırlanmıştır. Göstergelerden görülebileceği gibi, endekste sosyal ve ekonomik göstergeler arasında etkileşimli yapısı bulunmaktadır.

Çevre, ulaşım, altyapı, güvenlik, sağlık, eğlence ve iletişim hizmetlerinin ve bu hizmetlerin erişilebilirlik durumunun ölçülebileceği anlaşılmaktadır. Endeks çalışmasında TBA araştırma yöntemi olarak kullanılmıştır. Kullanılacak tekniğin nesnellüğünün önemli olduğu bu çalışmada, araştırmayı geliştiren değişkenlerin araştırmacı tarafından seçildiği ve her değişkenin eşit ağırlığa sahip olduğu tekniklerden kaçınıldığı belirtilmektedir.

SEGE çalışması, diğer ulusal çalışmaların aksine, yerleşimlerin sosyal ve ekonomik gelişimini değerlendirir. Diğerlerinden daha kapsamlı bir çerçeveye sahip olan bu çalışma, değerlendirmelerin TBA ile objektif olmasını sağlamaktadır. Çalışmada kullanılan göstergelerin listesi Ek-2'de gösterilmiştir.

2.2.4.2.İllerde Yaşam Endeksi

İllerde Yaşam Endeksi TÜİK tarafından, il düzeyinde yapılan değişiklikleri ölçmek, karşılaştırmalar yapmak ve izlemek için oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı, illerdeki yaşam düzeyini izlemek ve geliştirmek için temel oluşturacak bir gösterge sistemi geliştirmektir. (TÜİK, 2016).

Göstergeler OECD'nin "Daha İyi Yaşam Endeksi" çerçevesinde belirlenmiştir. Yaşam kalitesi üzerinde etkisi olan 11 kategoride 41 gösterge kullanılmıştır. Konut, çalışma hayatı, gelir ve zenginlik, sağlık, eğitim, çevre, güvenlik, sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti kullanılan üst boyutlardır.

Bu göstergeler kullanılarak bileşik bir endeks oluşturulmuş ve aynı kategorideki kategorilere ve göstergelere eşit ağırlık verilerek hiyerarşik bir eşdeğer ağırlık yöntemi kullanılmıştır.

İllerdeki Yaşam Endeksi çalışmaları, il genelinde yaşam kalitesini ölçmeye yönelik önemli bir adımdır, ancak uluslararası olarak kabul edilen göstergeler mevcut olmadığından ve belirli bir teorik çerçeveye dayanmadığından iyileştirilmesi gerekmektedir (TÜİK, 2016).

2.2.4.3.Yaşam Memnuniyeti Anketi

TÜİK' tarafından 2003'ten itibaren düzenli olarak gerçekleştirilen Yaşam Memnuniyeti Anketi, TÜİK'in sosyal içerikli ve aynı zamanda bu alandaki yaptığı ilk ankettir. Çalışmanın amacı, Türkiye'deki bireylerin mutluluk algılarını ve sağlık, sosyal güvenlik, eğitim, çalışma hayatı, gelir, güvenlik ve adalet hizmetleri gibi alanlardaki memnuniyetlerini ölçmektir. Araştırma kapsamında, bireysel mutluluk ve memnuniyete ek olarak, kamu hizmeti memnuniyeti de ölçülmektedir. Anket 2013'te ilk defa il düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma, bireylerin yaşadıkları çevre ile ilgili algılarını illere göre belirleme açısından önemlidir. Bu çalışma her yıl ülke düzeyinde yapılmaktadır. (TÜİK, 2018)

2.2.4.4.Temel Hizmetler İçin BM Kapasite Geliştirme Projesi

BM Uluslararası Çocuk Acil Yardım Fonu (UNICEF) iş birliği programı çerçevesinde hazırlanan ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan 2001-2005 Ana Uygulama planında

yer alana temel hizmetler projesi, İçişleri Bakanlığı İl İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir.

Projenin amacı, il ve ilçe düzeyinde bireylerin asgari temel ihtiyacı olarak karşılanması gereken hizmetlerin göstergelerini izlemektir. Bu göstergelerin il / ilçe düzeyinde belirlenmesi ve her yıl yenilenmesi amaçlanmaktadır. Bu şekilde, il / ilçe hakkında genel bir durum sunulması öngörülmektedir.

Sektör temsilcileri ve İl İdaresi Genel Müdürlüğü başkanlığında kurulan komisyon, yaşam göstergelerinin öncelikli kalitesini belirlenmiş, 2002, 2004 ve 2005 yıllarında valiler, kaymakamlar ve belediye başkanları için bir bilgi toplantısı yapılarak göstergelerin il bazında izleneceğini ve sonuçların her yıl koordinasyon veri tabanı aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılacağını belirtilmiştir. Projeyi yürütmek, sosyal verileri izlemek ve bu projelerin uygulanmasını koordine etmek için bir proje izleme birimi kurulmuştur (İçişleri Bakanlığı İl İdaresi Genel Müdürlüğü, Temel Hizmetler İçin BM Kapasite Geliştirme Projesi, 2005: İnan, 2018:71).

2.2.4.5.Sosyo-Ekonomik Haritalama

İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan bir başka çalışma da Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü birimi tarafından yürütülen sosyo-ekonomik haritalamadır. Stratejik yerel yönetim projesinin çıktılarında biri olan bu çalışma 2014'de yayımlanmıştır. Çalışmanın amacı, sosyo-ekonomik özellikleri belirlemek için bazı haritalama teknikleri için öneriler geliştirmektir. Şehir ve haritalar üzerinde yansıtmak için. Kentlerin mevcut durumunu analiz etmek, demografi, eğitim, sağlık, istihdam, gelir ve sosyal güvenlik, cinsiyet eşitliği, sosyal hizmet, sosyal yardım ve sosyal içerme, konut ve altyapı alanlarında 110 gösterge belirlenmiştir (İçişleri Bakanlığı, Sosyo-Ekonomik Haritalama, 2014 İnan, 2018:72).

2.2.4.6.Kentsel Göstergeler Kılavuzu

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu çerçevesinde; alanlar nüfus, sosyal yapı (sağlık, eğitim, suç, gelir eşitsizliği, cinsiyet), ekonomik yapı (çalışma durumu, ekonomik faaliyet), vatandaşlık sorunları (siyasi katılım, yerel yönetimler, yönetim göstergeleri), mekânsal yapı (arazi kullanımı, konut, planlama göstergeleri, kültürel faaliyetler, kentsel ulaşım), çevre ve ekoloji (iklim, hava

kalitesi, su, katı atık, enerji kullanımı) ve bilgi toplumu başlıklarını içeren 7 temel boyutta 156 gösterge oluşturulmuştur.

Bu kılavuza dayanarak, eylem planının şehirlere uygulanmasının etkisini izlemek, belediyelerin kapasitesini artırmak ve belediyeler arasında bir iş birliği ağı kurmak için bir şehir uygulaması ve bir şehir İzleme Sistemi (şehir) kurulmuştur. Bu aşamada, kentsel göstergeler kullanılarak bir dizi 159 gösterge tanımlanır ve şehir üzerinde izlenmesi amaçlanmıştır. Göstergelerin uygulanabilirliğini ölçmek için Samsun, Denizli ve Osmaniye'de Pilot çalışmalar yapılmıştır. Pilot çalışmanın sonuçlarına göre, göstergelerin sayısı azalacak ve çalışma Türkiye'deki tüm şehirlere uygulanacaktır. Projenin sonuçları kamuoyu ile paylaşılmamıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu, 2015 İnan, 2018:73).

2.2.4.5.Bölgesel Bazda Yapılan Çalışmalar

Bu başlık altında Türkiye'de bölgesel bazda yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.2.4.5.1.İstanbul'da Yaşam Kalitesi Endeksi

İstanbul Ticaret Odası tarafından 2011'de desteklenen İstanbul'un yaşam kalitesini Endeksinde, ildeki her bölge için bir endeks oluşturmak ve ilçeler arasında karşılaştırma yapmak için bir sistem oluşturulmuştur. Endeksin amacı, demografi, eğitim, sağlık, ekonomi, ulaşım, çevre ve sosyal yaşam gibi 7 kategoride 54 gösterge kullanılarak 39 bölgedeki yaşam kalitesini ölçmektir. Endeks çalışmasında kullanılan istatistiksel yöntem TBA'dir. Bu analiz yönteminin kullanılmasının nedeni, çalışma altındaki bölgelerle ilgili nicel verilerin farklı niteliklere sahip olmasıdır. Bazı veriler nominal, bazı veriler belirli oranlarda ifade edilerek çalışmada, endeksin yıllara göre güncellendiği ve değişikliklerin belirlenebileceği şekilde tasarlandığı belirtilmektedir.

Nicel verileri kullanarak yapılan çalışmanın yanı sıra, yüze görüşmelere yer verilmiştir. Vatandaşlara aile hayatı, konut, iş hayatı, sağlık, ekonomik yapı, güvenlik ve kentsel hizmet ile ilgili sorular sorularak memnuniyet ve beklentileri hakkında sorular sorulmuştur. (İstanbul Ticaret Odası, İstanbul'da Yaşam Kalitesi Endeksi, 2011 İnan, 2018:86).

2.2.4.5.2.Doğu Akdeniz Yaşam Kalitesi Araştırması

Hatay, Osmaniye ve Kahramanmaraş illerini kapsayan 2014'da DOĞAKA tarafından sosyal politika araştırması yapılmıştır. Araştırmanın amacı, bu illeri ve ilçeleri veri setleri ile analiz etmek, sorunlu alanları belirlemek, sorunlu alanlar için politikalar geliştirmek ve bölgesel proje ve programlara temel oluşturmaktır.

Araştırma ana göstergeleri dört ana bileşenden oluşmaktadır: ekonomik yapı, çevresel yapı ve kentsel ve kişisel yaşam. Bu bileşenlerin her birinin altında, her bir kategorinin altındaki kategoriler ve göstergeler bulunmaktadır. Bu çalışmada 100 gösterge kullanılmış ve diğer çalışmalardan farklı olarak nitel ve nicel veriler kullanılarak bir endeks oluşturulduğu belirtilmiştir. Araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir.

Birinci aşamada, hanelerde yaşayan ilçelerde anketler yapılmış, ailelere aile hayatı ve barınma, iş hayatı, sağlık, güvenlik, ekonomik yapı, kentsel ve kişisel memnuniyet alanlarında sorular yöneltilmiştir. İkinci aşamada ilçe düzeyinde toplanan istatistiksel veriler kullanılmıştır. Veriler derlendikten sonra göstergeler ağırlıklandırılmış ve bir endeks üretilmiştir. Kilo kaybı, uzman görüşleri ve literatürdeki çalışmalar değerlendirilmiştir (Doğaka, Doğu Akdeniz Yaşam Kalitesi Araştırması, 2014 İnan, 2018:85).

2.2.4.5.3.Trabzon'da Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi ve Proje Modellemesi

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin Trabzon'daki yaşam kalitesi projesinin 2013'te doğrudan faaliyet desteği kapsamında geliştirilmesi ve modellenmesini desteklemiştir. Projenin amacı, Doğu Karadeniz bölgesinin yaşam kalitesini yükseltme amacı ile Trabzon yaşam kalitesinin belirlenmesini ve geliştirilmesini sağlayacak modeller geliştirmektir (Şeker, 2011:5 İnan, 2018:71).

Proje kapsamında 7 kategoride 200'den fazla veri toplanmış ve bu veriler Trabzon Sosyal Politika veri tabanı üzerinden tüm kullanıcılara açıklanmıştır. Bu veriler kullanılarak sosyal politika endeksi elde edilmiş ve ilçelerin sosyal politika haritaları alınmıştır. Bununla birlikte, halkın aile hayatı, Konut, İş Hayatı, Sağlık, Ekonomik Yapı, Güvenlik, kentsel memnuniyet, kişisel memnuniyet, Sosyal Politika ve beklentiler konusundaki subjektif değerlendirmeleri saha araştırmaları ile toplanmıştır.

2.2.4.5.4.Kilis Kent Merkezi Yaşam Kalitesi Araştırması

Kilis şehir merkezinde İpek Yolu Kalkınma Ajansı tarafından, yaşam kalitesi araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Kilis şehir merkezinin mevcut durumunu incelemek, halktan geri bildirim almak ve gelecek dönemlere yönelik stratejilerin belirlenmesine katkıda bulunmaktır.

TRC1 bölgesinde yaşayan nüfusun çoğunluğunun şehirlerde yaşadığı, şehirlerin ekonomik büyümedeki rolü, doğal çevrenin sürdürülebilirliği ve kentsel alanın insanlar üzerindeki psikolojik etkisi ile kent yaşamının kalitesinin büyük önem taşıdığı belirtilmektedir. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmış, mahalleler gelir statüsüne göre gruplandırılmıştır. Anket çalışmasında, yaşam kalitesi gelişimi etkileyen ana başlıklar için Avrupa Kent Tüzüğü, SEGE ve KENTGES çalışmaları temel alınmıştır. Bu konular altyapı ve ulaşım, çevre, konut, sosyo-ekonomik yaşam, sosyo-kültürel yaşam, sağlık, eğitim, güvenlik, memnuniyet algısı ve gelecekteki beklenti olarak belirlenmiştir (İpekyolu Kalkınma Ajansı, 2014 İnan, 2018:86).

2.3.Sosyal Politikanın Bileşenleri Kapsamında Gelişmişlik Ölçüm Çalışmaları

Sosyal-politik manada gelişmişlik ölçüm çalışmaları, toplumsal refah açısından değerlendirmekte ve seçilen bölgeler ya da ülkelere göre farklılık göstermektedir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında sosyal politikanın her bir bileşeninin ayrı ayrı ölçüldüğü çalışmalar incelenecektir. Bu çalışmalar aynı zamanda sosyo-politik gelişmişlik endeksinin genel çerçevesini oluşturacaktır.

2.3.1.Eğitim Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar

Bu başlık altında eğitim bakımından yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.3.1.1. Uluslararası Öğrenci Değerlendirmesi Programı-PISA

OECD tarafından yürütülen bir eğitim araştırmasıdır. Bu araştırma, OECD Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan PISA (Uluslararası Öğrenci değerlendirme programı) Yönetim Kurulu tarafından yürütülmektedir. Araştırmada kullanılan testlerin ve anketlerin

geliştirilmesi, analizi ve uluslararası raporun hazırlanması gibi süreçler, PISA Yönetim Kurulu tarafından yürütülmektedir. PISA'nın ulusal düzeyde Çevirisi ve uyarlanması, araştırmanın uygulanması, ulusal raporun analizi ve hazırlanması gibi işlemler, araştırmaya katılan her ülkede belirlenen ulusal merkezler tarafından gerçekleştirilmektedir. (PISA, 2018).

2.3.1.2.OECD Eğitim Sistemleri Göstergeleri

Eğitim kurumlarının çıktıları ve eğitimin etkileri (9 gösterge); eğitime yapılan finansal ve insani yatırım (7 gösterge); eğitime erişim, katılım ve ilerleme (3 gösterge); öğrenme ortamı ve okul organizasyonu (7 gösterge) başlıkları altında göstergeler belirlenmiştir. Göstergelerin bir bölümü aşağıda yer almaktadır (OECD, 2018). Örnek olarak taranan endekslerdeki göstergelerin mevcut durumları aşağıdaki göstergelerde yer verilmiştir.

Tablo 15: Eğitim Göstergeleri Veri Kaynakları

GÖSTERGELER	KAYNAĞI				TUİK
	PISA	BLI	HDI	SEGE	
Okur Yazar Nüfus Oranı		x	x	x	x
Öğretmen Sayısı	x	x	x	x	x
Öğrenci Sayısı	x	x	x	x	x
Okul Sayısı	x	x	x	x	x
Okullaşma Oranı	x	x	x	x	x
Devamsızlık Oranı	x	x	x	-	-
Derslik Başına Öğrenci Sayısı	x	x	x	x	x
Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	x	x	x	x	x
Mezunların Toplam Nüfusa Oranı	x	x	x	-	x
Kadrolu Öğretmen Oranı	-	x	-	x	x
Öğrenci Başı Merkezi Yönetim Harcaması	x	x	-	x	x

Sınıf Tekrarı Oranı	x	x	-	x	-
Okul Başına Kütüphane Oranı	x	x	-	x	x
Okul Başına Laboratuvar Oranı	x	x	-	x	x

2.3.2.Sağlık Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar

Bu başlık altında sağlık bakımından yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır

2.3.2.1.Euro Health Consumer Index

2005'te başlatılan EHCI, 35 ülkedeki ulusal sağlık sistemlerinin performansını değerlendirmektedir. EHCI, Hasta Hakları ve Bilgisi, Bakıma Erişim, Tedavi Sonuçları, Hizmet Alanları ve Erişimi, İlaçların Korunması ve Kullanımı gibi 46 göstergede ulusal sağlık bakımını analiz etmektedir (Detaylı bilgi; <https://healthpowerhouse.com/>).

2.3.2.2.WHO-Çevresel Sağlık Kriterleri

Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan Environmental Health Criteria (EHC)-Çevresel Sağlık Kriterleri, fiziksel ve biyolojik göstergelerle insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkileri üzerine uluslararası gelişmişlik göstergeleri belirlemiştir. EHC standartları bir taslakları insan sağlığının ve çevrenin korunmasına ilişkin genel bir değerlendirme ve IARC, JEFCA gibi uluslararası kuruluşlar tarafından önceki detaylı raporlamalar sunmaktadır. (Detaylı bilgi; <https://www.who.int/ipcs/publications/ehc/en/>)

2.3.3.Konut Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar

Bu başlık altında konut bakımından yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.3.3.1.Global Housing Indicators

Dünya Bankası, UN-HABITAT ve Shlomo Angel'ın önceki çalışmalarına dayanan Global Housing Indicators (GHI)-Küresel Konut Göstergeleri, uygulanabilir konut politikaları için güvenilir, tarafsız ve karşılaştırılabilir bilgiler toplamaktadır. Bu konuda

kapsamlı bir değerlendirme aracı olan GHI, bir ülkedeki konutların nasıl, kiralanmış olduğu, finanse edildiği, sübvansede edildiği, hizmet aldığı, planlandığı ve inşa edildiği hakkında bilgiler içermektedir.

GHI, konut uygulayıcıları arasında, şehirler ve ülkeler arasında konut politikalarını toplamak ve analiz etmek için standart bir formatın oluşturmaktadır. Küresel konut performansını ve politikalarını ölçme ihtiyacını önceleyen ve sonuçların değerlendirilmesine yardımcı olacak ortakları içeren bir endeks geliştirilmiştir. (UN-HABITAT,2017)

2.3.3.2.OECD Konut Gelişmişliği Ölçüm Göstergeleri

Konut Gelişmişliği Ölçüm Göstergeleri (Affordable Housing Indicators) OECD tarafından ülkelerin kaliteli uygun fiyatlı konutlara erişimi izlemelerine ve politika değerlendirme için veri tabanını güçlendirmelerine yardımcı olmak için geliştirilmiştir.

Veri tabanı üç ana boyutta toplanmış göstergeleri içermektedir. Bunlar konut piyasası bağlamı, konut koşulları ve uygun fiyatlı konutlara yönelik kamu politikalarıdır. (Detaylı bilgi için; <https://www.oecd.org/social/affordable-housing-database.html>). Bu kapsamda başlıklar aşağıdaki gibi sıralanabilir

- Gelir Üzerinden Konut Masrafları
- Hanelerin Konutlarını Isıtma Masrafları
- Konut Büyüklüğü
- İç Mekân Su Ve Tuvaleti Olmayan Ailelerin Yüzdesi
- Konut Yoksunluğu
- Evsiz Nüfus Tahminleri
- Evsizlikle Mücadelede Ulusal Stratejileri

2.3.4.İstihdam Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar

Bu başlık altında istihdam bakımından yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.3.4.1. Avrupa Yetenek Endeksi (European Skills Index)

Avrupa Yetenek Endeksi (ESI) AB istihdam için gerekli yeteneklerin performansını ölçmek için oluşturulmuş bir kompozit endekstir. ESI, ülkelerin “ideal mesafeye” performansını ölçer. Bu ideal performans 7 yıl boyunca herhangi bir ülke tarafından elde edilen en yüksek performans olarak seçilmiştir.

İdeal performans 100 olacak şekilde ölçeklendirilir ve daha sonra tüm ülkelerin puanları hesaplanır ve karşılaştırılır. ESI üç başlıkta oluşur 15 bireysel göstergedir. Puanlar, göstergeler üzerinden hesaplanmaktadır.

Skorlar daha sonra çeşitli katmanlarda ortalanır ve son olarak Endeks puanı oluşturulur. (Detaylı bilgi için; <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/data-visualisations/european-skills-index>)

2.3.4.2.OECD Employment Protection Report

OECD / istihdam göstergeleri, bireylerin veya çalışan gruplarının işten çıkarılmasında yer alan prosedürleri ve maliyetleri ve belirli dönemlerde veya geçici iş sözleşmelerinde çalışanları hakları işe ilgili prosedürleri ölçer. Göstergeler OECD'nin kendi yasal al yapısı, toplu iş sözleşmeleri kullanılarak derlenmiştir (Detaylı bilgi için; <https://www.oecd.org/els/emp/oecdindicatorsofemploymentprotection.htm>).

Her ülke için, İstihdam Koruma Mevzuatı üç ana alanda sınıflandırılabilir 21 temel madde boyunca tanımlanmıştır.

- Düzenli İşçilerin İşten Çıkarılmalarına Karşı Korunma;
- Geçici İş Bulma Biçimlerinin Düzenlenmesi
- Toplu İşten Çıkarmalar İçin Özel Şartlar

2.3.5.Sosyal Güvenlik Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar

Bu başlık altında sosyal güvenlik bakımından yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.3.5.1.ILO Sosyal Güvenlik Raporu (ILO Social Security Report)

ILO tarafından hazırlanan raporda, sosyal koruma tabanları dâhil olmak üzere sosyal koruma sistemlerindeki son eğilimler, sosyal koruma kapsamı, sosyal koruma alanındaki faydalar ve kamu harcamaları hakkında geniş kapsamlı küresel ve ülke verileri değerlendirilmektedir.

Raporda, çocuklar için sosyal korumadan başlayarak, doğum, işsizlik, iş kazası ve maluliyet durumlarında korunma dâhil olmak üzere, çalışma çağındaki kadın ve erkekler, emekli aylıkları gibi aşağıdaki başlıklar yer almaktadır (Detaylı bilgi için; https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_614385/lang--en/index.htm).

- En Az Bir Sosyal Koruma Ödeneği Kapsamındaki Nüfus
- Sosyal Yardım Kapsamındaki Hassas Kişiler
- Yaşlı İnsanlar
- İşsizler
- Engelli Kişiler
- Yeni Doğum Yapmış Anneler
- Çocuklar

2.3.5.2.Sosyal Koruma Endeksi (ADB Social Protection Index)

ADB Social Protection Index - Sosyal Koruma Endeksi, Asya Kalkınma Bankası (ADB) tarafından 2013'te oluşturulmuştur. Bu rapor Asya ve Pasifik'teki 38 ülke örnekleminin genel sonuçlarını analiz etmektedir.

Üç temel gösterge üzerinden oluşturulan endekste;

İlk olarak sosyal sigorta, insanların hastalık, yaşlılık ve işsizlik, sağlık sigortası ve emekli aylığı, kıdem tazminatı ödemeleri gibi pasif işgücü piyasası politikalarının etkinliği ölçülmektedir. Diğer taraftan Sosyal alan gruplara karşılıksız transferler, nakit veya ikincil, transferleri, çocuk, yaşlı ve engellilere yapılan yardımlar ile aktif işgücü piyasası politikalarının etkinliği ölçülmektedir (Detaylı bilgi için; <https://www.adb.org/themes/social-development/social-protection/index>).

2.3.6.Ulaşım Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar

Ulaşım bakımından yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır

2.3.7.Çevre Bakımından Gelişmişliği Ölçen Çalışmalar

Bu başlık altında çevre bakımından yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.3.7.1.Çevresel Performans Endeksi (Environmental Performance Index)

Çevresel Performans Endeksi (EPI), Yale Üniversitesi tarafından çevre sağlığı ve ekosistem canlılığını kapsayan 10 kategoride 24 performans göstergesinde 180 ülkeyi sıralamaktadır. Bu ölçütler, ülkelerin çevresel politika hedefleri oluşturmaya ne kadar yakın oldukları konusunda bilgi sağlamaktadır.

Endekste BM'nin 2015 sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde giderek artan miktarlarda kirlilik kontrolü ve doğal kaynak yönetimi konularını nicel ölçütlere dayanarak ölçülmektedir. (Detaylı bilgi için; <https://epi.envirocenter.yale.edu>).

2.3.7.2.Yeşil Şehir Endeksi (Green City Index)

Green City Index serisi, Economist Intelligence Unit tarafından yürütülen ve Siemens tarafından desteklenen bir araştırma projesidir. Şehirlerin performanslarını kıyaslamalarına ve en iyi uygulamaları paylaşmalarına yardımcı olarak kentsel çevresel sürdürülebilirliğe odaklanmayı hedeflemektedir. Endeks, Avrupa, Latin Amerika, Asya, Kuzey Amerika ve Afrika'da 120'den fazla şehirde ölçüm yapmaktadır. (Detaylı bilgi için;https://www.siemens.com/entry/cc/features/greencityindex_international/all/en/pdf/gci_report_summary.pdf).

2.3.8.Diğer Sosyal Politika Bileşenlerinin Gelişmişliğini Ölçen Çalışmalar

Bu başlık altında diğer sosyal politika bileşenlerinin bakımından yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırılması yapılarak, çalışmalar hakkında ulaşılabilen bilgiler detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

2.3.8.1.Küresel Barış Endeksi (Global Peace Index)

Ekonomi ve Barış Enstitüsü (IEP) tarafından üretilen Küresel Barış Endeksi (Global Peace Index) 163 bağımsız devlet ve bölgeyi barış düzeylerine göre sıralamaktadır.

Rapor, barış eğilimleri ve barışçıl toplumların nasıl geliştirileceği hakkında veriye dayalı analizi sunmaktadır. Küresel Barış Endeksi, 23 nitel ve nicel göstergelyi kullanarak dünya nüfusunun % 99,7'sini kapsayacak şekilde ve Toplumsal Güvenlik ve Güvenlik düzeyi; Yerel ve Uluslararası Uyuşmazlıkların Kapsamı olmak üzere üç temel alanda ölçüm yapmaktadır

2018 GPI sonuçlarına göre, küresel barış seviyesinin geçtiğimiz yıl% 0.27 oranında düştüğü ve dördüncü peş peşe düşüş yaşana yıl olduğu belirtilmiştir. 92 ülke sonuçları kötüye giderken 71 ülkede düzelmeler görülmüştür. Son yıllarda ortaya çıkan gerilimlerin, çatışmaların, krizlerin ve özellikle Orta Doğu'da çözüm bekleyen savaşların, endekse negatif olarak etki ettiği görülmektedir Endekste üst sırada yer alana dört bölge; Avrupa, Kuzey Amerika, Asya-Pasifik ve Güney Amerika bölgeleridir (Detaylı bilgi için; <http://visionofhumanity.org/indexes/dünya-çapında-peace-index/>).

2.3.8.2.Kapsayıcı Zenginlik Raporu (Inclusive Wealth Report)

Kapsayıcı Zenginlik Raporu (IWR), ekonominin sürdürülebilirliğini ve halkın refahını ölçmek ve Dünyadaki ulusların kapasitelerini ve performansını değerlendirmek için BM-Çevre komisyonu tarafından yürütölen bir çalışmadır. Bir ülkenin kapsayıcı refahı, para cinsinden değeri değil, doğal sermaye, beşerî sermaye ve üretilen sermaye dâhil olmak üzere tüm sermaye varlıklarının sosyal değeridir

Kapsayıcı Zenginlik Raporu (IWR), 1990'dan itibaren 140 ülkeyi ölçümler yapmaktadır. Bu kapsamda beşerî ve doğal sermayenin bileşenlerinin hesaplanmasında kullanılmayan, eğitim ve sağlık göstergeleri ortaya çıkmıştır.

Çalışma süresi boyunca 140 ülkenin 96'sı 1990'daki seviyelerine göre çalışma sürelerinde artışlar görmüştür. Ekonomik üretilen sermayenin yılda ortalama % 3,8, sağlık ve eğitim kaynaklı insan sermayesinin % 2,1 oranında arttığını göstermektedir. Aksine, doğal sermaye ise %0,7 oranında düştüğü gözlemlenmiştir. (Detaylı bilgi için; <https://www.unenvironment.org/resources/report/inclusive-wealth-report-2018>).

2.3.8.3.Dünya Gelir Eşitsizliği Veri Tabanı

Dünya Bankası, araştırmacılar tarafından dünyadaki mutlak yoksulluk derecesini tahmin etmek için yapılan hesaplamaları çoğaltmanıza izin veren etkileşimli bir hesaplama aracıdır. Povcal Net ayrıca, farklı varsayımlar altında yoksulluk önlemlerini hesaplamasına ve alternatif ekonomik gruplar veya herhangi bir bireysel ekonomi için tahminlere üretilmesine alt yapı sağlar Povcal Net, Yerleşik veri tabanı, sizin için ilgili hesaplamaları hızla hesaplayan güvenilir bir yerleşik yazılıma sahiptir.

PovcalNet, Dünya Bankası'nın yoksulluk önlemlerini kamuoyu ile artırmak amacıyla 2011'de PPP'de günlük 1.90 dolar ve günlük 3.20 dolar dâhil olmak üzere yaygın olarak kullanılan uluslararası yoksulluk sınırlarını ele almak için geliştirilmiştir (Detaylı bilgi için; <http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/povOnDemand.aspx>).

2.3.8.4.The Big Mac Endeksi (Mc Donalds Big Mac Index)

The Big Mac Endeksi, Economist dergisi tarafından 1986'da, para birimlerinin “doğru” seviyelerini ve alım güçlerini ölçmek amacıyla üretilmiştir. Satın alma gücü paritesi teorisine (PPP) dayanana endeks, uzun vadede döviz kurlarının aynı mal ve hizmet sepetinin fiyatlarını eşitleyecek orana (hamburger eşitlenmesi) gerektiği fikrine dayanmaktadır. Herhangi bir ülkede “burgernomics” döviz kuru teorisi için resmi bir gösterge olmamasına rağmen birçok ekonomi ders kitabında ve onlarca akademik araştırmada incelenerek küresel bir standart haline gelmiştir.

GSYİH düzeltilmeli endeksi, ortalama hamburger fiyatlarının fakir ülkelerde daha ucuza gelmesini eleştirisini ele almıştır. Çünkü işgücü maliyetleri daha düşük olduğu ülkeler, döviz kurlarının uzun vadede daha yüksek olması beklenmektedir. Bu durumda fiyatlar ve kişi başına GSYH arasındaki ilişki, satın alma gücünü ve gelir dağılımını daha kapsamlı olarak açıklayacaktır.

(Detaylı bilgi için; <https://www.economist.com/news/2019/01/10/the-big-mac-index>).

2.3.8.5.Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi (Migrant Integration Policy Index)

Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi (MIPEX), göçmenlerin tüm AB Üye Devletleri, Avustralya, Kanada, İzlanda, Japonya, Güney Kore, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre, Türkiye ve ABD'ye bütünleşmiş etmek ve hükümetlerin tüm ülkelerdeki göçmenlerin

entegrasyonunu desteklemek için neler yaptığını değerlendirmek ve karşılaştırmak için geliştirilmiş bir endekstir. Göçmenlerin topluma katılma fırsatlarının, çok boyutlu bir resmini oluşturmak için 167 politika göstergesi geliştirilmiştir.

Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi (MIPEX) çerçevesinde, entegrasyon sonuçlarını, entegrasyon politikalarını ve politika etkinliğini etkileyebilecek diğer bağlamsal faktörler belirlenerek, politikaların gerçek ve potansiyel farkları açıklanmaktadır. Göstergelerinin alaka düzeyi ve titizliği sayesinde MIPEX, Avrupa genelinde yaygın bir başvuru rehberi olarak kabul edilmiştir. Politika yapımcılar, STK'lar, araştırmacılar ve Avrupalı ve uluslararası kuruluşlar verilerini yalnızca ulusal entegrasyon politikalarını anlamak ve karşılaştırmak ve eşit standartlarını geliştirmek için bu endeksten faydalanmaktadır (Detaylı bilgi için; <http://www.mipex.eu/key-findings>).

2.3.8.6.Kültürel Kalkınma Göstergeleri (Culture for Development Indicators)

UNESCO Kültürel Kalkınma Göstergeleri (CDIS), kültürün ulusal düzeyde kalkınmaya ekonomik büyümeyi teşvik etmek için gelişimine nasıl katkıda bulunduğunu ve bireylerin yaşam tercihlerini genişletmelerine ve uyum sağlamalarına yardımcı olmak için bir dizi gösterge oluşturmayı amaçlayan bir çalışma bütünüdür. Bu proje, kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunması ve desteklenmesi sözleşmesinin 13. maddesinin (sürdürülebilir kalkınmada kültürün entegrasyonu) uygulanmasına katkıda bulunmaktadır.

Uluslararası Kalkınma İş birliği Ajansı (AECID) tarafından finanse edilen proje, 12 ülkede 2009'dan 2013'e kadar ölçümler yaparak bölgelerin kültürel gelişmişlik araştırma, uygulama test aşamaları değerlendirmiştir. (Detaylı bilgi için;

<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/cultural-diversity/cultural>).

2.3.8.7.Mutlu Gezegen Endeksi (Happy Planet Index)

Mutlu Gezegen Endeksi (Happy Planet Index), Yeni Ekonomi Vakfı tarafından, refah yaşam beklentisi, sonuçların eşitsizliği ve ekolojik ayak izi göstergeleri ile mutluluk ve refah ölçümleri yapmayı hedeflemektedir.

Refah: Gallup Dünya Anketi'nin bir parçası olarak toplanan verilere dayanarak belirlenmiştir. Üç temel başlık yer almaktadır.

Yaşam Beklentisi: Bir kişinin Birleşmiş Milletler tarafından toplanan verilere dayanarak her ülkede yaşayabileceği ortalama yıl sayısı.

Sonuçların Eşitsizliği: Bir ülkenin vatandaşları arasında ne kadar yaşadıkları ve ne kadar mutlu oldukları hissi açısından, yaşam beklentisi ve refah verilerine verdikleri cevapların dağılımdaki eşitsizlikler. Sonuçların eşitsizliği yüzde olarak ifade edilmiştir

Ekolojik Ayak İzi: Bir Ülke vatandaşının her birinin, Küresel Ayak İzi Ağı tarafından hazırlanan verilere dayanarak çevreye verdiği ortalama etki, standart bir birim olarak ifade edilir.

Refahı ölçmek için, katılımcıların hayatlarının genel olarak nasıl gittiğini hissettiği hakkında sorular soran, 1960'lardan bu yana yapılan araştırmalarda kullanılmış ve geçerliliği dünyadaki çeşitli bağlamlarda test edilmiş Cantril Kendiliğinden Bağlanma Ölçeğinden edilen verileri kullanılmaktadır. Dünyanın giderek daha iyi bir yer haline geldiğine dair yaygın bir inanç, dengesiz bir küresel ekonomi, yükselen eşitsizlikler ve iklim değişikliklerinin sonuçları ile giderek sarsılmaya başlamıştır. Birbirine bağlı bu krizlerin bir nedeni, ekonomik büyümenin önceliklendirilmesi olarak görülmektedir. İnsanlar, güçlü bir ekonomi sağlayabileceklerini düşündükleri siyasi partilere oy verme eğilimde olmuşlardır.

Sübjektif refah, önlemlerinin stres hormonları ve beyin taramaları gibi daha objektif önlemlerle, öznel refah ise bir kişinin bir işte ne kadar kalacağı, , ne kadar yaşadığı ile ilgilidir. (Detaylı bilgi için; <http://happyplanetindex.org/about>)

2.3.8.8.İnsani Refah ve Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi

İnsan ve ekosistem refahını ölçmek için Uluslararası Kalkınma Araştırma Merkezi (IDRC) tarafından 180 ülke kapsamında bir araştırma olan “Wellbeing Of Nations “ insana ve çevreye eşit ağırlık veren, Refah Endeksi'ni geliştirmiştir. İnsani Refah Endeksi ve Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi toplumların sürdürülebilirlik için ana engelleri belirlemelerine ve üstesinden gelmek için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Detaylı bilgi için;

(https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/styles/publication/public/book_)

2.3.8.9.Mutlu Şehir Endeksi (Happy City Index)

2010'dan itibaren refahı anlamak ve iyileştirmek için pratik yollar sağlamak için yerel makamlar, kuruluşlar ve bireylerle birlikte geliştirilen Happy City Index, , akademik, tüm ölçeklerde pozitif değişimi destekleyen pratik, erişilebilir ve uyarlanabilir bir endekstir.

Happy City, sivil toplum kuruluşları, akademik, devlet ve özel sektör kuruluşlarıyla ortak çalışmaktadır. Happy City'nin ölçüm araçları, her düzeyde ve sektördeki karar vericilere, insanların ve yerlerin refahını ölçmek, anlamak ve iyileştirmek için tasarlanmıştır. İki alt endeksten oluşmaktadır.

Mutluluk Endeksi; kişisel refahın ayrıntılı gerçekliğini ölçer. İnsanların yaşamlarında, çalışmalarında ve topluluklarında nasıl hissettiğini ölçerek, bireyden, haneye tüm yerel otorite alanlarına kadar her ölçekte kullanılabilir.

Gelişim Endeksi, sürdürülebilir ve adil refahın yerel belirleyicilerini anlama ve değerlendirme konusunda yardımcı olmaktadır, Daha iyi kararlar ve yaşamın iyileştirilmesi ve kaynakların kullanılması için temel oluşturan yerel düzeyde refah koşulları hakkında bir rapor sunmaktadır. (Detaylı bilgi için; www.happycity.org.uk/).

2.3.8.10.Ekonomik Refah Endeksi (Index Of Economic Wellbeing)

Yaşam Standartları Araştırma Merkezi, 1998'de Ekonomik Refahın Ölçülmesi başlıklı Lars Osberg tarafından yazılmış bir makaleye dayanarak Ekonomik Refah Endeksi'ni geliştirmiştir. Bu endeks dört temel refah alanını içermektedir:

- Kişi Başına Düşen Tüketim Miktarı
- Hükümet Hizmetleri
- Hane Halkı Üretiminin Etkin Kişi Başına Miktarı
- Eğlence ve Yaşam Süresindeki Değişiklikler

Bu dört alanın ve bunların içindeki alt bileşenlerinin organizasyonu olarak tasarlanan Ekonomik Refah Endeksi, maddi sermayenin net birikim, üretken kaynak stoklarının net toplumsal birikimi, konut stokları, doğal kaynak stoklarının değerinde net değişiklikleri ölçmektedir. Çevresel maliyetler; dış borçluluk, insan sermaye birikimi ve Ar-Ge yatırım stoku, yoksulluğun yoğunluğu ve gelir eşitsizliği, iş kaybı ve işsizlikten ekonomik

güvenlik, hastalık, aile ayrılığı ve yaşlılıkta yoksulluk, EWB içindeki alt bileşenler arasında yer almaktadır (Detaylı bilgi için; <http://www.csls.ca/iwb.asp>).

2.3.8.11.Sürdürülebilir Ekonomik Refah Endeksi (Index Of Sustainable Economic Welfare)

Sürdürülebilir Ekonomik Refah Endeksi (ISEW) 1989’da Herman Daly ve John B. Cobb tarafından vatandaşların ekonomik refahını GSYH’den daha kapsamlı olarak belirlemek için tasarlanmıştır.

1987’de Brundtland Raporu’nda “Sürdürülebilir Kalkınma” gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden, bugünün ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişme olarak tanımlanmaktadır. İçinde iki temel kavram içerir: “ihtiyaçlar” kavramı, özellikle de, öncelik verilmesi gereken fakirlerinin temel ihtiyaçları, belirtmektedir.

Daly ve Cobb, bireyleri, toplulukları ve doğal dünyayı daha doğru bir şekilde dikkate alarak, neoklasik iktisat teorisinin önerdiğinden daha bütünsel bir model getirmeyi amaçlamayarak 1989’da ISEW endeksini geliştirmişlerdir. Çağdaş ekonomi teorisi ile toplumu oluşturan değişen insan ilişkileri sorununu ele almadan hükümet ve sosyal yapıların daha küçük işletmelere yönlendirilmesini öneren endeks, somut olarak, beş tür eylemi savunurlar:

- Üniversitelerdeki Önemli Reformlar;
- Yerel Topluluklar Oluşturmak;
- Göreceli Olarak Kendine Yeterli Bir Ekonomi Geliştirmek;
- Ölçek Kavramını Toplumsal Bilinçle Bütünleştirmek;
- Ekonomik Performansları Ölçme Yolunu Değiştirerek.

ISEW, aralarında Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Şili, Almanya, İtalya, Hollanda, İskoçya, İsveç, Birleşik Krallık ve Belçika gibi birçok ülke için hesaplanmıştır (http://eprints.lse.ac.uk/30769/1/Libfile_repository_Content_Neumayer.).

2.3.8.12.Sürdürülebilir Şehir Endeksi (Sustainable City Index)

Arcadis Araştırma Şirketi tarafından 2006 ‘dan itibaren uygulanan Sürdürülebilir Şehirler Endeksi, sürdürülebilirliği üç temel boyutta 100 küresel şehir için ölçmektedir. Şehirler

için bazı politikalar kolayca tahmin edilirken, bazılarını tahmin etmek daha zordur. Yarımın taleplerinden ödün vermeden bugünün acil ihtiyaçlarını dengelemek sürdürülebilirliğin temel hedefidir. Arcadis Sürdürülebilir Şehirler Endeksi, sürdürülebilirliği üç temel boyutta sıralamaktadır. Bunlar, günümüze ve geleceğe yönelik şehirlerin sağlığı ve refahının göstergeler niteliğindeki bir resmini sunmak için sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliği temsil eder. Avrupa şehirleri, ilk 20 sıralamanın 16'sını oluşturan genel sıralamanın başında gelir. Gelişmiş Asya şehirleri, Singapur (ikinci sırada), Seul (7.) ve Hong Kong (16.) ve Avustralya'nın başkenti Canberra (18.) katılmaktadır.

Sağlık (ortalama yaşam süresi ve obezite), eğitim (okuma yazma ve üniversiteler), gelir eşitsizliği, iş-yaşam dengesi, bağımlılık oranı, suç ve konut ve yaşam maliyetler gibi göstergeler genel olarak “yaşam kalitesi” endeksini oluşturur.

Gezegen alt endeksinde ise enerji tüketimi ve yenilenebilir enerji payı, şehirler, geri dönüşüm oranları dâhilinde yeşil alan, sera gazı emisyonlarının, doğal afet riski içme suyu, sanitasyon ve hava kirliliği şehirler yer almaktadır.

Altyapı (demiryolu, hava ve trafik sıkışıklığı) önlemlerini birleştirerek iş perspektifinden performansı inceler, iş, turizm, kişi başına düşen GSYİH, küresel ekonomik ağlarda şehrin önemi, bağlantı mobil açısından ve geniş bant erişim ve istihdam oranları da endeksin diğer bileşenleri arasında yer almaktadır. (Detaylı bilgi için;

<https://www.arcadis.com/en/united-states/our-perspectives/sustainable-cities-index-2018/united-states/>).

2.3.8.13. Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri (Sustainable Development Indicators)

BM'nin, 2030 sürdürülebilir kalkınma gündeminin temelinde yer alan 17 sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) ve bunlara ilişkin 169 hedef, tüm yoksulluk biçimlerine son verme, eşitsizliklerle mücadele ve iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik yeni bir politika çerçevesi sunmaktadır

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri uzun bir süredir Avrupa politikasının merkezinde yer almaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Eylül 2015'te kabul edilen 2030

Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG), sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için küresel çabalara yeni bir ivme kazandırmıştır. AB ve üye devletleri ile koordineli olarak, 2030 Gündeminin uygulanmasını desteklemeyi ve herkes için sürdürülebilir bir geleceğe doğru çaba göstermeyi taahhüt eden rapor ilerlemeyi düzenli olarak izlemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla, AB gösterge setinin gelişimini koordine ederek, ilerlemeler hakkında düzenli izleme raporları hazırlamaktadır

Gösterge eğilimleri, belirli niceliksel kurallar temelinde AB hedeflerinin mevcut olduğu göstergeler için bu hedeflere göre analiz edilir. Bu, özellikle iklim, enerji tüketimi, eğitim, yoksulluk ve istihdam alanlarında 100 göstergenin 17'sine uygulanır. Diğer tüm göstergeler değişim yönüne ve hızına göre analiz edilir. Uygulanan yöntem izleme raporunda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. İzleme raporu, AB-SDG gösterge setine dayanmaktadır. 100 göstergenin 42'si çok amaçlı (birden fazla) SDG'yi izlemek için kullanılmaktadır (Detaylı bilgi için; <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/overview>).

2.3.8.14.Kalkınma Taahhüdü Endeksi (Commitment To Development Index)

Küresel Kalkınma Merkezi, tarafından hazırlanan, Commitment To Development Index CGD endeks, küresel yoksulluğu azaltmaya ve yaşamları iyileştirmeyi hedeflemektedir. Endeksin, gelişmekte olan ülkelerin ve daha fazla ilerleme sağlamalarına yardımcı olabilecek hükümetlerin, kurumların ve şirketlerin ortak çalışmasını sağlayacak ve politika çözümleri tasarlayacak, uzmanlar tarafından bilgilendirilen titiz ve tarafsız bir analiz olması hedeflenmektedir.

İlk olarak endeks sürdürülebilir sağlık sistemlerinin kurulmasına, etkin küresel sağlık finansmanına, sağlık güvenliğinin iyileştirilmesine, hastalık ve tedavi eşitsizliğinin ele alınmasına ve daha iyi sağlık için mali politikaların tasarlanmasına odaklanmaktadır. Çalışma mevcut ve yeni ortaya çıkan kaynaklardan daha etkin bir şekilde finansmanı sağlamaya ve bu fonları, devam eden ihtiyaçları ve gelecekteki zorlukları karşılamak kullanmayı hedeflemektedir.

CGD, ABD Kalkınma Politikası, İngiltere Kalkınma Politikası ve Avrupa Kalkınma Politikası'na rehberlik edebilecek veri, kanıt ve çözümler sunmaktadır (Detaylı bilgi için; <https://www.cgdev.org/commitment-development-index-2018>).

2.3.9.Taranan alışmalar Kapsamında Seçilen Sosyo-Politik Gelişmişlik Göstergeleri

Çalışmanın bu kısmında ikinci bölümde sınıflandırılması yapılan, tüm gelişmişlik ölçüm çalışmalarından elde edilen göstergeler, kümelenmiş, mkerrerlikten arındırılmış ve içlerinden sosyo-politik gelişmişliği ölçebilecek nitelikte olanlar seçilmiştir. Türkiye’de, bu göstergeler için TK’ ten ve ilgili bakanlıklardan il ve bölge bazlı veriler taranmıştır. Ulaşabilinen verilerden en kapsamlı ölçüm için, 26 Bölge (Düzey 2) seviyesinde ve 2016 verilerinin uygun olduğu gözlemlenmiştir. Bu çerçevede 12 temel başlıkta toplam 82 göstergeye ulaşılmıştır. Daha sonra seçilen bu göstergeler ideal sosyo-politik gelişmişlik göstergeleri elde edilmiştir. Bu göstergeler EK-1’ de tablo halinde verilmiştir.

BÖLÜM 3: SOSYO-POLİTİK GELİŞİMİŞLİK ENDEKSİNİN OLUŞTURULMASI

Bu bölümde, endeks kavramı, endeks oluşturma süreci ve metodu, veri temini, verileri dönüştürme, verileri normalize etme, ağırlıklandırma yöntemleri detaylı olarak aktarılmış ve endeksin oluşturulması aşamalarına yer verilmiştir.

3.1.Yeni Bir Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksine Duyulan İhtiyaç

Gelişmişliğe yönelik politika geliştirme süreçlerinde, temelde en çok ihtiyaç duyulan husus mevcut durumu ortaya koyacak göstergelerdir. Göstergeler karar vericilere bilgiyi iletmede bir araç olmaktadır. Karar vermede bir araç olarak birleştirilmiş verileri talep ederken bilim adamları ve uzmanlar görüşlerine ihtiyaç duymaktadır. Sosyo-politik gelişmişliğin değerlendirilmesine yönelik birçok gösteregeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu göstergelerin bir araya getirildiği bir birleşik endeks ile hem önemli olduğu değerlendirilen tüm göstergelerin ölçülmesi sağlanacak hem de ilerleme ya da gerilemeye ilişkin genel bilgiler elde edilecektir.

İlk bölümde de ifade edildiği üzere bu çalışmanın amacı sosyo-politik gelişmişliği ölçebilmek için literatür araştırması ve uzman görüşleri eşliğinde, gerekli değişkenleri belirleyerek bir endeks geliştirmek ve bu endeks ile sosyo-politik gelişmişlik düzeyini hesaplamak olarak ifade edilmiştir.

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında yapılan, literatür taraması ve yapılan gelişmişlik ölçüm çalışmalarının sınıflandırma aşaması göstermektedir ki;

- Sosyo-politik gelişmişliğin (toplumsal refah) ölçülebilmesi için, kişilerin yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti, sosyal ve beşerî sermayeleri, ülkelerin veya şehirlerin gelişmişlik ve yoksunluk göstergeleri ele alınmalıdır.
- Sosyo-politik gelişmişliğin ölçümünde kullanılan ölçekler çeşitlilik göstermektedir. Mukayese kabiliyeti olduğundan en çok endeksleme yöntemi kullanılmaktadır.
- Yapılan literatür taramasının sonucunda; Ulusal ve uluslararası alanda sosyo-politik gelişmişliğin bileşenlerini doğrudan ya da dolaylı ölçüm yapan çok sayıda endeks bulunmuştur.

- Türkiye 'de sosyal politik gelişmişliği bütüncül olarak ölçebilecek bir endeks mevcut değildir.
- Mevcut endeksler, parça parça ölçüm yaptığından veya dünyada kullanılan sosyo-politik gelişmişlik bileşenlerinin tümünü ölçmediğinden, karşılaştırmalı analiz yapabilecek bütünlük bir endekse ihtiyaç vardır.
- Türkiye'de sosyo-politik gelişmişlik kapsamında mevcut erişilebilir verilerle bir endeks üretilebilir. Bu endeks ile bölgesel (Düzey2) ve zamana bağlı olarak değişimler analiz edilerek karşılaştırılabilir.

Yeni endeks, veriler temin edildiği sürece geliştirilmeye açıktır. Ancak zamanla eklenecek ya da çıkarılacak tüm bileşenler, uzman görüşü ve ilgili literatüre uygun, ibra edilebilir olmalıdır.

Bu endeksin öncelikle ildeki yöneticilere ve karar vericilere yardım etmede yararlı olduğu düşünülmektedir. Kaynakları doğru bir şekilde dağıtmak, planlamayı gerçekçi kılmak ve gerekli önlemleri almak için daha hızlı bir şekilde karar vermeyi sağlayacaktır. Öte yandan, sosyo-politik gelişmişliğin bölgeler arası sistematik ve sayısal karşılaştırmayı ve zaman içindeki değişimin izlenmesini sağlayacaktır. Endeks sonucu izlenen gelişmeler belediyelere hem idari kayıtlar hem de istatistiksel göstergeler açısından önemli veriler sağlayabilir. Bu verilerle düzenli ve istikrarlı bir yapı oluşursa, sosyo-politik gelişmişlik daha doğru bir şekilde ölçülebilir.

Bu çalışma, Türkiye'de Sosyo-politik gelişmişliğin mevcut durumunu ifade etmek için kapsamlı ve sistematik olarak ölçmek için geliştirilen ilk çalışmadır ve endeksin zaman içinde geliştirilmesi sağlanabilir. Bu tür çalışmalardan elde edilen sonuçların yöneticilere etkin kaynak kullanımı açısından da önemli bir veri kaynağı olacağı düşünülmektedir. Endeks göstergeleri, farklı yaşam boyutlarındaki güçlü ve zayıf yönlerini belirlenmesine, eğilimlerini izlemelerine ve bu unsurları karşılaştırmasına ve böylece, sosyo-politik gelişmişliği ölçmek ve geliştirmek için gerekli tedbirleri almaya yardımcı olacaktır.

3.2. Çalışmanın Metodolojisi

Bu çalışmada sosyo-politik gelişmişliğin ölçümü için ikincil verilerden elde edilen istatistikler kullanılarak nicel yöntemle gerçekleştirilen bir endeks önerisidir. Sosyo-politik gelişmişliğin tanımlaması yapıldıktan sonra ilgili literatürdeki çalışmalar

raporlama ile tasnif edilmiştir. Endeks, belirli bir olayın sayısal verilerinde veya bir alandaki zamandaki değişimin zaman içindeki oransal değişimin veya alan büyüklüğünün bir göstergesi olarak tanımlanabilir. Endeks yüzde ve / veya ortalama ve oranların kullanıldığı işlem sırasının sonunda ifade edilen rakamlardan oluşur.

Sosyo-politik gelişmişlikle ilgili plan ve tahminler yapabilmek için öncelikle mevcut durum belirlenmelidir. Endeks kapsamı her şeyden önce, sosyal politikanın tanımı ve kapsamı çerçevesinde literatürden belirlenmekte ve daha sonra bu konuda veri elde etmek için araştırmalar yapılmaktadır. Endekste elde edilemeyen verileri çıkarılarak, bölgesel olarak hesaplamaya fırsat sağlayacak, yıllara göre izlenmesine ve iyileştirilmesine yardımcı olacak bir gösterge sistemi geliştirmiştir.

Bu çalışmada, endeksin oluşturulması ve göstergelerin ağırlıklandırılması için literatürde kullanılan faktör analizi, temel bileşenler analizi ve topsis yöntemleri kullanılmış artı ve eksi yönleri tartışılmıştır. Belirtilen yönetmelerin negatif yönleri ve seçilen göstergelerin ulaşılabilirliği de göz önüne alındığında endeks göstergelerin her birinin eşit öneme sahip olduğu kanaatine varılmıştır. Bu nedenle göstergelerin seçilmesinde literatür taraması ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Endeks bölgesel olarak geliştirilmeye açık olduğundan tüm göstergeler eşit ağırlıklı olarak hesaplanmıştır. Kullanılan göstergelerin sayısal değerleri yüzde, TL, m2 gibi farklı birim ve boyutlarda olduğundan, daha doğru bir ölçüm yapmak için değerler 1 ile 0 arasında boyut indirgeme yöntemi ile standartlaştırılmıştır.

3.3. Endeks Oluşturmanın Aşamaları

Endeks, belirli bir zamanda fiyat, maliyet ve performans gibi bir veya daha fazla değişkenden veri olarak değişkenlerin hareketini ölçerek elde edilen verilerin bir ölçüsüdür. Endekslerin sürekliliği, endekslerin karşılaştırılmasını sağlar. Göstergeler olarak adlandırılan endeksler geleceğe yönelik olabilir ve gelecek için bir tahmin aracı olarak da kullanılabilir. Endeksler, birden fazla sürekli değişkenin karşılaştırılmasını sağlar. Karşılaştırma için sağlanan endeksler ayrıca değişkenlerin değişen yönleri ve değişkenlerin değişen aşamaları hakkında bize bilgi sağlar. Endeks geliştirme, bir sosyal sistemi basitleştirmek ve ayırt edici özellikler düzeyinde ayrıntıları barındırmak arasında hassas bir denge sağlar Daha kapsamlı karmaşık gerçeklik modelinin basit terimlerle ifade edildiği endeksler, zaman ve mekân içinde karşılaştırmalara da izin verir

Endeks oluşturmanın aşamaları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Temsil etmesi gereken değişkenlerin amaca uygun olarak belirlenmesi
- Sreklilik ve karşılaştırma açısından ezen gsterilmesi
- Endekslerin baz dönemi veya bölgesinin tespitinin yapılması
- Endeks hesaplama yöntemi değişimlerin doğruluğu açısından dikkatli hesaplanması
- Endeksi meydana getiren değerlere verilen ağırlığın seçimi önemlidir,
- Değişkenlere hedeflenen şekilde örnek verilmesi Kullanılacak anahtar boyut ve göstergeyi bulmak,
- Normalleştirme (Standartlaştırma),
- Ağırlıklandırma,
- Seçilen göstergelerin toplanması,
- Sonuçların analiz edilmesi- performansın llmesi (Bayraktar, 2012:90).

Çalışmada endeks modeli oluşturulurken, ikinci bölümde incelenen endeksler dikkate alınarak yeni bir ölçek oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletler, OECD, Uluslararası alışma rgt gibi uluslararası kabul görmüş kuruluşların kriterler kullanılarak yeni çok boyutlu endeks oluşturulmuştur.

3.3.1.Çok Boyutlu Endeksler

Belli bir faktörün llmesine yönelik farklı sebeplerle üretilen göstergelerin bir araya getirilmesiyle elde edilen endeksler bileşik endeks olarak adlandırılmaktadır. Bileşik endeksler göstergelerin belirlenmesi, belli kategoriler altında toplanması, gösterge değerlerinin standartlaştırılması ve ağırlıklandırılması aşamalarından oluşmaktadır. Gösterge setleri, kavramsal çerçevesinin sağlamlığını artırmak ve çoklu bakış açısını hesaba katmak için mümkün olduğu kadar çok paydaş ve uzman görüşü içerebilir. Dolayısı ile bir bileşik endeks çok fazla girdi ve çıktı ile değişik ölçümleri içerebilmektedir. (Nardo vd, :2005)

Göstergelerin ağırlıklandırılmasında literatürde en yaygın kullanılan yöntemler uzman görüşü, literatür taraması ve eşit ağırlıklandırmadır. Kullanılan göstergelerin sayısal değerlerinin yüzde, TL, m² gibi farklı birimlerde ve büyüklüklerde olması sebebiyle daha doğru bir ölçüm yapılabilmesi için değerler 1 ile 0 arasında standardize edilmektedir. Her

göstergeye ait sayısal değerlerden, göstergenin aritmetik ortalaması çıkarılıp standart sapmasına bölünerek standartlaştırma yapılabileceği gibi her gösterge değerinin göstergenin alabildiği minimum değerden çıkarılarak göstergenin alabildiği maximum değer minimum değerden farkına bölünmesiyle de gösterge değeri standart hale getirilebilmektedir.

Endeksleme teknikleri, ağırlıklandırma ve sonuçlar üzerinde araştırmacıya daha çok inisiyatif bırakmaktadır. Bu nedenle, kentlerin yaşam kalitesinin karşılaştırılacağı ve kamuoyuna sunulacağı araştırmalarda çok fazla eleştiriye sebep olacağı düşüncesiyle bu tekniklerin kullanılması önerilmemektedir.

Çok boyutlu bileşik endeksler, uluslararası olarak geliştirilmiş ve hayatın farklı yönlerinde bir ilerleme ve ülkeler arasında başarı ölçümü için kullanılmıştır. Çevre sorunları, sürdürülebilir kalkınma, küreselleşme sorunları, tarım, ekonomi, bilgi teknolojisi ve daha birçok konuyu ölçmek için bileşik endeks yöntemi kullanılmaktadır. Bu endekslerin büyük bir kısmı uluslararası örgüt ve kuruluşlar tarafından oluşturulmuş ve geliştirilmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen İnsani Gelişme Endeksi (HDİ), Dünya Ekonomi Formu tarafından geliştirilen Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi (ÇSE), OECD (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü), tarafından geliştirilen Daha İyi Yaşam Göstergeler (BLI) endeksleri bileşik endekslere örnek verilebilir.

3.3.2.Çok Boyutlu Endeks Oluşturmada Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

3.3.3.1.Faktör Analizi

Faktör analizi, birbirleriyle ilişkili çok sayıdaki karmaşık değişkenleri bir araya getirerek, az sayıda anlamlı ve birbirinden bağımsız faktör adı verilen yeni değişkenler oluşturan çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemidir. Faktör analizi çok sayıda değişkenden az sayıda faktör elde etme özelliği ile bir boyut indirgeme ve bağımlık yapısını yok etme yöntemidir. Faktör analizinde aralarında yüksek korelasyon olan değişkenler setinin bir araya getirilmesi suretiyle “faktör” adı verilen değişkenlerin oluşturulması söz konusudur.

Çok sayıda değişkenle çalışmak zor olabilir. Faktör analizi, karmaşık yapıdaki birbiriyle ilişkili gözle görülebilen ve ölçülebilen çok sayıdaki orijinal değişkenler yerine daha anlamlı, kolay, anlaşılır ve özet şeklinde yorumlanmasını sağlayan gözle görülemeyen ve

ölçülemeyen daha az değişkenle temsil edilebilen faktörler olarak tanımlanan bir alt değişken seti oluşturur (Albayrak, 2006).

Faktör analizinin diğer bir amacı da boyut indirgemektir. Karmaşık yapıda çok sayıda değişken analiz edilerek, en az bilgi kaybıyla olayı açıklayan en az faktör adı verilen değişkenler türetilmektedir. Elde edilen faktörler regresyon, korelasyon ve diskriminant analizi gibi yöntemlerde orijinal değişkenlerine kullanılabilir. Faktör analizi başlangıçta değişkenler arasındaki korelasyonları açıklamak için geliştirildiğinden açıklayıcı faktör analizi faktör yapısını tahmin etmek için korelasyon matrisini kullanır. Böylece, açıklayıcı faktör analizinde kovaryans matrisi çok az kullanılır (Sharma, 1996). Açıklayıcı faktör analizlerinin uygulanmasında verilerin türü, örnek büyüklüğü ve çok değişkenli analizlere ilişkin varsayımlar gibi çeşitli konulara dikkat edilmesi önerilmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi gözlenen verilerden ziyade ölçümler ve faktörler arası ilişkiyi teoriden geliştirir. Bu nedenle teorisi olmayan araştırmacı doğrulayıcı faktör analizini kullanmakta zorluk çekmektedir.

3.3.3.2. Temel Bileşenler Analizi

TBA, orijinal p kadar değişkenin varyans yapısını daha az sayıda ve bu değişkenlerin doğrusal bileşenleri olan yeni değişkenlerle ifade etme yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Aralarında korelasyon bulunan p sayıda değişkenin açıkladığı yapıyı, aralarında korelasyon bulunmayan ve sayıca orijinal değişken sayısından daha az sayıda ($p > k$) orijinal değişkenlerin doğrusal bileşenleri olan değişkenlerle (k) temsil yöntemidir.

TBA sosyal bilimlerde yaygın kullanılan yöntemlerden biridir. TBA'nın temel amaçları değişken sayısını azaltmak, ilişkili değişkenleri sınıflandırmak ve veri setini bazı yöntemlerin analiz edebileceği hale getirmektir. Yaşam kalitesinin ölçülmesi çalışmalarında birçok değişkenin bulunması karar verme zorluğuna yol açmaktadır. TBA, birbiriyle ilişkili değişkenleri sınıflandırarak göstergelerin objektif ölçütlere göre seçilmesine olanak tanımakta ve çok değişkenli bir uzaydaki değişken sayısını azaltarak analizin daha küçük boyutlu bir uzaya indirgenmesini sağlamaktadır. Bu yolla araştırma kapsamındaki kentlerin/bölgelerin/ülkelerin objektif olarak karşılaştırılabilmesi sağlanmaktadır (Jolliffe, 1986).

Farklı yerleşimler arasında yaşam kalitesinin karşılaştırılması konusunda birçok göstergenin dikkate alınması gerekmekte ve bu durum çok değişkenli bir uzayda karar verme zorluğunu ortaya çıkarmaktadır. TBA ile çok değişkenli bir uzayda değişken sayısını azaltarak analizi daha küçük boyutlu bir uzaya indirmek mümkün olmaktadır.

TBA ile bir taraftan göstergelerin ağırlıklandırması araştırmacının inisiyatifine bırakılmamakta, diğer taraftan birbiriyle etkileşim içinde olan çok sayıda değişkenden, bu değişkenlerin sahip oldukları bilginin büyük bir kısmını taşıyan daha az sayıda yeni değişkenler elde edilerek değişkenler arası bağımlılık yapısı ortadan kaldırılmaktadır. Eldeki verinin daha az sayıda değişkenle ifade edilmesiyle analizin daha yönetilebilir, ölçülebilir ve sürdürülebilir olması sağlanmaktadır.

TBA 'de göstergelerin ağırlıkları araştırmacının bakış açısına bırakılmamıştır; Öte yandan, değişkenler arasındaki karşılıklı bağımlılık yapısı, bu değişkenlerin bilgilerinin büyük bir kısmını birbiriyle etkileşimde bulunan değişkenlerden taşıyan daha az sayıda yeni değişken elde edilerek elimine edilmiştir.

Avantajları

- Çok sayıda ve ilişkili değişkeni daha az sayıda ve ilişkisiz boyutlara indirgemesi
- Birbiriyle ilişkili değişkenleri sınıflandırarak göstergelerin objektif ölçütlere göre seçilmesi
- Eldeki veriyi daha az sayıda değişkenle ifade edebilecek yapının oluşturulabilmesi
- Bilimsel temeli oturmuş bir analiz yöntemi olması
- Gösterge ağırlıklandırmasının model tarafından yapılması
- Objektif karşılaştırma ve sıralama olanağı sunabilmesi
- Kentlerin objektif olarak karşılaştırılabilmesi sebebiyle kamuoyuna sunulabilmesi
- Nitel verilerin yanında nicel verilerin de kullanılabilmesi

Dezavantajları

- Araştırmacı tarafından önemli olduğu değerlendirilen bazı göstergelerin başka göstergelerle yüksek ilişkili çıkması sebebiyle elenmesi

- TBA ölçüm modelinin oluşturulmasının farklı denemelerle en uygun sonuca ulaşılması sebebiyle uzun zaman alması
- Analiz sürecinde kavramsal anlamlılığın bulunamama durumu
- Çok sayıda ve daha az sayıda ilişki için çok sayıda ve ilgili değişkenlerin azaltılması
- İlgili değişkenleri sınıflandırarak objektif kriterlere göre göstergeleri seçme
- Araştırmacı tarafından diğer göstergelerle olan yüksek korelasyonu nedeniyle önemli görülen bazı göstergelerin kaldırılması

3.3.3.3.TOPSIS

TOPSIS, Hwang ve Yoon tarafından 1981’de çok kriterli karar verme tekniği olarak geliştirilmiştir. TOPSIS yöntemini, çözüm alternatifinin pozitif ideal çözüm noktasına en kısa mesafe ve negatif ideal çözüm noktasına en uzak mesafede olacağı varsayımına göre oluşturmuşlardır. Yöntem kullanılarak alternatif seçeneklerin belirli kriterler doğrultusunda ve kriterlerin alabileceği maksimum ve minimum değerler arasında ideal duruma göre karşılaştırılması gerekmektedir. TOPSIS çok kriterli karar verme problemlerinin çözümünde başarıyla uygulanan bir performans değerlendirme yöntemidir. TOPSIS yöntemi altı aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla; karar matrisinin oluşturulması, standart karar matrisinin oluşturulması, ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulması, ideal ve negatif ideal çözümlerinin oluşturulması, ayırım ölçütlerinin hesaplanması ve ideal çözüme göreli yakınlığın hesaplanmasıdır. (Hwang ve Yoon, 1981).

Avantajları

- Göstergeler arasındaki ilişkilerin analiz edilebilmesi
- Her bir gösterge bazında ilerlemenin ve gerilemenin kolayca takip edilebilmesi
- Farklı çalışmalar için altlık olarak kullanılabilmesi
- Göstergelerden yeni göstergeler elde edilebilmesi konusunda yönlendirici olabilmesi

Dezavantajlar

- Gösterge sayısının çok seçilmesi durumunda çalışmanın yönetilebilir ve sürdürülebilir olmama riski
- Göstergelerin detaylı analizlere dayanmaması

- Gösterge sayısının çok seçilmesi durumunda göstergeler arasında frekans uyumsuzluğu riski
- Endeks sonucunda elde edilen tek bir değerle karşılaştırmaya olanak tanınması
- Teorik altyapısı iyi oluşturulmamış bir endeks değeri elde edilmesiyle eleştiriye açık sonuçların elde edilebilmesi

3.3.3.4. Diğer İstatistiksel Yöntemler

Uluslararası gelişmişlik ölçüm çalışmalarında öne çıkan yöntemlerden bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- (Ahp) Analitik Hiyerarşi Modeli Legatum
- Gri İlişkisel Analiz (Gia) Bulanık Mantık
- Multimora
- Moora (The Multi-Objectiv Optimization By Ratio Analysis Method)
- Çok Kriterli Karar Verme (Vikor) Yöntemi
- Electre (Elimination Et Choice Translating Reality),
- Promethee (Preference Ranking Organisation Method For Enrichment Valuations)

Norveç ve AB aday ülkelerindeki yaşam kalitesi, çok kriterli bir karar alma yöntemi olan VİKOR yöntemine göre analiz edilmiştir (Kaya ve ark. 2011). Isabella Carbonaro tarafından bölgesel bazda yaşam memnuniyeti konusunda öncü çalışmalardan biri gerçekleştirildi. İtalya ‘da 11 boyutlu veri seti ile gerçekleştirilen bu çalışmada TOPSİS yöntemi kullanılmıştır (Carbonaro, 2011: 4084).

Moora ve TOPSİS yöntemlerini birlikte kullanarak, 36 OECD ülkesi (Brezilya ve Rusya dâhil), OECD'nin “Daha İyi Yaşam Endeksi” nden elde edilen sonuçlarla TOPSİS ve MOORA yöntemlerinden elde edilen sonuçlar karşılaştırılıp, boyutlar ve değişkenler için herhangi bir ağırlık olmaksızın kullanılmıştır (Onay, 2016: 234).

3.4. Endekste Kullanılan Yöntem ve Göstergelerin Seçilmesi

Bu çalışmada, yukarıda anlatılan yöntemler, kullanılmış artı ve eksi yönleri tartışılmıştır. Çalışılan konunun içeriği, belirtilen yöntemlerin negatif yönleri ve seçilen göstergelerin ulaşılabilirliği de göz önüne alınarak göstergelerin seçilmesinde literatür taraması ve

uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu kapsamda seçilen göstergeler Tablo16’da verilmiştir.

Tablo 16: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksinde Kullanılan Göstergeler

	Göstergeler	Veri Kaynağı	Yılı	Birimi	Yönü
Eğitim Göstergeleri					
1	Okuma Yazma Bilen Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
2	Ortaöğretimde Okullaşma Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
3	İlk ve Ortaokul / Derslik Başı Düşen Öğrenci Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Negatif
4	İlkokul / Öğretmen Başı Düşen Öğrenci Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Negatif
5	Ortaöğretim / Derslik Başı Düşen Öğrenci Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Negatif
6	Ortaöğretim / Öğretmen Düşen Öğrenci Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Negatif
7	Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı Toplam	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
8	Öğrenci Başına Düşen Öğretim Elemanı Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Pozitif
9	Hanehalkı Eğitim Harcamaları	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
Sağlık Göstergeleri					
1	Doğuştaki Beklenen Yaşam Süresi	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
2	Bebek Ölüm Hızı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
3	Hastane Yatak Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Pozitif
4	Uzman Hekim Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Pozitif
5	Diş Hekimi Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Pozitif
6	Eczacı Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Pozitif
7	Hemşire Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Pozitif
8	Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Baş	Negatif
9	Hanehalkı Bütçe Sağlık Harcamaları Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
İstihdam Göstergeleri					
2	İstihdam Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
3	İşgücüne Katılma Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
4	İşsizlik Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
5	Esas Ortalama İşteki Çalışma Süresi	TÜİK	2016	Saat	Pozitif
6	Ortalama Günlük Kazanç	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
7	Toplam Zorunlu Sigortalı Oranı	SGK	2016	Yüzde	Pozitif

8	Sendikalaşma Oranı	ÇGM	2016	Yüzde	Pozitif
9	İş Kazası Geçiren Sigortalı Oranı	ÇGM	2016	Yüzde	Negatif
Sosyal Güvenlik Göstergeleri					
1	Aktif Pasif Sigortalı Oranı	SGK	2016	Yüzde	Negatif
2	Yaş Bağımlılık Oranı	SGK	2016	Yüzde	Negatif
3	Aktif Çalışanların Toplam Nüfusa Oranı	SGK	2016	Yüzde	Pozitif
4	Malullük Aylığı Alan Kişi Sayısı	SGK	2016	Yüzde	Pozitif
5	Yaşlılık Aylığı Alan Kişi Sayısı	SGK	2016	Yüzde	Pozitif
6	Ölüm Aylığı Alan Kişi	SGK	2016	Yüzde	Pozitif
7	İKMİH Sürekli İş Göremezlik Aylığı Alan Kişi Sayısı	SGK	2016	Yüzde	Pozitif
8	Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Alanlar Kendisi (Gazi)	SGK	2016	Yüzde	Pozitif
9	Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Alanlar Hak Sahibi (Sehit)	SGK	2016	Yüzde	Pozitif
Konut Göstergeleri					
1	Fert Başına Düşen Oda Sayısı	TÜİK	2016	M2	Pozitif
2	Bir, İki ve Daha Fazla Daireli Binalar	TÜİK	2016	M2	Pozitif
3	Kamu Eğlence, Eğitim, Hastane Binaları	TÜİK	2016	M2	Pozitif
4	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Nüfusun Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
5	Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
6	Sokak Aydınlatma	TÜİK	2016	Mwh	Pozitif
7	Hanehalkı Konut ve Kira Harcamaları	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
Ulaşım Göstergeleri					
1	Bin Kişi Başına Otomobil Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
2	Devlet Yolu Uzunlukları:	TÜİK	2016	Km	Pozitif
3	Yol Uzunlukları: Demir Yolu	TÜİK	2016	Km	Pozitif
4	İniş-Kalkış Yapan Uçak Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
5	Trafik Kaza Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Negatif
6	Trafik Kazalarında Ölü Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Negatif
7	Hanehalkı Ulaştırma Harcamaları	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
Çevre Göstergeleri					
1	Şehir (Kent) Ormanı Alanı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
2	Km2'ye Düşen Orman Alanı	TÜİK	2016	Km2	Pozitif
3	PM10 İstasyon Değerleri Ortalaması	TÜİK	2016	PM	Negatif

4	Atık Hizmeti Verilen Nüfusun Toplam Nüfus İçinde Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
5	Atıksu Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Belediye Nüfusu İçindeki Payı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
6	Kişi Başı Ortalama Belediye Atık Miktarı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
7	Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi	TÜİK	2016	KWh	Pozitif
Suçla Mücadele Göstergeleri					
1	Hırsızlık Suçlarından Hüküm Sayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
2	Öldürme Suçlarından Hüküm Sayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
3	Sahtecilik Suçlarından Hüküm Sayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
4	Uyuşturucu Suçlarından Hüküm Sayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
5	Tehdit Suçlarından Hüküm Sayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
6	Yağma (Gasp) Suçlarından Hüküm Sayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
7	Trafik Suçlarından Hüküm Sayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
Sosyo-Kültürel Göstergeler					
1	Tiyatro Salonu Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
2	Sinema Salonu Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
3	Sinema ve Tiyatro Seyirci Sayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
4	Kütüphane Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
5	Halk Kütüphanelerinden Faydalananların Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
6	Müze Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
7	Eğlence Ve Kültür Harcamaları	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
Göç ve Demografi Göstergeleri					
1	Kaba Boşanma Hızı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
2	Kaba Evlenme	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
3	Kaba İntihar Hızı	TÜİK	2016	Binde	Negatif
4	Alınan Göç	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
5	Verilen Göç	TÜİK	2016	Binde	Negatif
Yönetime Katılım Göstergeleri					
1	Mahalli İdareler Seçimlerine Katılım Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
2	Dernek Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
3	Vakıf Sayısı	TÜİK	2016	Kişi Başı	Pozitif
Gelir Dağılımı Göstergeleri					
1	Gini Katsayısı	TÜİK	2016	Yüzde	Pozitif
2	Medyan Gelirin %60'ına Göre / Yoksulluk Oranı	TÜİK	2016	Yüzde	Negatif
3	Medyan Gelirin %60'ına Göre / Yoksulluk Sınırı	TÜİK	2016	TL	Negatif

Endekste kullanılan boyutlar ve göstergeler seçilirken, literatürde göstergenin kullanım sıklığı ile birlikte, katkı yönü (pozitif / negatif) açıkça tanımlanabilir olması, kolay anlaşılır olması, periyodik olarak güncellenebilir olması gibi kriterler dikkate alınmıştır. Uzmanlarla yapılan görüşmeler sonucu mevcut göstergeler seçilmiştir ve bu göstergeler kullanılarak sosyo-politik gelişmişliği ölçebilecek çok boyutlu bir endeks geliştirilmiştir.

3.5.Endekste Kullanılan Boyut ve Göstergelerin Tanımlanması

Bu başlık altında endekste kullanılan göstergeler tanımlanmış, hesaplama yöntemleri anlatılmış ve endekse olan katkı yönleri ifade edilmiştir.

3.5.1.Eğitim Göstergeleri

Okuma Yazma Bilen Oranı: Okuma yazma bilenlerin toplam nüfusa oranının ifade etmektedir. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup yüzde olarak ifade edilmektedir. Sonuca pozitif etki eden bir göstergedir.

Ortaöğretimde Okullaşma Oranı: Bu gösterge 2015-2016 öğretim dönemine ilişkin olup yüzde olarak ifade edilmektedir Ortaöğretim devam eden öğrencilerin toplam bu çağıdaki nüfusa oranını çağıdaki nüfusun oranıdır. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı Toplam: TÜİK 'e göre; "ildeki fakülte veya üniversite mezunlarının toplam sayısının ildeki 22 yaş ve üzeri nüfusa oranıdır. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

İlk ve Ortaokul / Derslik Başı Düşen Öğrenci Sayısı: TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup kişi başı olarak ifade edilmektedir. TÜİK İldeki ilk ve ortaokul dersliklerin toplam sayısının ildeki ilk ve ortaokul öğrenci sayısına oranıdır." Oran arttıkça, derslik başı daha fazla öğrenci düşeceğinden, Sonuca negatif etki eden bir göstergedir.

İlk ve Ortaokul / Öğretmen Başı Düşen Öğrenci Sayısı: TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya ait olup kişi başı olarak ifade edilmektedir. "ildeki ilk ve ortaokul

öğretmen sayısının, ildeki ilk ve ortaokul öğrenci sayısına oranıdır.” Oran arttıkça, öğretmen başı daha fazla öğrenci düşeceğinden, endekse negatif etki eden bir göstergedir.

Öğrenci Başına Düşen Öğretim Elemanı Sayısı: İldeki ilk ve ortaokul öğretmen sayısının, ildeki ilk ve ortaokul öğrenci sayısına oranıdır. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016’ya ilişkin olup oran olarak ifade edilmektedir. Oran arttıkça öğretim elemanı başı daha az öğrenci düşeceğinden Endekse pozitif etki eden bir göstergedir.

Hanehalkı Eğitim Harcamaları: Hane halkının genel harcamaları içinde eğitim harcamalarına ayırdığı oranı Türk Lirası (TL) olarak ifade etmektedir TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016’a aittir. Endekse pozitif etki eden bir göstergedir.

3.5.2.Sağlık Göstergeleri

Doğumda beklenen yaşam beklentisi: Yeni doğmuş bir insanın, yaşamı boyunca yaşaması beklenen ortalama yıl sayısını ifade etmektedir. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016’ya ilişkin olup yaş olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Bebek ölüm hızı: Yıl içinde ilde doğan ve aynı il yaşını doldurmadan önce ölen bebeklerin sayısı ve aynı yıl içinde doğan bebeklerin sayısı 1000 ile çarpılarak elde edilmektedir. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016’ya ilişkin olup oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

Hastane Yatak Sayısı: TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016’ya ait olup, yüz binde sayı olarak ifade edilmektedir. Sonuca pozitif etki eden bir göstergedir.

Hekim Sayısı: TÜİK tarafından üretilen gösterge 2016’ya ait olup, on binde sayı olarak ifade edilmektedir. Sonuca pozitif etki eden bir göstergedir sonuca pozitif etki eden bir göstergedir.

Diş Hekimi Sayısı: TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016’ya ait olup, on binde sayı olarak ifade edilmektedir. Sonuca pozitif etki eden bir göstergedir.

Eczane Sayısı: TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016’ya ait olup, on binde sayı olarak ifade edilmektedir. Sonuca pozitif etki eden bir göstergedir

Hemşire Sayısı: TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, on binde sayı olarak ifade edilmektedir. Sonuca pozitif etki eden bir göstergedir

Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı: Sağlık Bakanlığı tarafından yıllık üretilen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup oran olarak ifade edilmektedir. Sonuca pozitif etki eden bir göstergedir.

Hanehalkı Bütçe Sağlık Harcamaları Oranı: Hane halkının genel harcamaları içinde sağlık harcamalarına ayırdığı oranı Türk Lirası (TL) olarak ifade etmektedir. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'a aittir. Endekse pozitif etki eden bir göstergedir. Endekse negatif etki eden bir göstergedir.

3.5.3.İstihdam Göstergeleri

İstihdam oranı: İstihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup yüzde olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

(İstihdam: işbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dâhil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus, istihdam edilen nüfustür. İşbaşında olanlar: Ücretli, maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içinde en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişilerdir. İşbaşında olmayanlar: İş ile bağlantısı devam ettiği halde, referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmayan kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar istihdamda kabul edilmektedir.)

İşsizlik oranı: İşsiz nüfusun işgücü içindeki oranı ile elde edilen bir göstergedir. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup yüzde olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir. Göstergenin endekse katkısı negatifdir.

(İşsiz: Referans Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler işsiz nüfusa dâhildirler.)

Ortalama günlük kazanç: Sosyal Güvenlik Kurumunun verilerine göre, zorunlu sigorta sahiplerinin ortalama günlük kazançlarına göre hesaplanmaktadır 2016'ya ait olup Türk Lirası (TL) olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

İşgücüne Katılma Oranı: İşgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır. TÜİK tarafından yıllık üretilen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup yüzde olarak ifade edilmektedir. TÜİK'e göre; “.” Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Esas Ortalama İşteki Çalışma Süresi: TÜİK tarafından yıllık üretilen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup saat olarak ifade edilmektedir. 2016'ya ait olup Türk Lirası (TL) olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Toplam Zorunlu Sigortalı Oranı: Zorunlu sigorta sahiplerinin toplam çalışmalara oranına göre hesaplanmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Sendikalaşma Oranı: Sendikalı çalışanların toplam çalışanlara oranına göre hesaplanmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup yüzde olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

İş Kazası Geçiren Sigortalı Oranı: İş Kazası Geçiren Sigortalı çalışanların toplam çalışanlara oranına göre hesaplanmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup yüzde olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı negatiftir.

3.5.4.Sosyal Güvenlik Göstergeleri

Aktif -Pasif Sigortalı Oranı: Aktif/pasif oranı, aktif olarak sosyal güvenlik sistemine katkı sağlayan sigortalıların (aktif sigortalı, isteğe bağlı sigortalı, tarımda sigortalı çalışanlar) sayısının, sistemden aylık alanların (emekliler, malullük veya ölüm aylığı alanlar) sayısına bölünmesi ile hesaplanır. SGK tarafından yıllık üretilen gösterge verileri 2016'ya ilişkin olup oran olarak ifade edilmektedir. Sonuca negatif etki etmektedir.

Yaş Bağımlılık Oranı: Bir ülkede çalışan (15-64) her 100 kişinin, bakmakla yükümlü olduğu çalışmayan (0-14 ile 65+) kişi sayısıdır SGK tarafından yıllık üretilen bu gösterge ya ilişkin olup oran olarak ifade edilmektedir. Sonuca negatif etki etmektedir.

Aktif Çalışanların Toplam Nüfusa Oranı: Sosyal Güvenlik Kapsamında Kişi Sayısının Nüfusuna Oranı hesaplanmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı. Sosyal Güvenlik Kapsamında Kişi Sayısı ve Türkiye Nüfusuna Oranı

Malullük Aylığı Alan Kişi Sayısı: Çalışma gücünün en az %60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalılar malul sayılır. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup oran olarak ifade edilmektedir

Yaşlılık Aylığı Alan Kişi Sayısı: Yaşın ilerlemesi nedeniyle çalışma gücünün azalması sonucu gelir kaybına uğrayan sigortalıların geçimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş yaşlılık sigortasından bağlanan aylıktır. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup oran olarak ifade edilmektedir

Ölüm Aylığı Alan Kişi Sayısı: Vefat eden sigortalının ailesine bağlanan maaşı ifade eder. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup oran olarak ifade edilmektedir.

İKMİH Sürekli İş Göremezlik Aylığı Alan Kişi Sayısı: İKMİH Sürekli İş Göremezlik Aylığı Alan Kişi tarafından yıllık üretilen bu gösterge ya ilişkin olup yüzde olarak ifade edilmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup kişi başı olarak ifade edilmektedir.

Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Alanlar Kendisi (Gazi): Türk vatandaşlarına veya bunların ölümleri halinde üçüncü maddede belirtilen şartları haiz aile fertlerine hayatta buldukları sürece ödenen aylıktır. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup kişi başı olarak ifade edilmektedir.

Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Alanlar Hak Sahibi (Şehit): Türk vatandaşlarına veya bunların ölümleri halinde üçüncü maddede belirtilen şartları haiz aile fertlerine hayatta buldukları sürece ödenen aylıktır. Sosyal Güvenlik Kurumu bültenlerinden derlenerek elde edilen veriler 2016'ya ait olup kişi başı olarak ifade edilmektedir.

3.5.5.Konut Göstergeleri

Fert Başına Düşen Oda Sayısı: Evlerde kişi başına oda sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, kişi başı olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitiftir.

Bir, İki ve Daha Fazla Daireli Binaların Yüzölçümü: Yapı ruhsatı verilen binaların yüzölçümünü ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, on binde sayı olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitiftir.

Kamu Eğlence, Eğitim, Hastane Binaları: Yapı ruhsatı verilen binaların yüzölçümünü ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, on binde sayı olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitiftir endekse katkısı pozitiftir.

İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Nüfusun Oranı: Belediyeler tarafından su. İçme suyu arıtma tesisleri ile hizmet verilen belediye nüfusunu ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitiftir.

Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Oranı: Belediyeler tarafından kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusun ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitiftir.

Sokak Aydınlatma: TÜİK 'e göre; "Kullanım yerlerine göre elektrik tüketimi: Sokak aydınlatmada kullanılan elektrik miktarını (MWh) olarak ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, (MWh) olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitiftir.

Hane halkı Konut ve Kira Harcamaları: Hane halkının genel harcamaları içinde konut harcamalarına ayırdığı oranı Türk Lirası (TL) olarak ifade etmektedir. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya itir. Endekse pozitif etki eden bir göstergedir.

3.5.6.Ulaşım Göstergeleri

İniş-Kalkış Yapan Uçak Sayısı: TÜİK 'e göre; İl içindeki yıllık yurtiçi-yurtdışı sefer sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Toplam Demiryolu Hattının Yüzölçümüne Oranı: Bir ilde demiryolu yoğunluğu göstermektedir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Trafik Kaza Sayısı: İlde bir yıl içinde görülen trafik kazaları, bölgenin toplam nüfusuna bölünerek 1000 ile çarpımı ile elde edilir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, kişi başı olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir

Trafik Kazalarında Ölü Sayısı: İlde bir yıl içinde görülen ölümlü kazalardaki kişi, bölgenin toplam nüfusuna oranı ile elde edilir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, kişi başı olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

On Bin Kişiye Düşen Özel Otomobil Sayısı: İldeki kişi başı otomobil sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, kişi başı olarak ifade edilmektedir. Sonuca pozitif etki eden bir göstergedir.

Devlet Yolu Uzunlukları: Bir ilde devlet yollarının yoğunluğu göstermektedir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Hanehalkı Ulaştırma Harcamaları: Hane halkının genel harcamaları içinde ulaşım harcamalarına ayırdığı oranı Türk Lirası (TL) olarak ifade etmektedir. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya ittir. Endekse negatif etki eden bir göstergedir.

3.5.7.Çevre Göstergeleri

PM10 istasyon değerleri ortalama (hava kirliliği): Hava kalitesi izleme istasyonlarından alınan yıllık detaylar, Madde 10 ortalama ($\mu\text{g} / \text{m}^3$) değerleri kullanılarak hesaplanır. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, ($\mu\text{g} / \text{m}^3$) olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

Km2'ye Düşen Orman Alanı: Toplam orman alanı (km2) il alanına bölünerek 100 ile çarpılırsa elde edilir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup (km2) olarak ifade edilmektedir, göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Şehir (Kent) Ormanı Alanı: Şehir ormanı alanı (km2) il alanına bölünerek 100 ile çarpılarak elde edilir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup (km2) olarak ifade edilmektedir, göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Atık Hizmeti Verilen Nüfusun Oranı: Belediyeler tarafından atık hizmeti verilen nüfusun toplam nüfusa oranını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun belediye nüfusu içindeki payı: Belediyeler tarafından atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun toplam nüfusa oranını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

Kişi Başı Mesken Elektrik Tüketimi: Kişi Başı Mesken Elektrik Tüketimi (MWh) olarak ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, (MWh) olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endekse katkısı pozitifdir.

3.5.8.Suçla Mücadele Göstergeleri

Hırsızlık Suçlarından Hüküm Sayısı: TÜİK verilerinden derlenen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup suçun işlendiği bölgeye göre yüz binde sayı olarak ifade edilmektedir. Gösterge sonuca negatif etki etmektedir.

Öldürme Suçlarından Hüküm Sayısı: TÜİK verilerinden derlenen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup suçun işlendiği bölgeye göre yüz binde sayı olarak ifade edilmektedir. Gösterge sonuca negatif etki etmektedir.

Sahtecilik Suçlarından Hüküm Sayısı: TÜİK verilerinden derlenen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup suçun işlendiği bölgeye göre yüz binde sayı olarak ifade edilmektedir. Gösterge sonuca negatif etki etmektedir.

Uyuşturucu Suçlarından Hüküm Sayısı: TÜİK verilerinden derlenen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup suçun işlendiği bölgeye göre yüz binde sayı olarak ifade edilmektedir. Gösterge sonuca negatif etki etmektedir

Tehdit Suçlarından Hüküm Sayısı: TÜİK verilerinden derlenen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup suçun işlendiği bölgeye göre yüz binde sayı olarak ifade edilmektedir. Gösterge sonuca negatif etki etmektedir.

Yağma (Gasp) Suçlarından Hüküm Sayısı: TÜİK verilerinden derlenen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup suçun işlendiği bölgeye göre yüz binde sayı olarak ifade edilmektedir. Gösterge sonuca negatif etki etmektedir.

Trafik Suçlarından Hüküm Sayısı: TÜİK verilerinden derlenen bu gösterge 2016'ya ilişkin olup suçun işlendiği bölgeye göre yüz binde sayı olarak ifade edilmektedir. Gösterge sonuca negatif etki etmektedir.

3.5.9.Göç ve Demografi Göstergeleri

Kaba İntihar Hızı: Yüz bin nüfus başına düşen intihar sayısı olarak tanımlanır. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

Kaba Boşanma Hızı: Kaba boşanma hızı, her bin kişilik nüfusa karşılık gelen boşanma sayısı binde sayı olarak ifade edilmektedir. . TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

Kaba Evlenme: Kaba evlenme hızı, her bin kişilik nüfusa karşılık gelen boşanma sayısı olarak ifade edilmektedir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

Alınan Göç: Bir yıl içerisinde alınan göçün kişi kişi sayısı olarak ifadesidir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitifdir.

Verilen Göç: Bir yıl içerisinde verilen göçün kişi sayısı olarak ifadesidir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

3.5.10.Sosyo-Kültürel Yaşam Göstergeleri

Tiyatro salonu sayısı: İldeki 100.000 kişi başına tiyatro sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

Sinema ve Tiyatro Seyirci Sayısı: Yıl boyunca ildeki toplam sinema ve tiyatro izleyicisi sayısı il nüfusuna bölünerek 100 ile çarpımı ile elde edilir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

Sinema Salonu Sayısı: İldeki 100.000 kişi başına tiyatro sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

Kütüphane Sayısı: İldeki 100.000 kişi başına kütüphane sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

Halk Kütüphanelerinden Faydalananların Sayısı: İldeki 100.000 kişi başına halk kütüphanelerinden faydalanma sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

Müze Sayısı: İldeki 100.000 kişi başına müze sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

Eğlence ve Kültür Harcamaları: Hane halkının genel harcamaları içinde eğlence ve kültür harcamalarına ayırdığı oranı Türk Lirası (TL) olarak ifade etmektedir. TÜİK tarafından üretilen bu gösterge 2016'ya ittir. Endekse pozitif etki eden bir göstergedir.

3.5.11.Yönetime Katılım Göstergeleri

Mahalli İdareler Seçimlerine Katılım Oranı: 2014 yılı, seçmenlerin yerel yönetim seçimlerine katılım oranını ifade eder. Göstergenin endekse katkısı pozitiftir

Vakıf Sayısı: İldeki 100.000 kişi başına vakıf sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

Dernek Sayısı: İldeki 100.000 kişi başına dernek sayısını ifade eder. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

3.5.12.Gelir Dağılımı Göstergeleri

Gini Katsayısı: Kişisel gelir dağılımını ölçmek için, yaygın olarak kullanılan dağılım ölçüsü Gini katsayısı istatistiksel bir formülasyona göre hesaplanmaktadır. Gini oranı büyüdükçe, dağılımdaki eşitsizlik artıyor demektir. Gini ölçüsü “0 ile 1” arasında değişir. Bir toplumda, gelir adaletli olarak paylaşılmışsa, Gini katsayısı “0”a eşit, toplumdaki gelirleri yalnız bir kişi almışsa, Gini katsayısı “1” e eşit olmaktadır. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü pozitiftir.

Medyan Gelirin %60'ına Göre / Yoksulluk Oranı: TÜİK 'e göre; “Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı görelî anlamda yoksul sayılmaktadır. Refah ölçüsü olarak amaca göre harcama veya gelir düzeyi seçilebilir. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirlere göre 4 ayrı görelî yoksulluk sınırı hesaplanmıştır; Medyan gelirin %60'ına göre yoksulluk oranı, bunlardan biridir. Bu sınırların altında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip olanlar yoksul olarak tanımlanmıştır.” TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

Medyan Gelirin %60'ına Göre / Yoksulluk Sınırı: TÜİK 'e göre; mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk ve uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan yoksulluk sınırları ve bu sınırların altında kalarak yoksul olarak nitelenen fert sayıları hesaplanmaktadır.” Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirlere göre 4 ayrı görelî yoksulluk sınırı hesaplanmıştır; Medyan gelirin %60'ına göre yoksulluk oranı, bunlardan biridir. TÜİK tarafından üretilen gösterge, 2016'ya ait olup, oran olarak ifade edilmektedir. Göstergenin endeks katkı yönü negatiftir.

BÖLÜM 4: SOSYO-POLİTİK GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNİN UYGULANMASI VE SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1.Göstergelerle İlgili Veri Toplanması

Endeksi, nesnel ve öznel göstergelere sahip kompozit bir endekstir. Endeks göstergelerinin ana veri kaynağı, TÜİK ve ilgili bakanlıklardır. Göstergelerin veri yılı, 2016 olmakla beraber ulaşılamayan göstergeler için mevcut olan son yıl verileri alınmıştır. Genel endeks değerine ek olarak, her bir alt boyut için ayrı değerleri hesaplanmış, böylece her bölge için 12 farklı endeks değeri elde edilmiştir.

4.2.Verilerin Dönüştürülmesi ve Endekse Girilmesi

Verilerinin standartlaştırılması için, İnsani Gelişme Endeksi hesaplanmasında kullanılan, boyut indirgeme (normalleştirme) formülü ile dağılım elde edilmiştir. Böylece, verilerin 0 ile 1 arasında dağıtılması amaçlanmaktadır.

Farklı amaçlarla üretilen göstergelerin toplulaştırılmış şekli olan endekslerde, göstergelerin seçimi, gösterge değerlerinin normalleştirilmesi, ağırlıklandırılması ve toplulaştırılması gibi farklı aşamalardan meydana gelmektedir. Farklı birimlere sahip göstergelerin birlikte değerlendirilebilmesi için göstergelerin standart bir birime dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu amaçla çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu çalışmada min-max normalleştirme yönteminden faydalanılmıştır. Buna göre, gelişmişlik düzeyine olumlu katkıda bulunacak göstergelerde, en yüksek değeri alan gözlem için 1 en düşük değere sahip olan gözlem ise 0 puanı verilmektedir. Gelişmişlik düzeyine olumsuz etkisi olacak göstergelerde ise en yüksek değeri alan gözlem için 0 en düşük değere sahip olan gözlem ise 1 puanını almaktadır (TÜİK, 2016: 11-12).

Sosyo Politik gelişmişlik Endeksi göstergelerinin normalize edilmesinde min- maks yöntemi kullanılmıştır. Min-Maks, göstergeleri (0,1) aralığında normalize eden bir yöntemdir. Endekse katkı yönü negatif olan) göstergeler endeks hesabına ters kodlanmış olarak katılmıştır.

Boyut Endeksi= $(\text{fili değer} - \text{min değer}) / (\text{max değer} - \text{min değer})$

Pozitif Göstegeler İçin;

$$G_i = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}$$

X_i : Gösterge Değeri

X_{\min} : Göstergenin Alabildiği Minimum Değer

X_{\max} : Göstergenin Alabildiği Maksimum Değer

Negatif Göstergeler İçin;

$$G_i = 1 - \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}$$

X_i : Gösterge Değeri

X_{\min} : Göstergenin Alabildiği Minimum Değer

X_{\max} : Göstergenin Alabildiği Maksimum Değer

Boyut Ağırlığı

Boyut sayısı (N) $\rightarrow w_B = N$

$$W_B = \frac{1}{N}$$

Gösterge sayısı (n) $\rightarrow w = 1$

4.3. Endeks Kapsamının Ağırlıklandırılması

Endeksler oluştururken göstergelere ağırlık vermek için iki teknik kullanılmaktadır. Bunlar tüm göstergelerin eşit önemde olduğu, eşit ağırlıklandırma veya eşit olmayan ağırlıklandırma ile eşit önemde olmadıkları varsayımdır.

Bu çalışmada, yukarda anlatılan yöntemleri kullanılmış artı ve eksi yönleri tartışılmıştır. Çalışılan konun içeriği, belirtilen yöntemlerin negatif yönleri ve seçilen göstergelerin ulaşılabilirliği de göz önüne alındığında endeks göstergelerin her birinin eşit öneme sahip olarak olduğu kanaatine varılmıştır. Göstergelerin ağırlıklandırılması bağlamında, sosyal politika alanında bilgi ve / veya çalışma sahibi akademisyenlerden görüşler alınmış ve göstergelerin ağırlık puanlamasını ve göstergelerin etki yönünü bu şekilde belirlenmiştir.

Yapılan literatür incelemesinin ardından ilgili uzmanlarla görüşmeler yapılmış, bireysel değerlendirmeler alınmış ve endekste ağırlık katsayısı olarak kullanılmıştır.

Her bir normalize edilmiş gösterge değerinin boyuttaki gösterge ağırlığı ile çarpılması ve bu çarpımların toplulaştırılması ile boyut skor değeri elde edilmiştir. Boyut skor değerinin elde edilmesinde kullanılan toplulaştırma yöntemi aşağıdaki gibi ifade edilebilir;

$$\text{Boyut skor değeri} = \sum(w_{Gi} * G_i)$$

w_{Gi} : Göstergenin Ağırlığı

G_i : Normalize Edilmiş Gösterge Değeri

n: Boyut Sayısı

W: Boyutun Ağırlığı

Geliştirilen endeks programına veri girişi yapıldıktan sonra hesaplamalar yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

4.4. Endeks Değerlerinin Bulunması

Ağırlıklandırılan her bir normalize edilmiş gösterge değerinin boyut ağırlığı ve gösterge ağırlığı ile çarpılması ve bu çarpımların toplulaştırılması ile genel skor değeri elde edilmiştir. Genel skor değerinin elde edilmesinde kullanılan toplulaştırma yöntemi aşağıdaki gibi ifade edilebilir;

$$\text{Genel skor değeri} = \sum(w_{Bi} * w_{Gi} * G_i)$$

w_{Bi} = Boyutun ağırlığı

w_{Gi} = Göstergenin ağırlığı

G_i = Normalize edilmiş gösterge değeri

Elde edilen endeks değerleri kullanılarak bölge sıralamaları ve bölgelerin 12 üst boyuta göre değerlendirmeleri yapılmıştır.

4.5.Bulguların Değerlendirilmesi

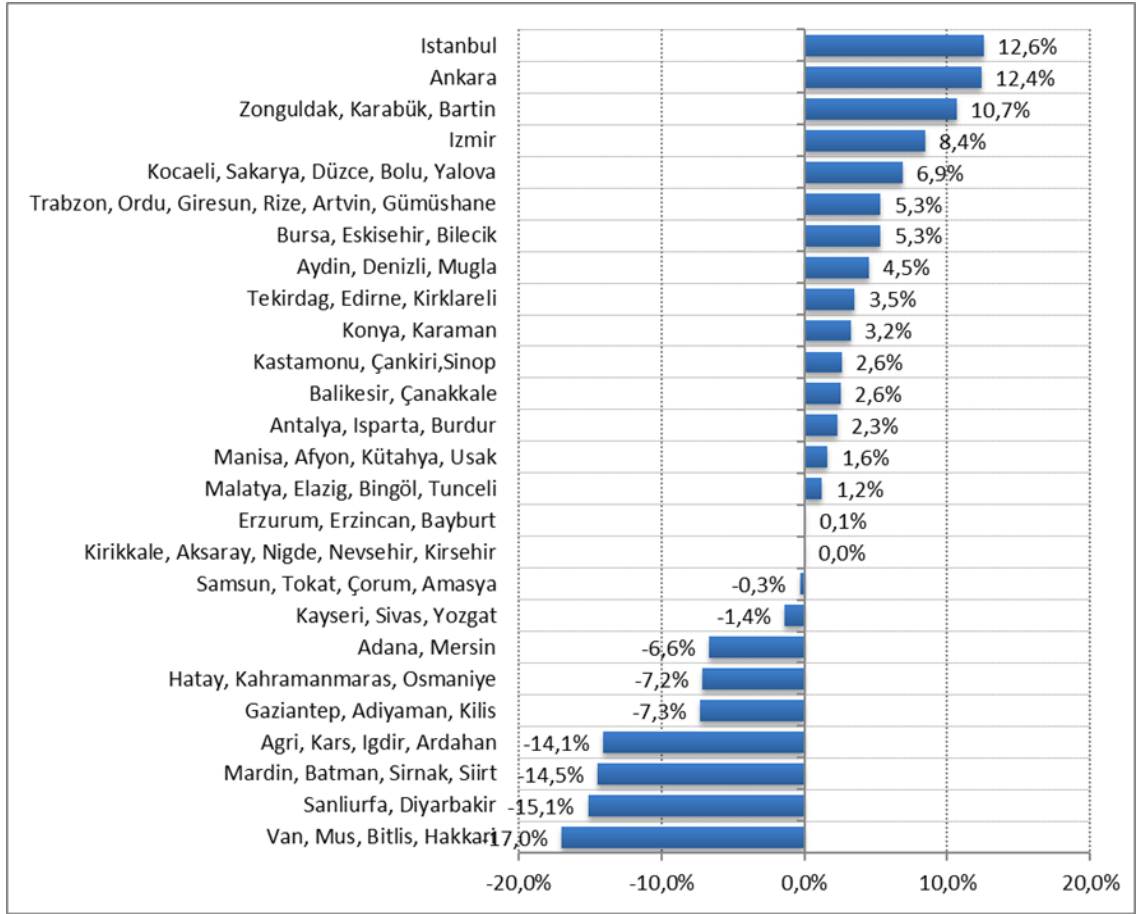
Bu başlık altında sosyo-politik gelişmişlik endeksinin sonuçlarının, 26 bölgede ve 12 temel başlıkta toplam 82 gösterge bağlamında sonuçların grafiğlere göre değerlendirmeleri yapılacaktır.

4.5.1.Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sonuçlarının Genel Değerlendirilmesi

Bu başlık altında sosyo-politik gelişmişlik endeksinin sonuçlarının, 12 temel başlıkta toplam 82 gösterge ile bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Endeks değerleri birbirine yakın olan bölgeler benzer özellikler göstermesi bakımından aynı sosyo-politik gelişmişlik grubunda değerlendirilebilir.

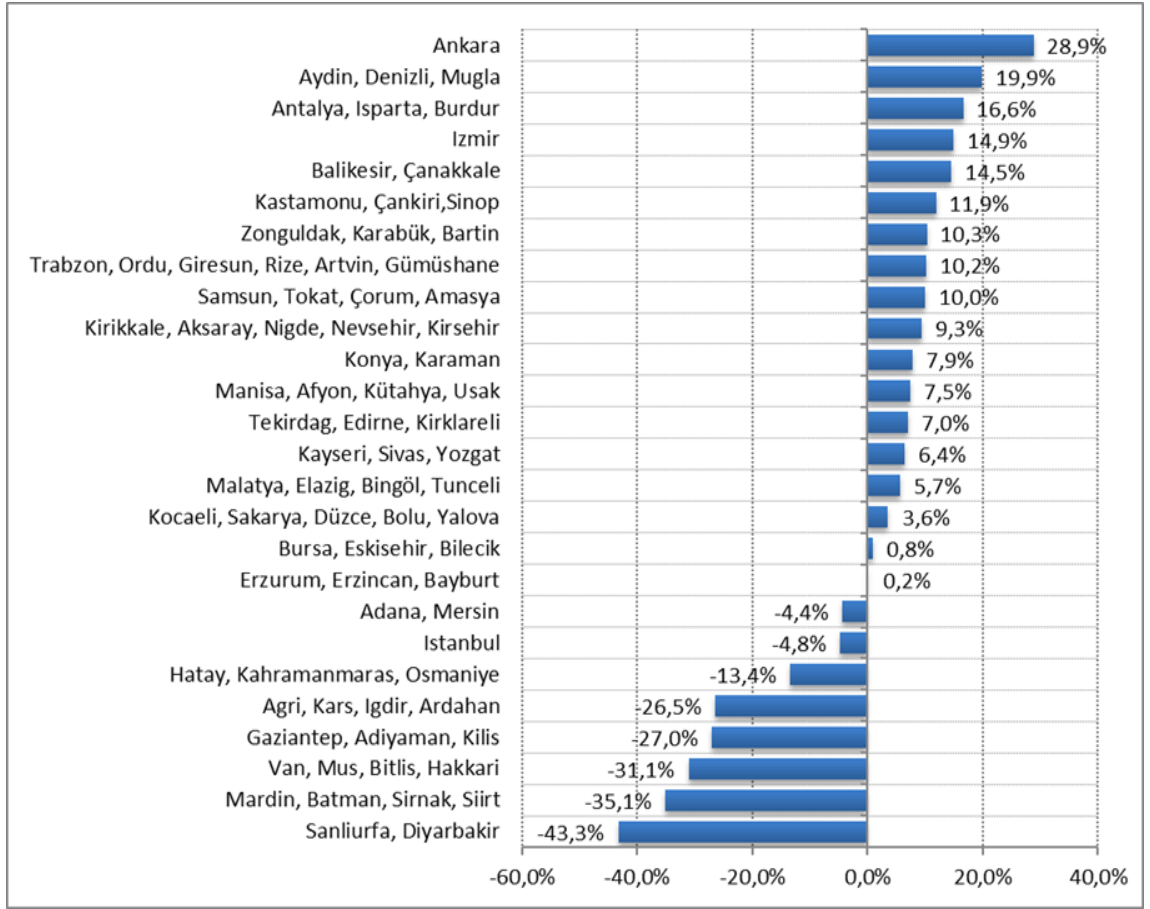
Sıralama sonuçlarına göre 13 bölge ortalamanın üzerinde endeks değerine sahiptir. Ortalamanın üzerinde değere sahip olması bölgenin sosyo-politik gelişmişlik yönünden görece avantajlı durumu göstermektedir. Sosyo-politik gelişmişlik seviyesine göre sıralamada sırasıyla; İstanbul, Ankara illerinden oluşan Düzey-2 bölgeleri en çok gelişmiş ilk üç bölge olarak sıralanmaktadır.

Grafik 1: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Genel Sonuçları



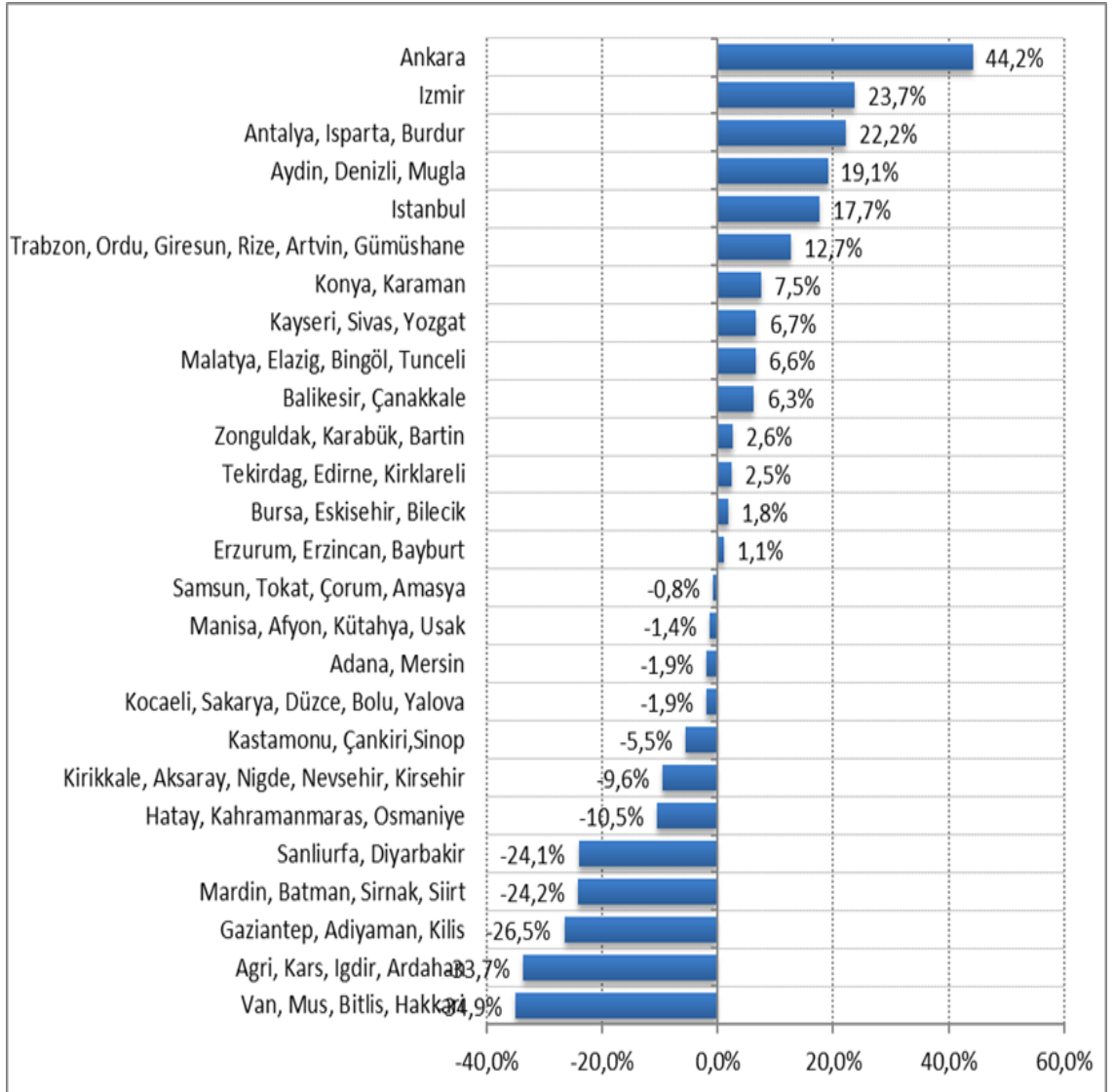
Sosyo-politik gelişmişlik düzeyi genel sonuçları incelendiğinde; İstanbul, Ankara, (Zonguldak, Karabük, Bartın) ve İzmir bölgelerinin Türkiye genelinde sosyo-politik manada gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) - (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgeleridir.

Grafik 2: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Eğitim Sonuçları



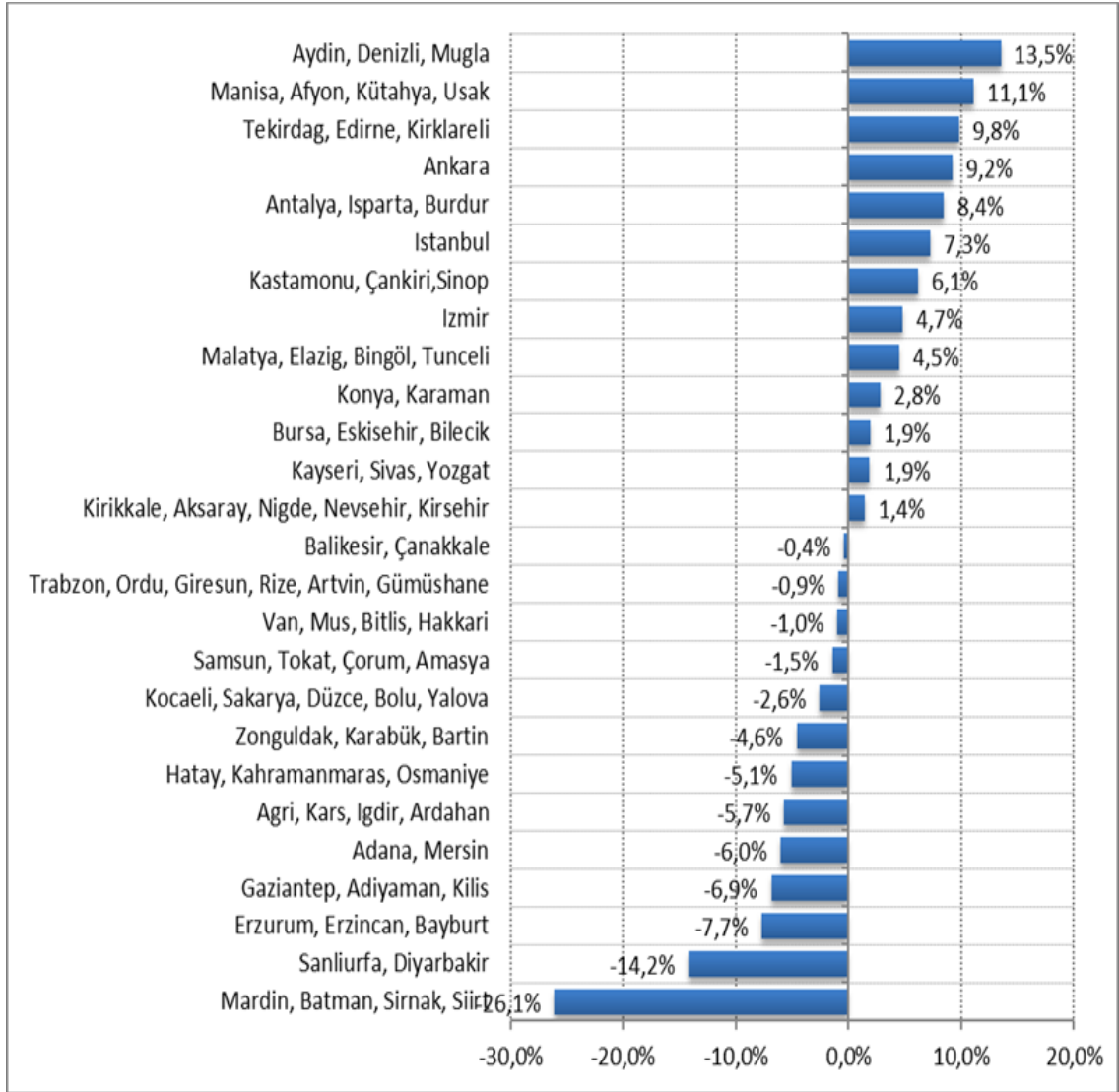
Eğitim bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Ankara) - (Aydın, Denizli, Muğla) - (Antalya, Isparta, Burdur) bölgelerinin Türkiye genelinde eğitim bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Eğitim göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) - (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 3: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sağlık Sonuçları



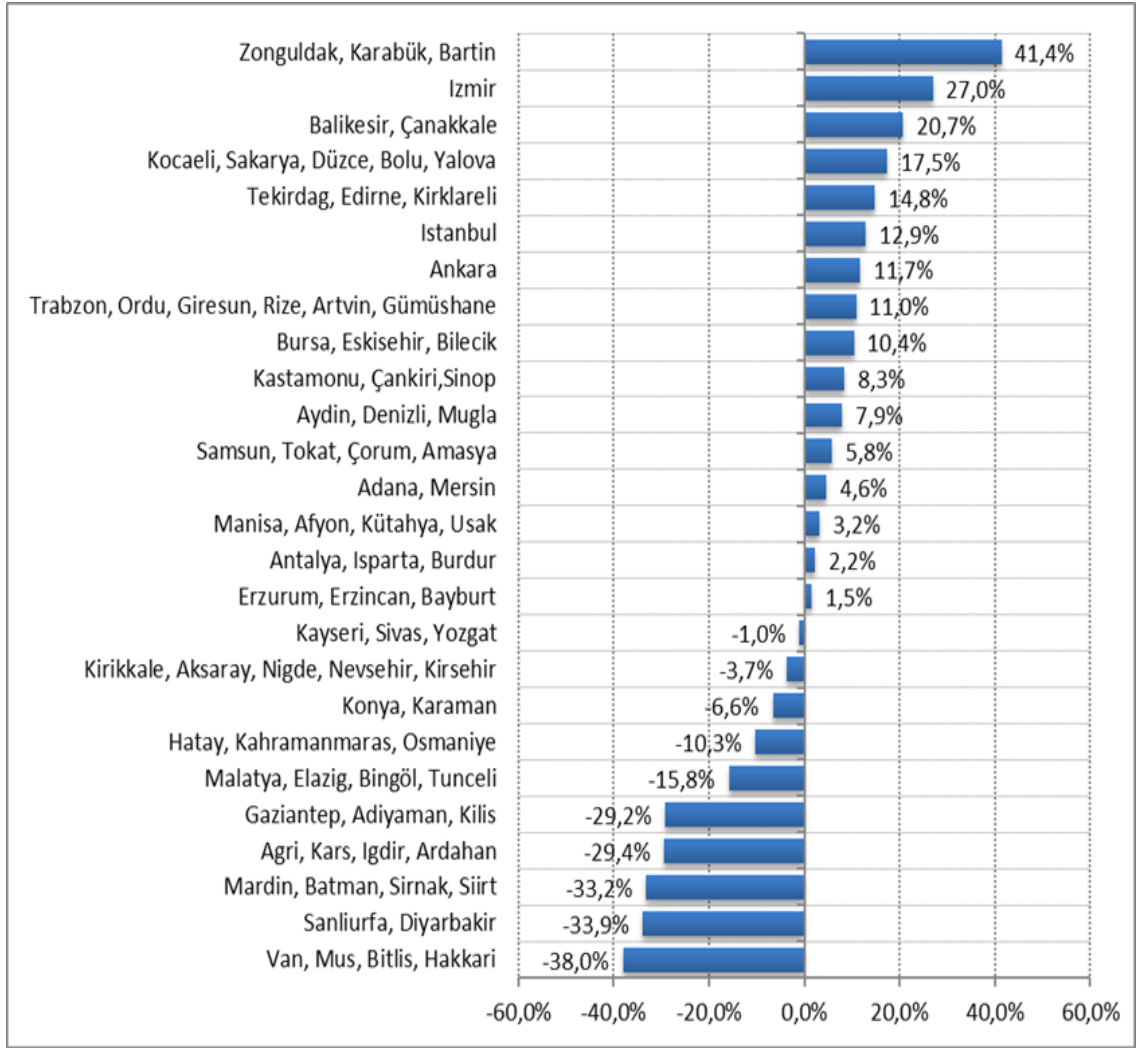
Sağlık bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Ankara) - (İzmir) - (Antalya, Isparta, Burdur) bölgelerinin, eğitim bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Sağlık göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 4: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi İstihdam Sonuçları



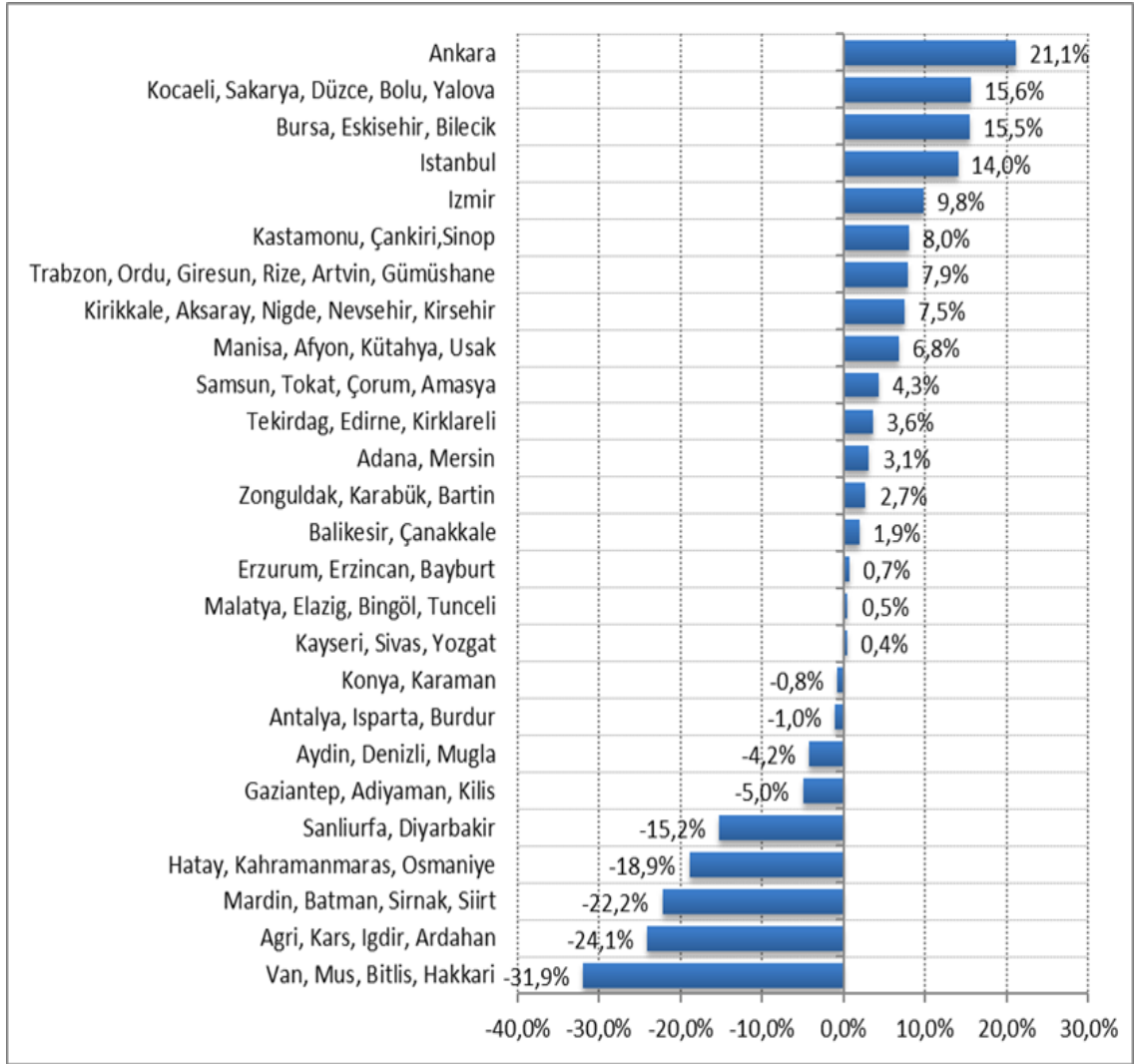
İstihdam bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Zonguldak, Karabük, Bartın)- (İzmir)- (Balıkesir, Çanakkale) bölgelerinin, istihdam bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. İstihdam göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 5: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sosyal Güvenlik Sonuçları



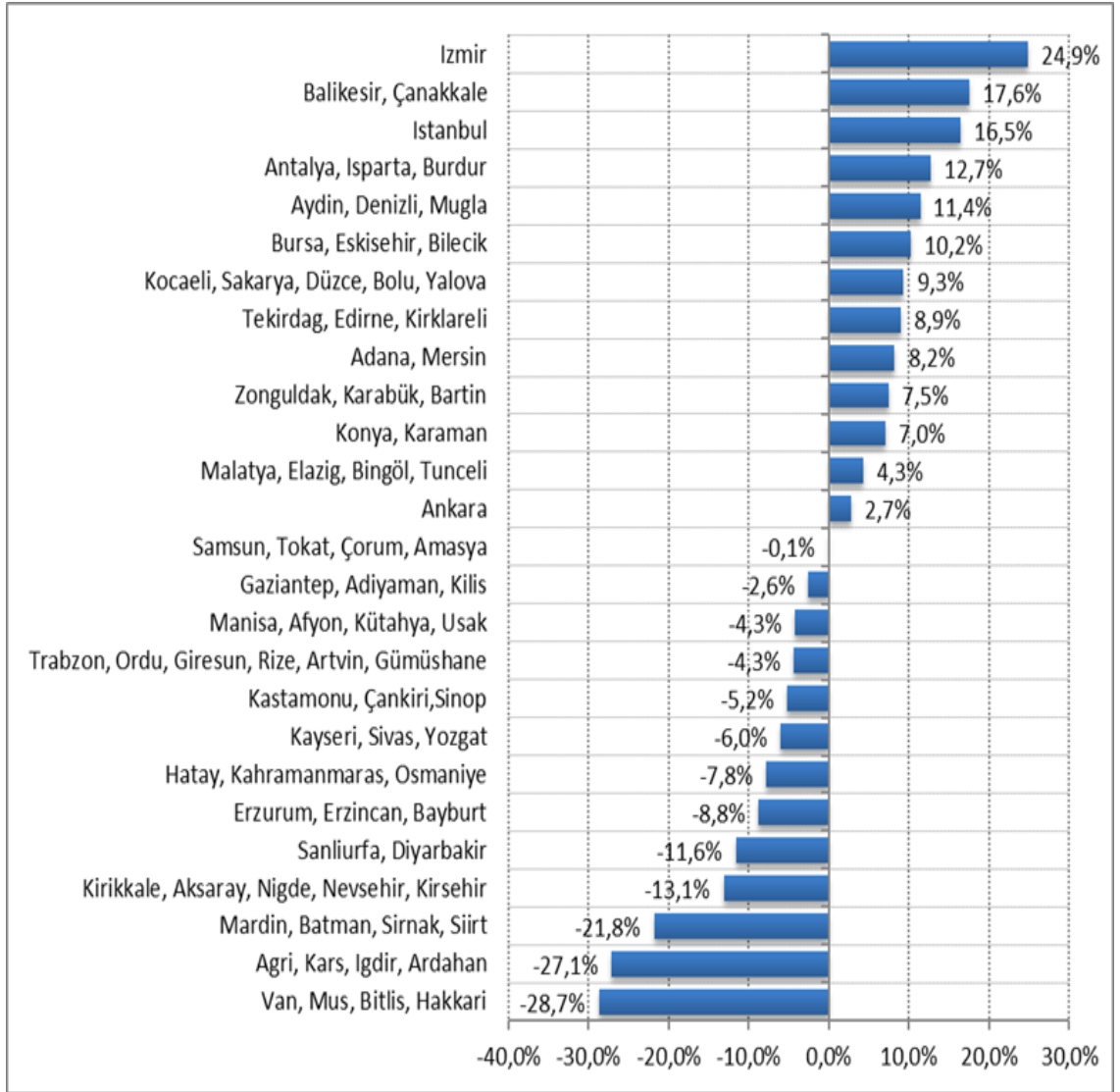
Sosyal güvenlik bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Zonguldak, Karabük, Bartın) - (İzmir) - (Balıkesir, Çanakkale) bölgelerinin, sosyal güvenlik bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Sosyal güvenlik göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 6: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Konut Sonuçları



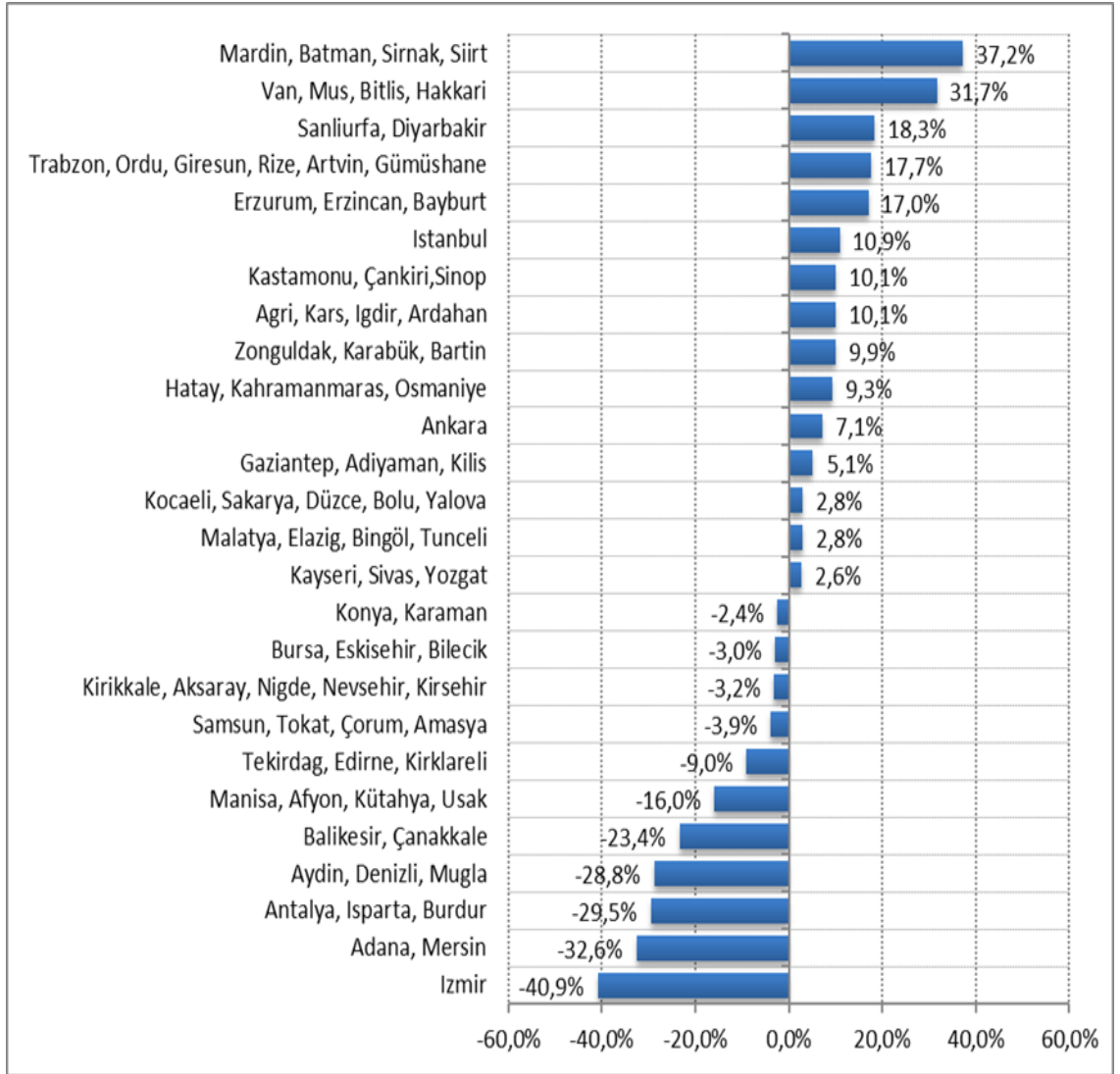
Konut bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Ankara)- (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)- (Bursa, Eskişehir, Bilecik) bölgelerinin, konut bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Konut göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 7: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Çevre Sonuçları



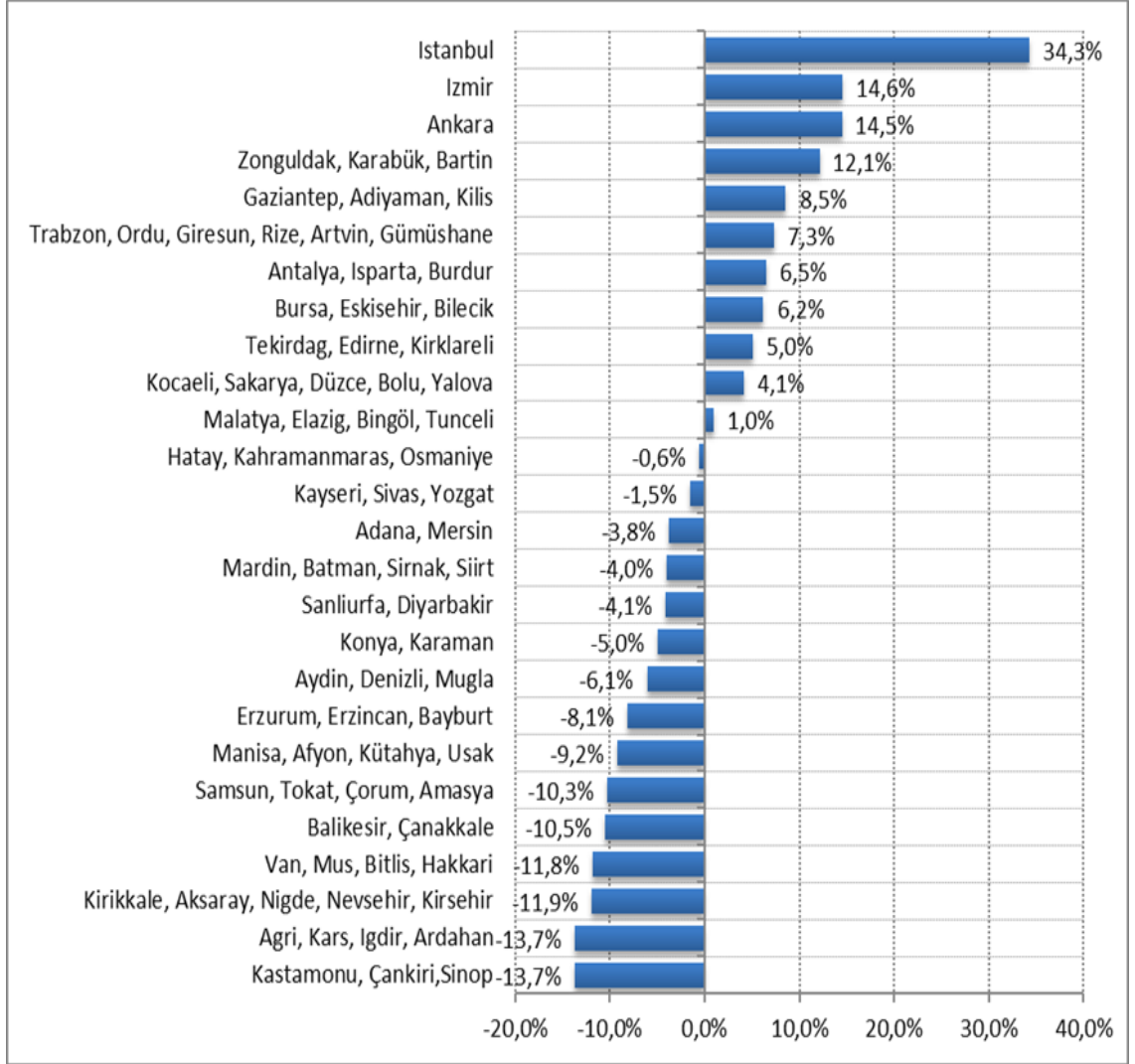
Çevre göstergeleri bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (İzmir) - (Balıkesir, Çanakkale)- (Antalya, Isparta, Burdur) bölgelerinin, çevre bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Çevre göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)- bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 8: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Suçla Mücadele Sonuçları



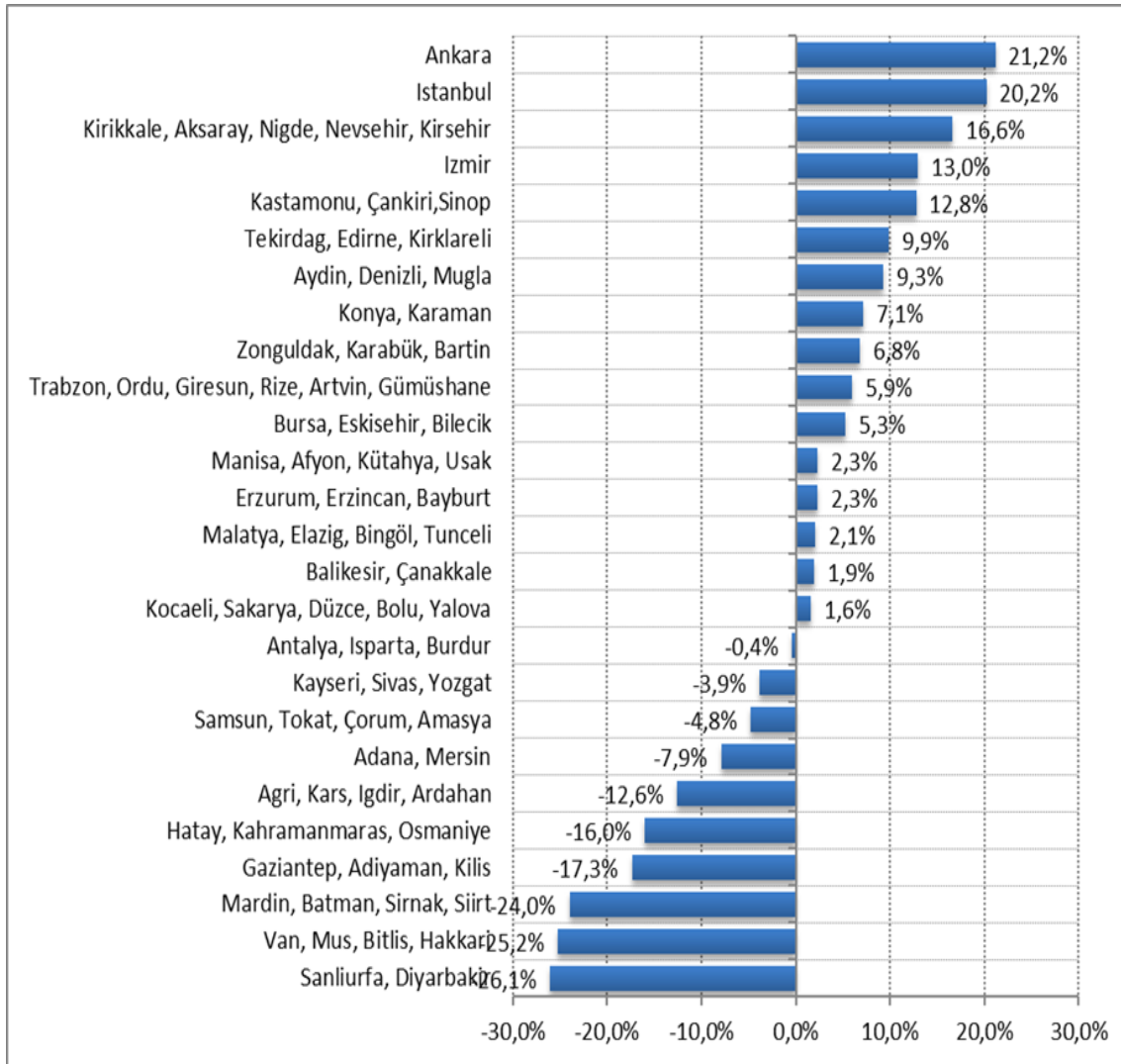
Suçla Mücadele göstergeleri bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgelerinin, gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Suçla mücadele göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Adana, Mersin) - (İzmir) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 9: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Ulaşım Sonuçları



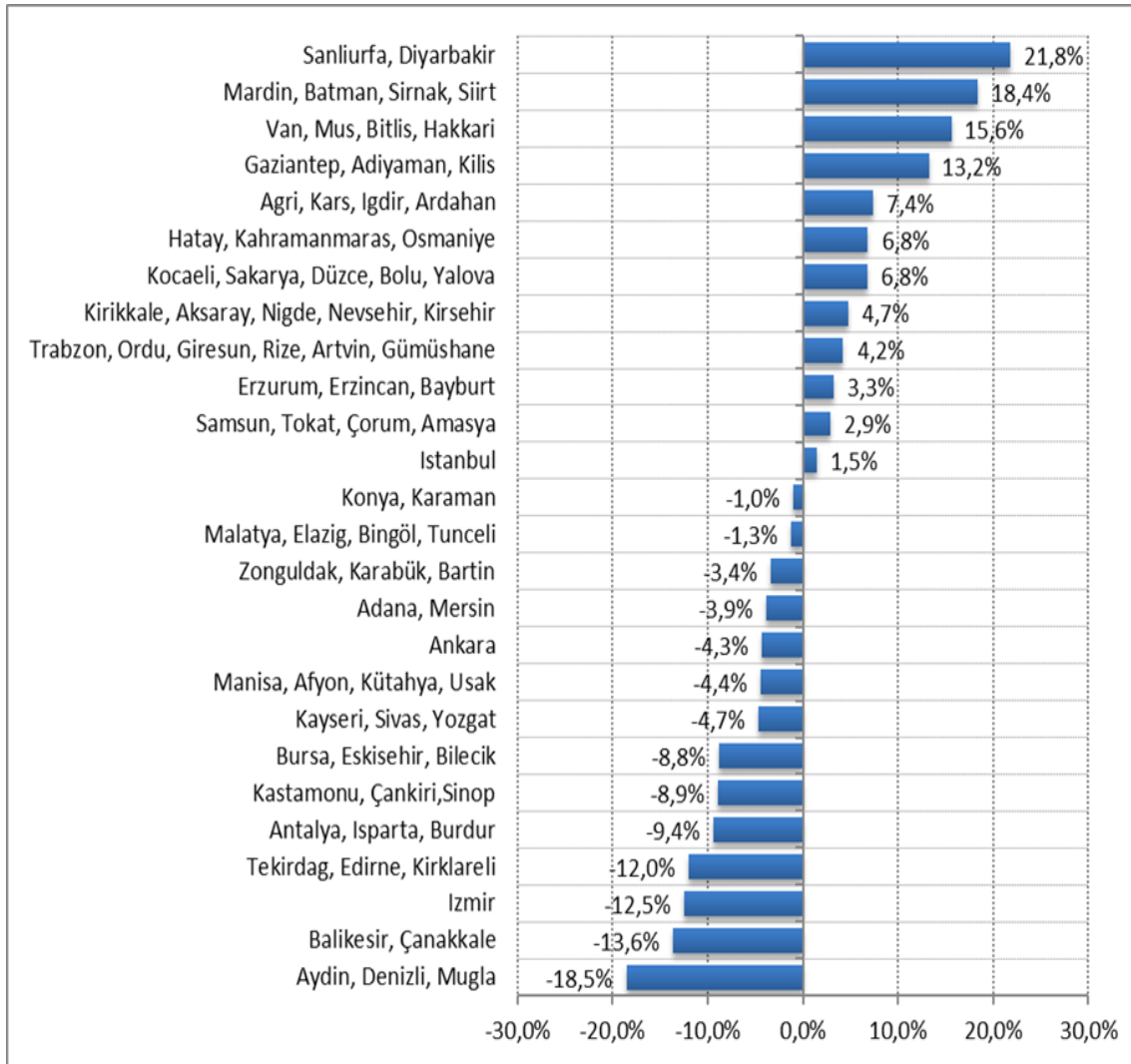
Ulaşım bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (İstanbul) - (Ankara)- (İzmir) bölgelerinin, ulaşım bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Ulaşım göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 10: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sosyo-Kültürel Yaşam Sonuçları



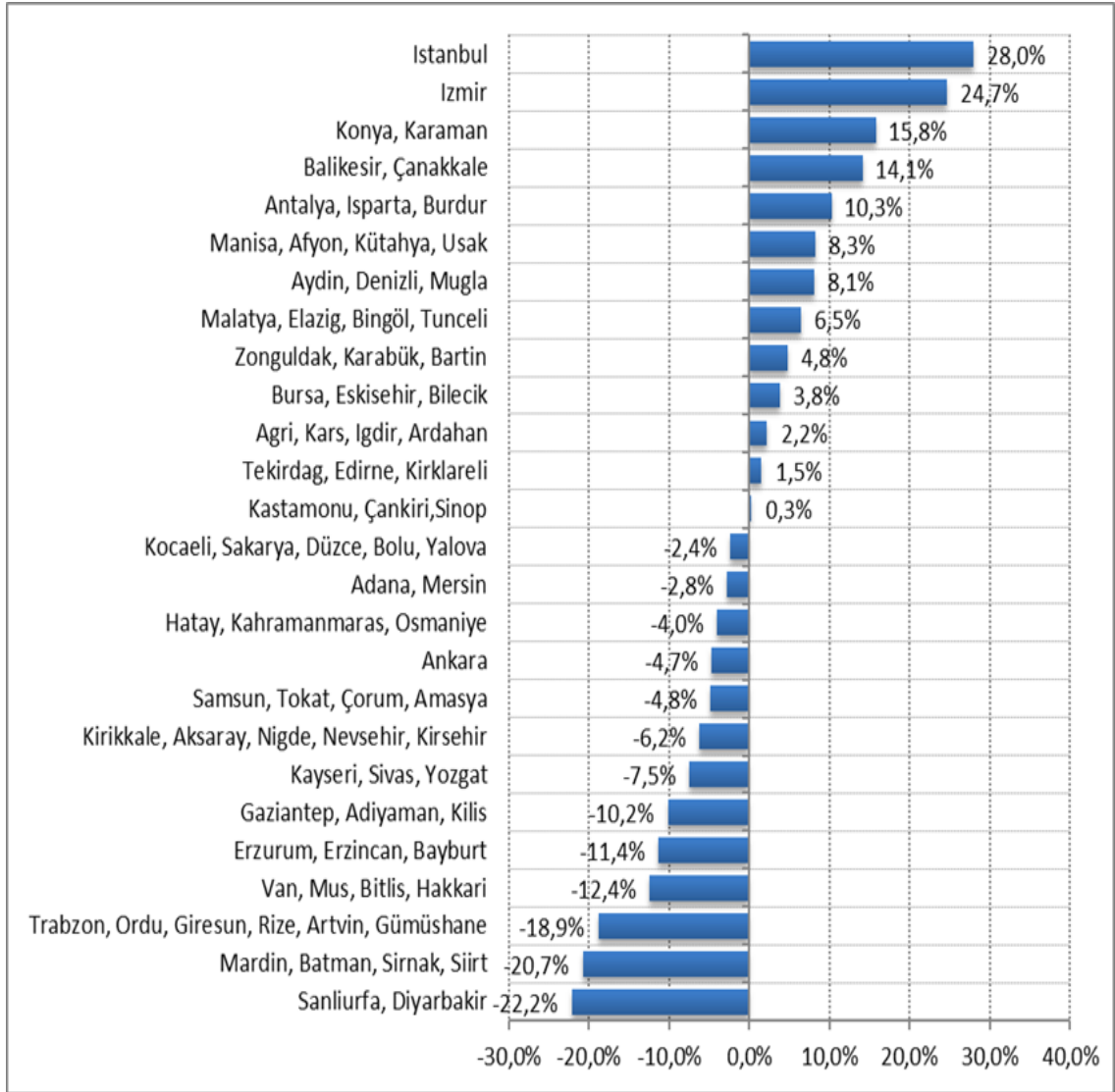
Kültürel göstergeler bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (İstanbul) - (Ankara) bölgelerinin, kültür bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Kültürel göstergeler bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 11: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Göç ve Demografi Sonuçları



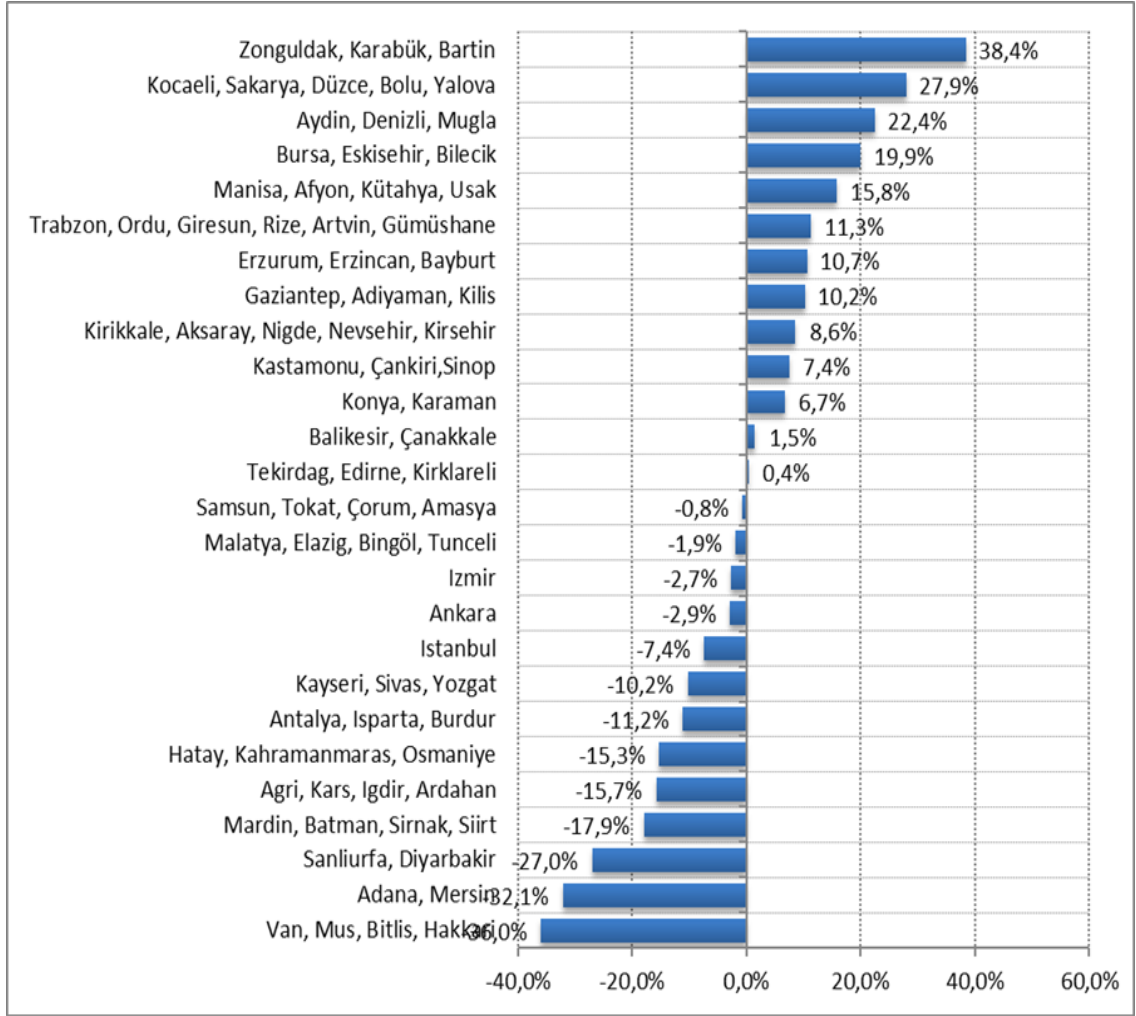
Demografik göstergeler bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgelerinin, bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Demografik göstergeler bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Balıkesir, Çanakkale) - (Aydın, Denizli, Muğla) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 12: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Demokratik Katılım Sonuçları



Demokratik katılım bakımından gelişmişlik sonuçları incelendiğinde; (İstanbul)- (İzmir)- (Konya, Karaman) bölgelerinin, demokratik katılım bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Demokratik katılım göstergeleri bakımından gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Grafik 13: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Gelir Dağılımı Sonuçları

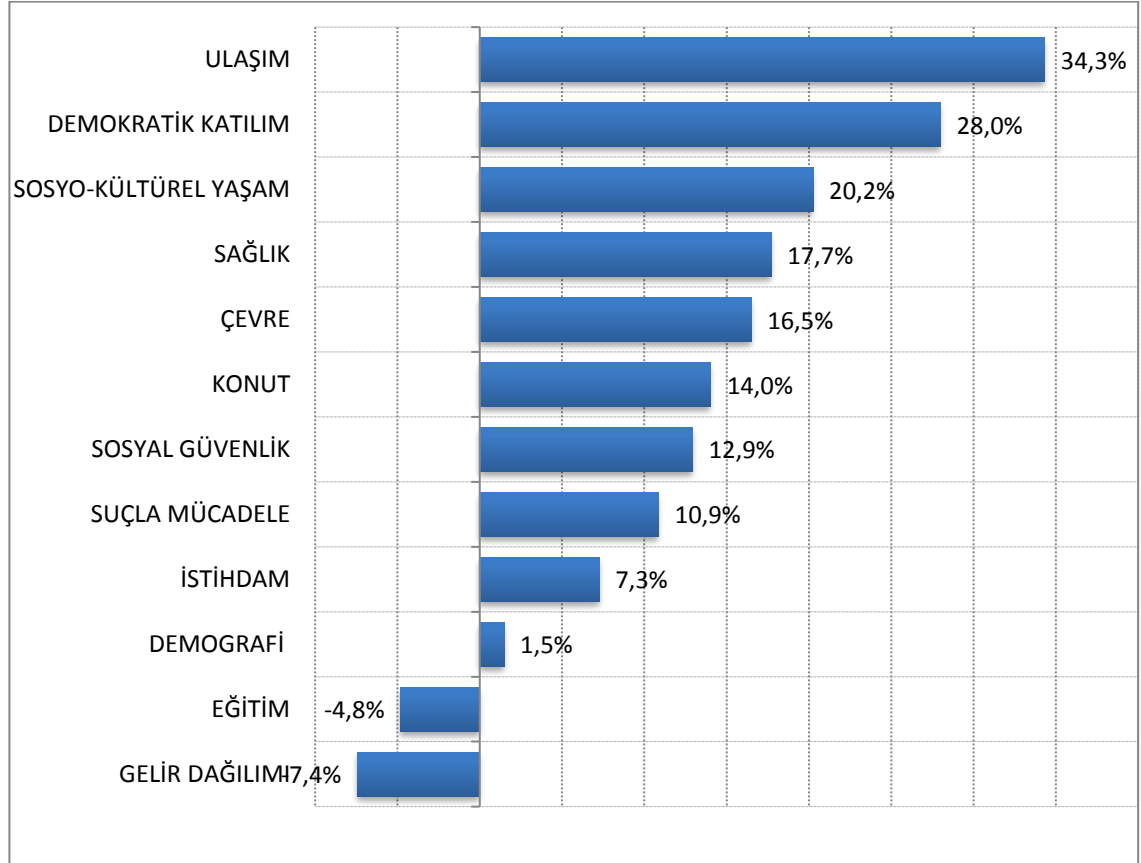


Gelir dağılımı bakımından gelişmişlik sonuçları incelendiğinde; (Zonguldak, Karabük, Bartın) - (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) - (Aydın, Denizli, Muğla) bölgelerinin, Türkiye genelinde gelir dağılımı bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Gelir dağılımı göstergeleri bakımından gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

4.5.2.Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Sonuçlarının Bölgesel Karşılaştırılması

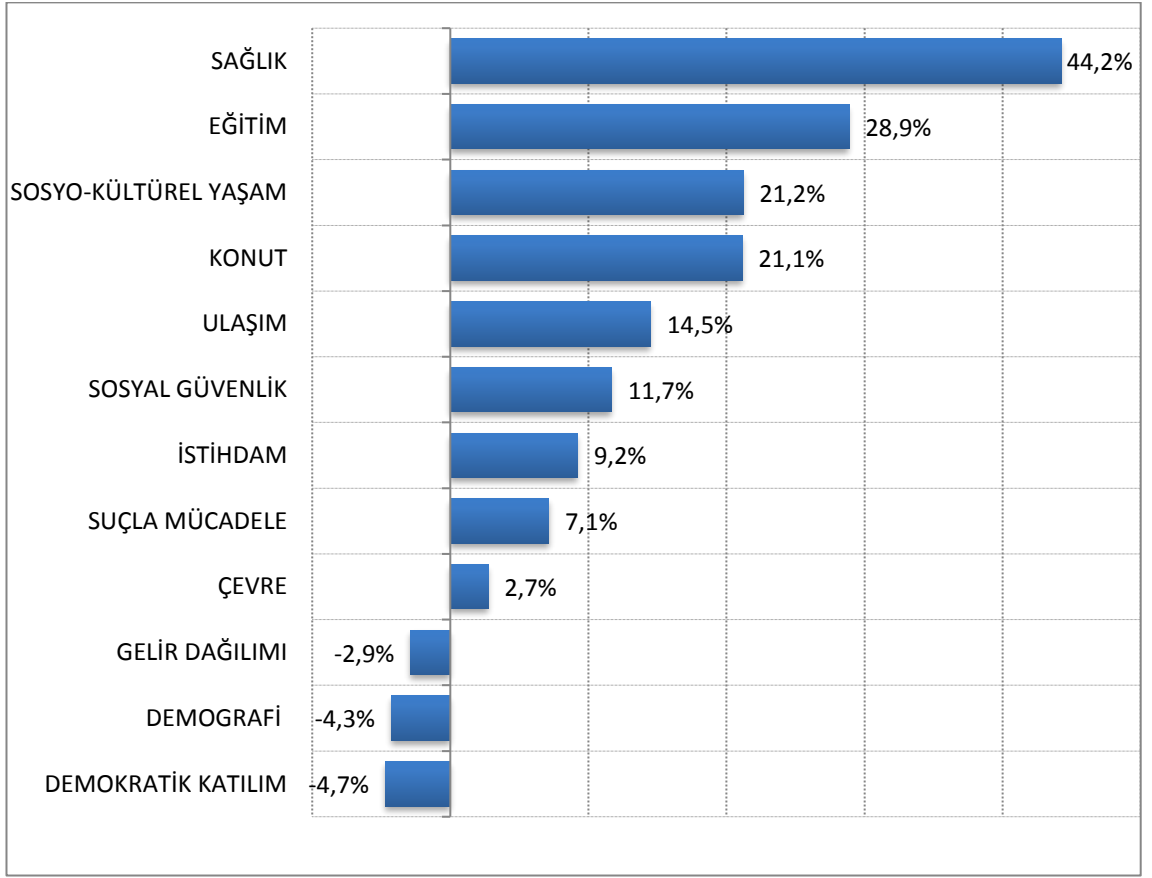
Bu başlık altında sosyo-politik gelişmişlik endeksinin sonuçlarının, 26 bölgede ve 12 temel başlıkta toplam 82 gösterge bağlamında değerlendirilmesi yapılacaktır. Sonuçların grafiklere göre değerlendirmeleri yapılacaktır.

Grafik 14: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR10 (İstanbul) Sonuçları



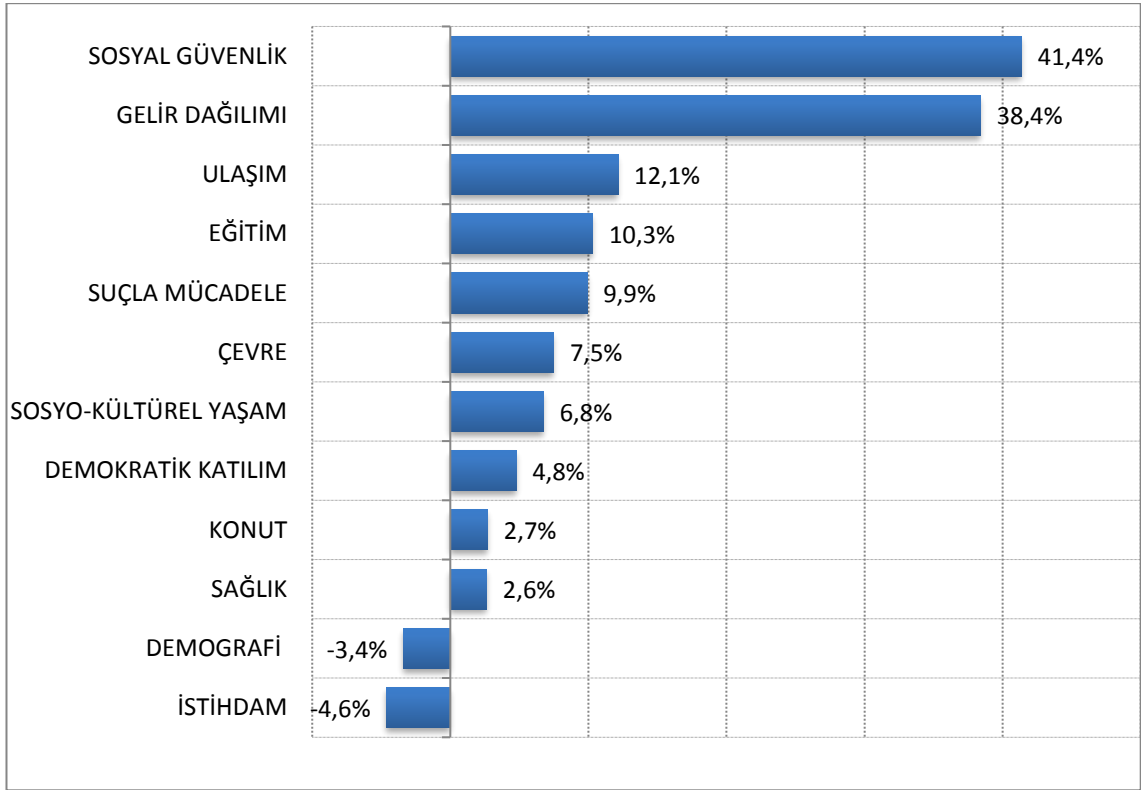
İstanbul (TR10) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; ulaşım, demokratik katılım ve sosyo-kültürel alanda Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografisi, eğitim ve gelir dağılımı alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda İstanbul (TR10) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların eğitim ve gelir dağılımı olduğu söylenebilir.

Grafik 15: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 51 (Ankara) Sonuçları



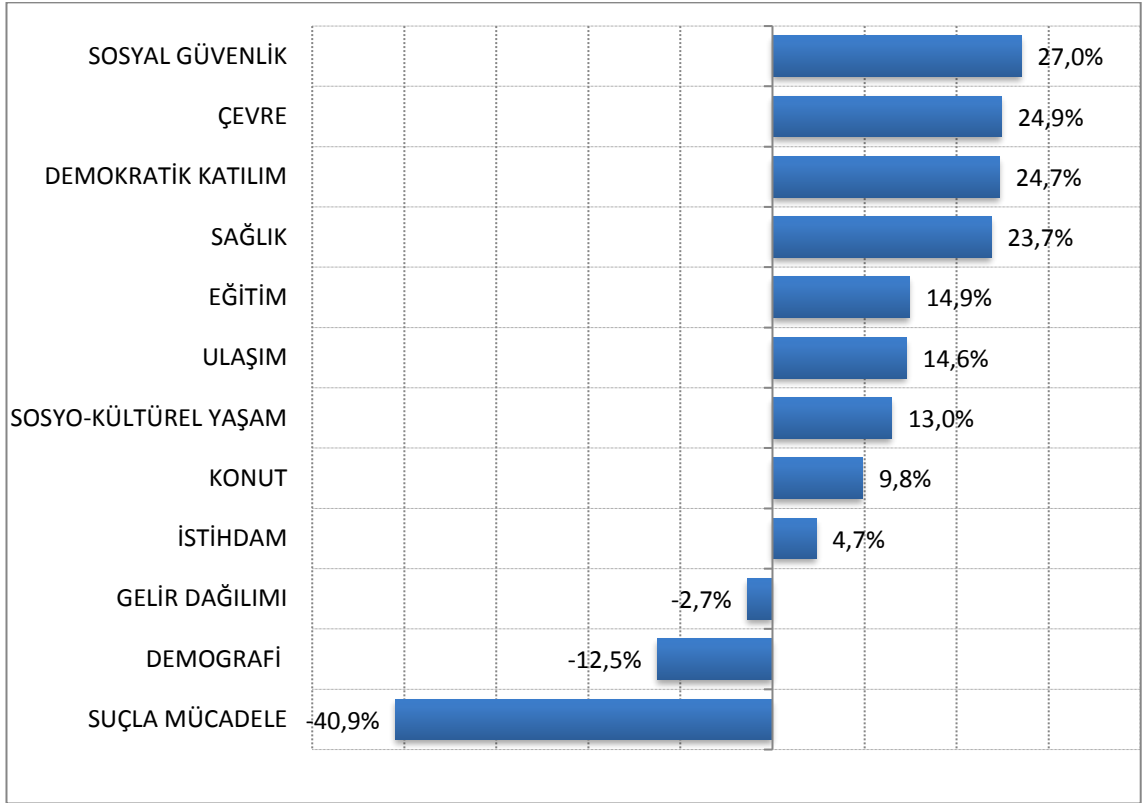
TR 51 (Ankara) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, eğitim ve sosyo-kültürel alanda Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, eğitim ve gelir dağılımı alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 51 (Ankara) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi ve gelir dağılımı olduğu söylenebilir.

Grafik 16: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) Sonuçları



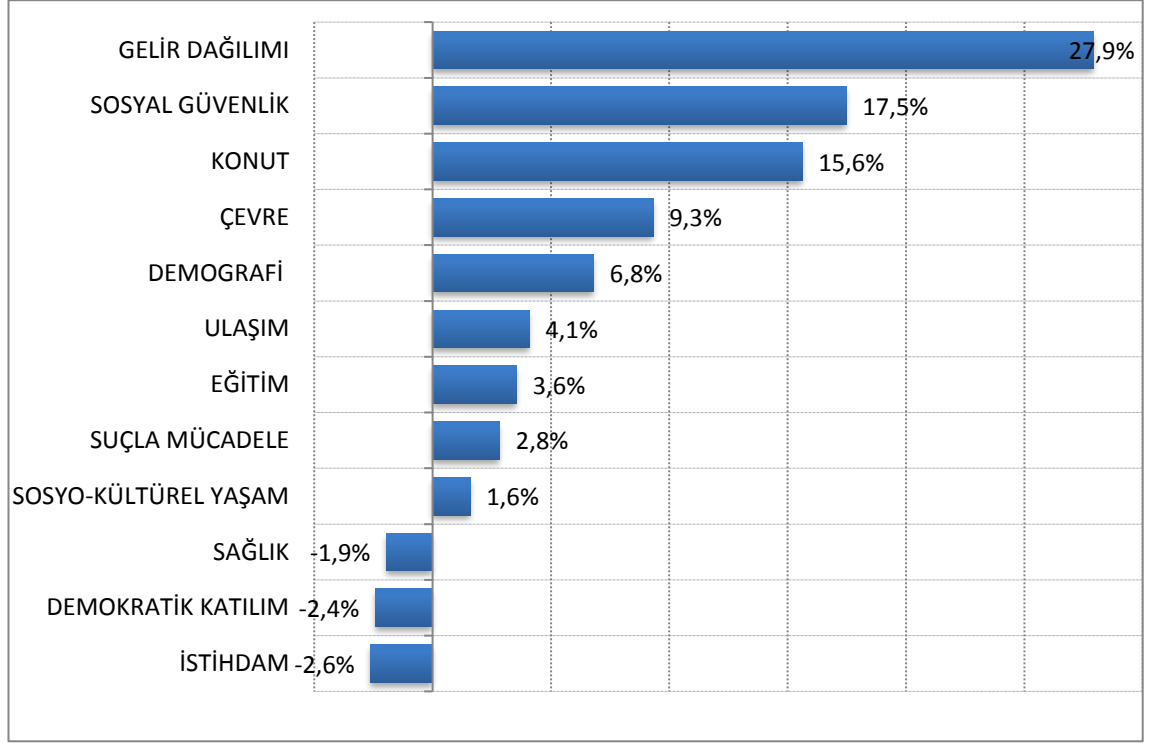
TR 81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, gelir dağılımı ve ulaşım, alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, demografi ve istihdam alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, demografi ve istihdam olduğu söylenebilir.

Grafik 17: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 51 (İzmir) Sonuçları



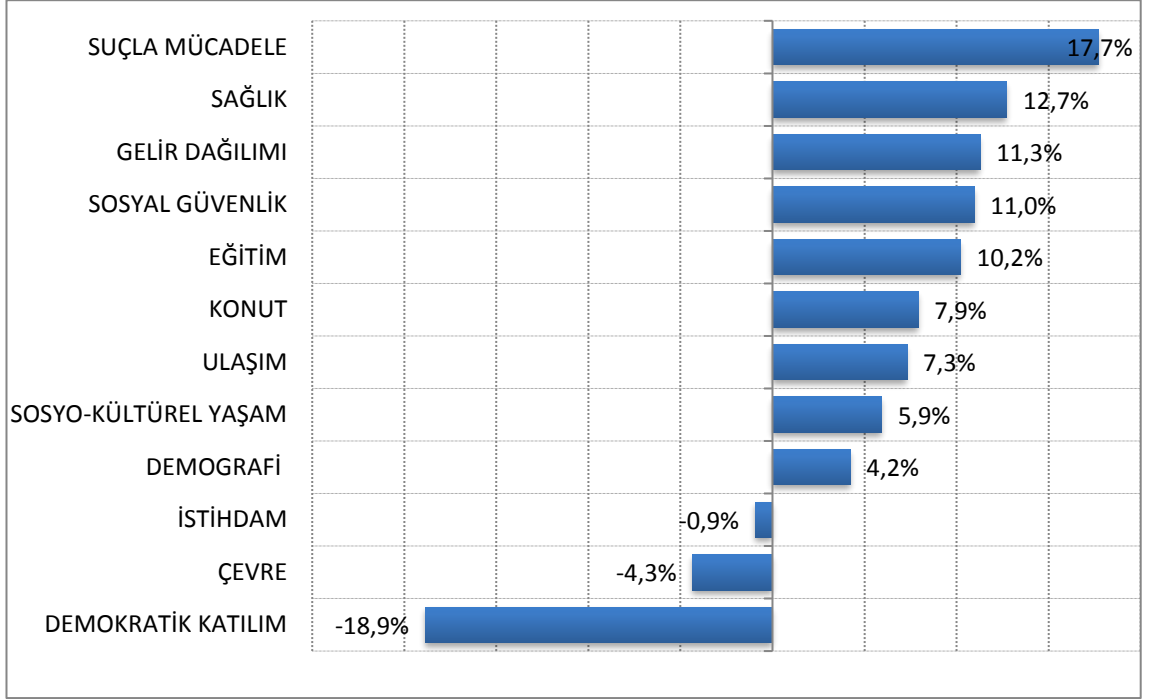
TR 51 (İzmir) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, çevre ve demokratik katılım, alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, suçla mücadele ve gelir dağılımı alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 51 (İzmir) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, suçla mücadele ve gelir dağılımı olduğu söylenebilir.

Grafik 18: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) Sonuçları



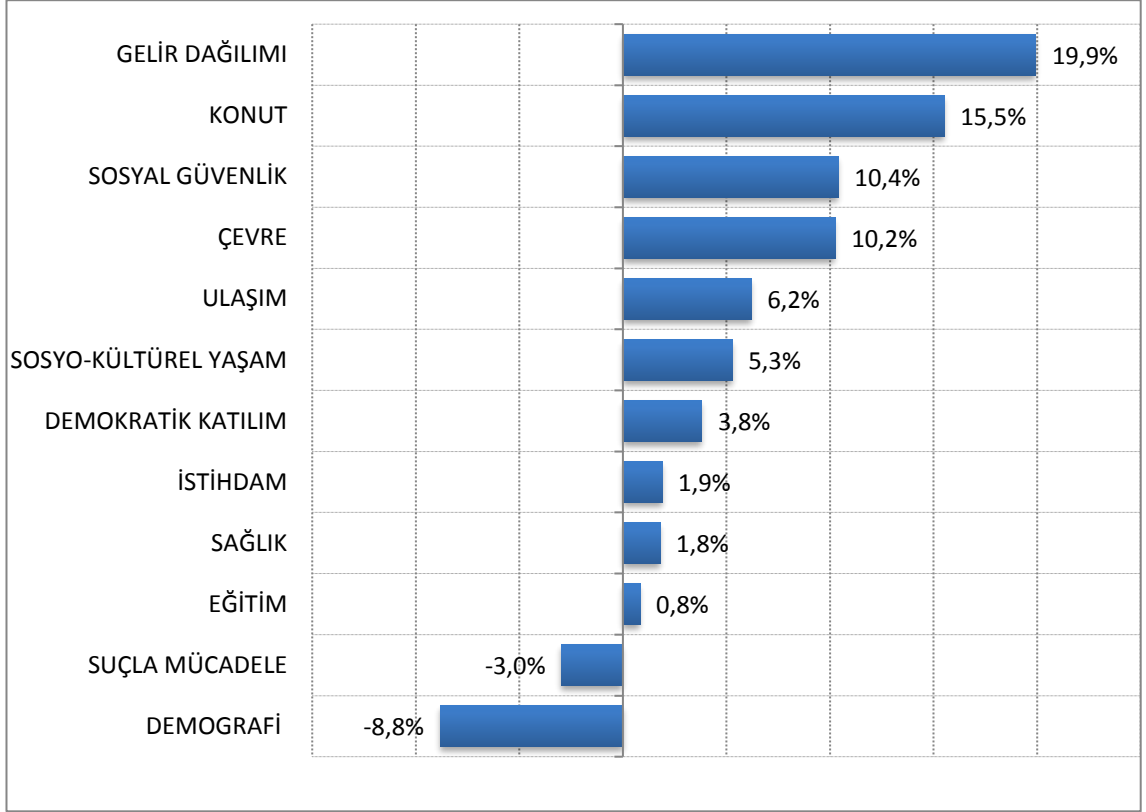
TR 42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; Sosyal güvenlik, gelir dağılımı ve konut alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demokratik katılım istihdam ve sağlık alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demokratik katılım istihdam ve sağlık olduğu söylenebilir.

Grafik 19: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) Bölgesi Sonuçları



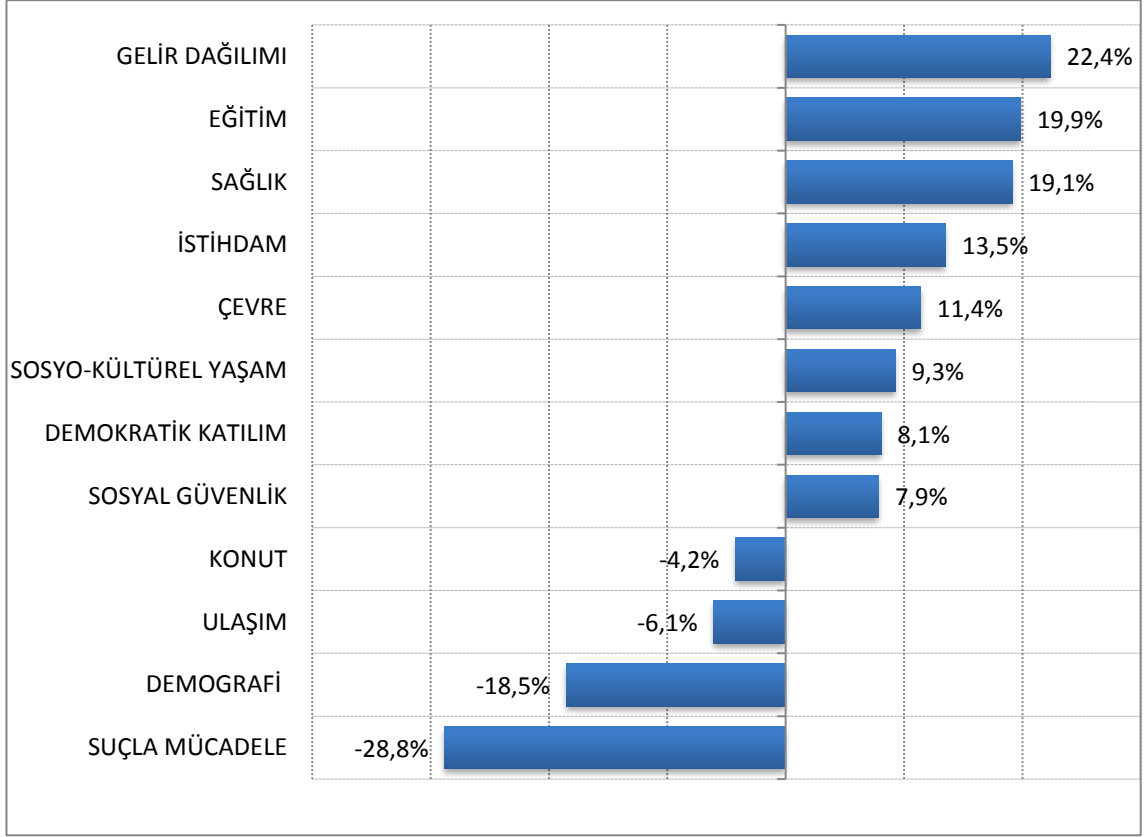
TR 90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, suçla mücadele, gelir dağılımı alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, istihdam çevre ve demokratik katılım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların istihdam, çevre ve demokratik katılım olduğu söylenebilir.

Grafik 20: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) Bölgesi Sonuçları



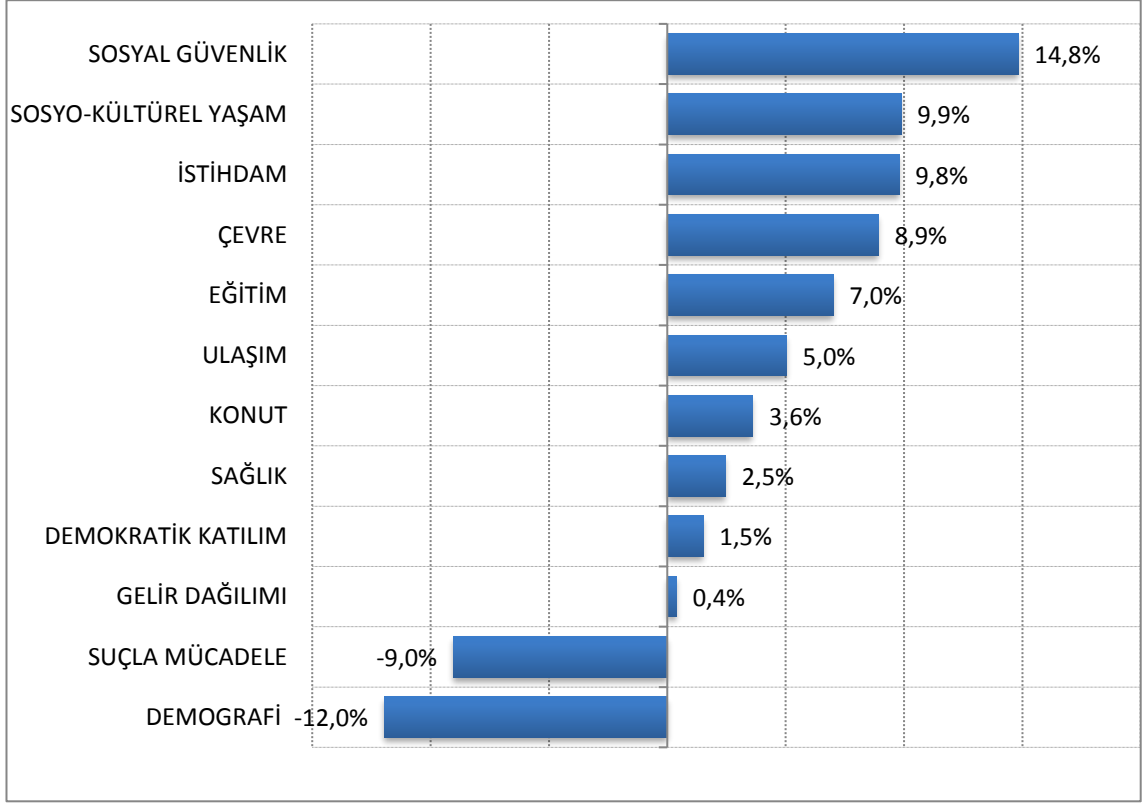
TR 41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; gelir dağılımı, konut ve sosyal güvenlik alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin eğitim, suçla mücadele ve demografi alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların eğitim, suçla mücadele ve demografi olduğu söylenebilir.

Grafik 21:Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 32 (Aydın, Denizli, Muğla) Sonuçları



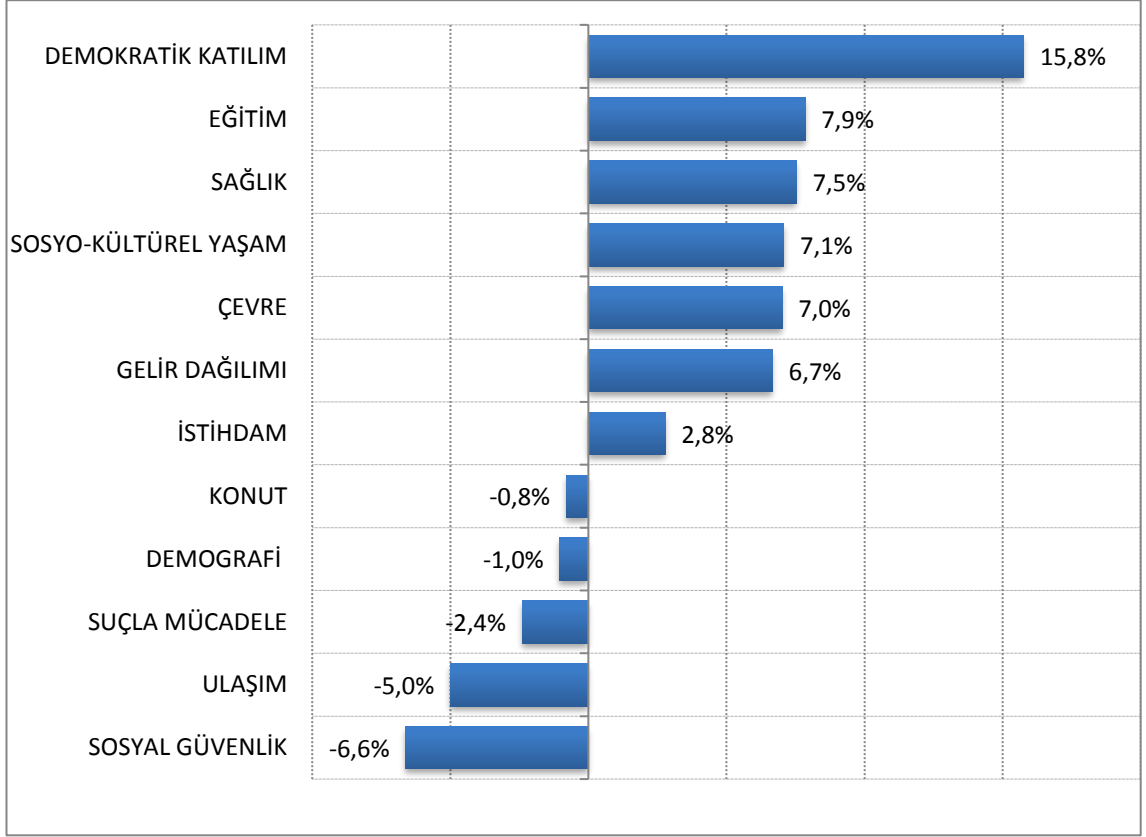
TR 32 (Aydın, Denizli, Muğla) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, sağlık ve gelir dağılımı alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin ulaşım, demografi, suçla mücadele alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 32 (Aydın, Denizli, Muğla) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların ulaşım, demografi, suçla mücadele olduğu söylenebilir.

Grafik 22: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) Sonuçları



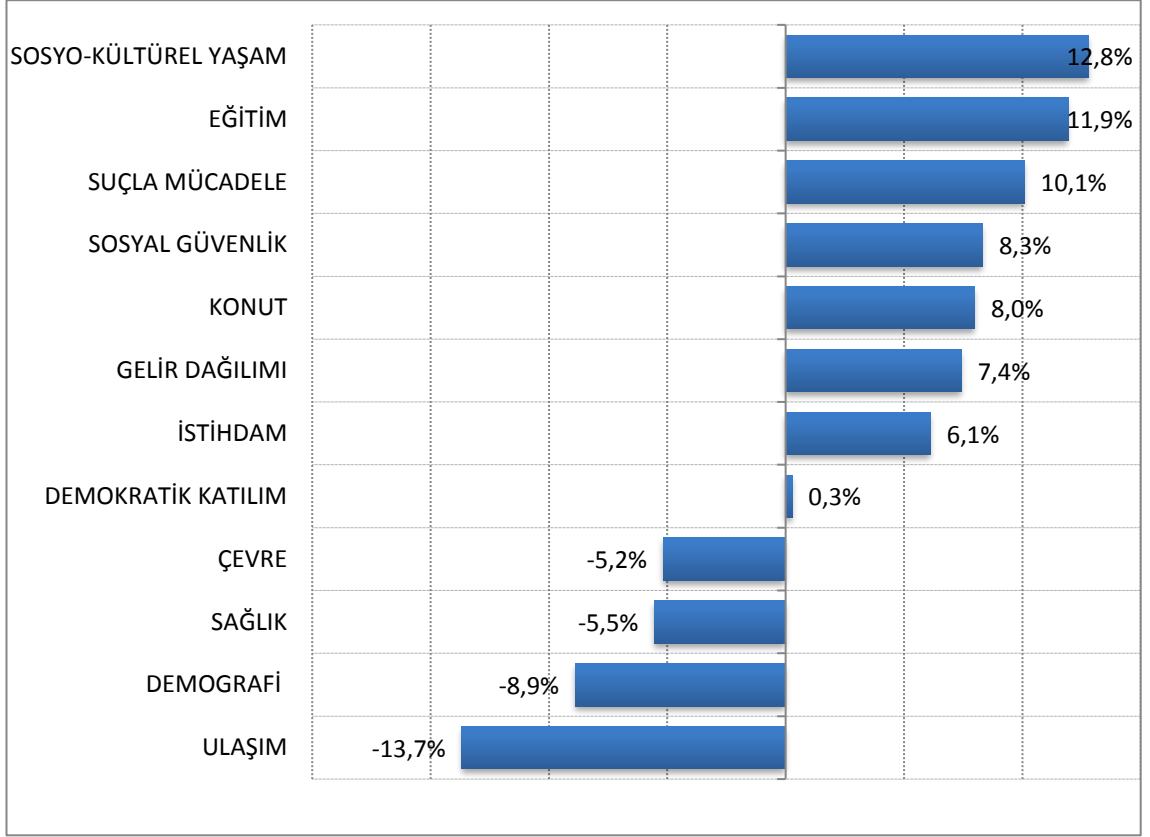
TR 21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, istihdam ve kültürel alanda Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, suçla mücadele ve gelir dağılımı alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, suçla mücadele ve gelir dağılımı olduğu söylenebilir.

Grafik 23: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 52 (Konya, Karaman) Bölgesi Sonuçları



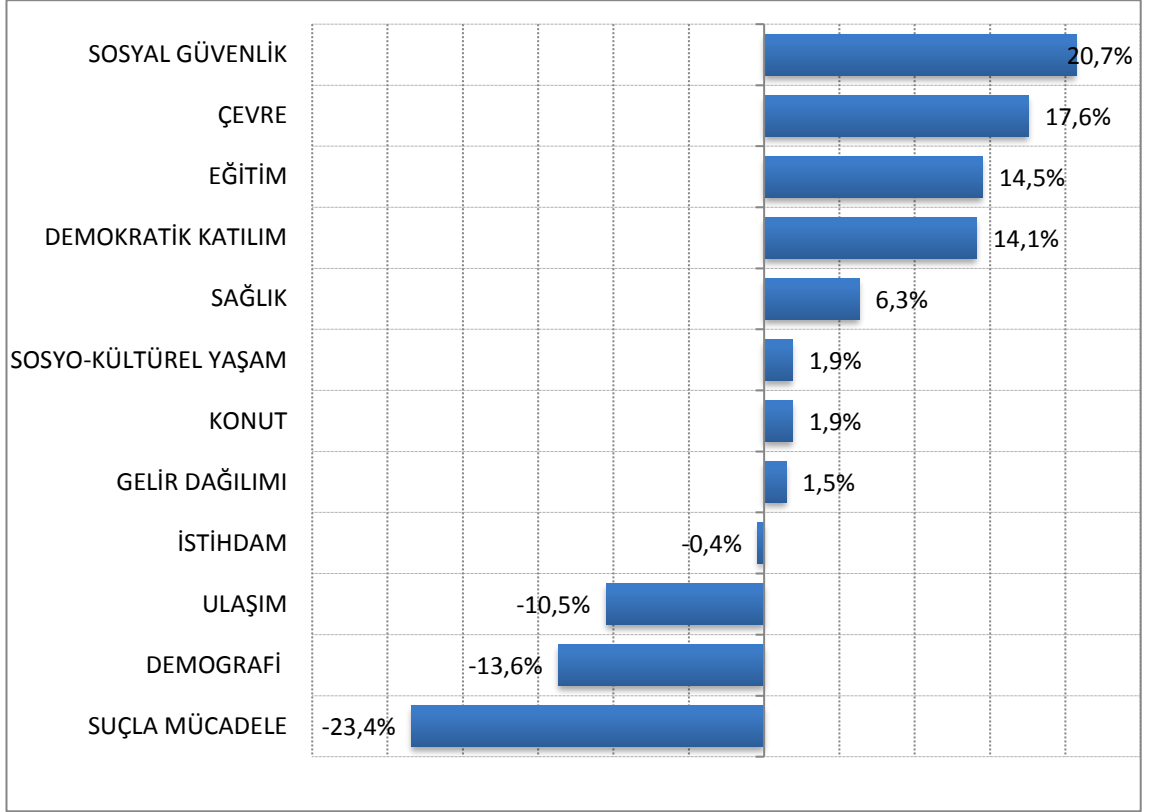
TR 52 (Konya, Karaman) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, demokratik katılım ve sağlık alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin suçla mücadele, ulaşım ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 52 (Konya, Karaman) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların suçla mücadele, ulaşım ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

Grafik 24: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) Bölgesi Sonuçları



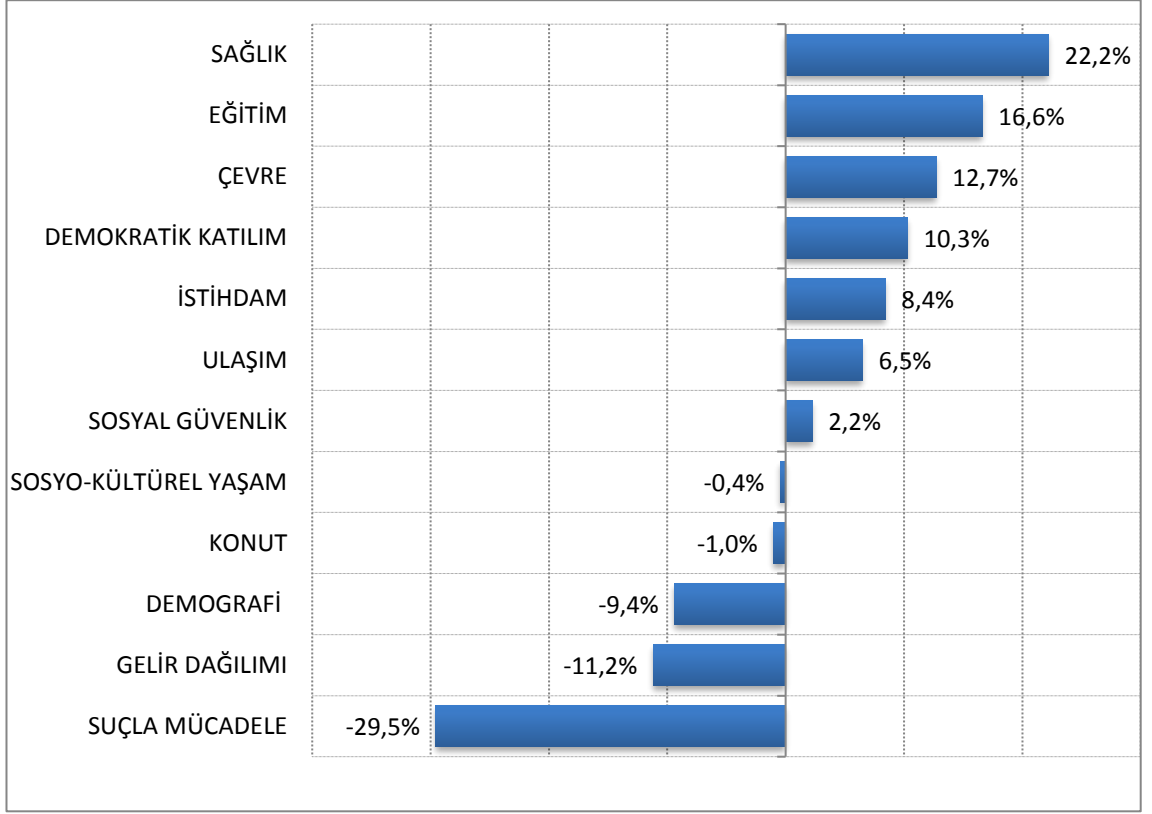
TR 82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, suçla mücadele ve kültürel alanda Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, demografi ve ulaşım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, demografi ve ulaşım olduğu söylenebilir.

Grafik 25: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 22 (Balıkesir, Çanakkale) Sonuçları



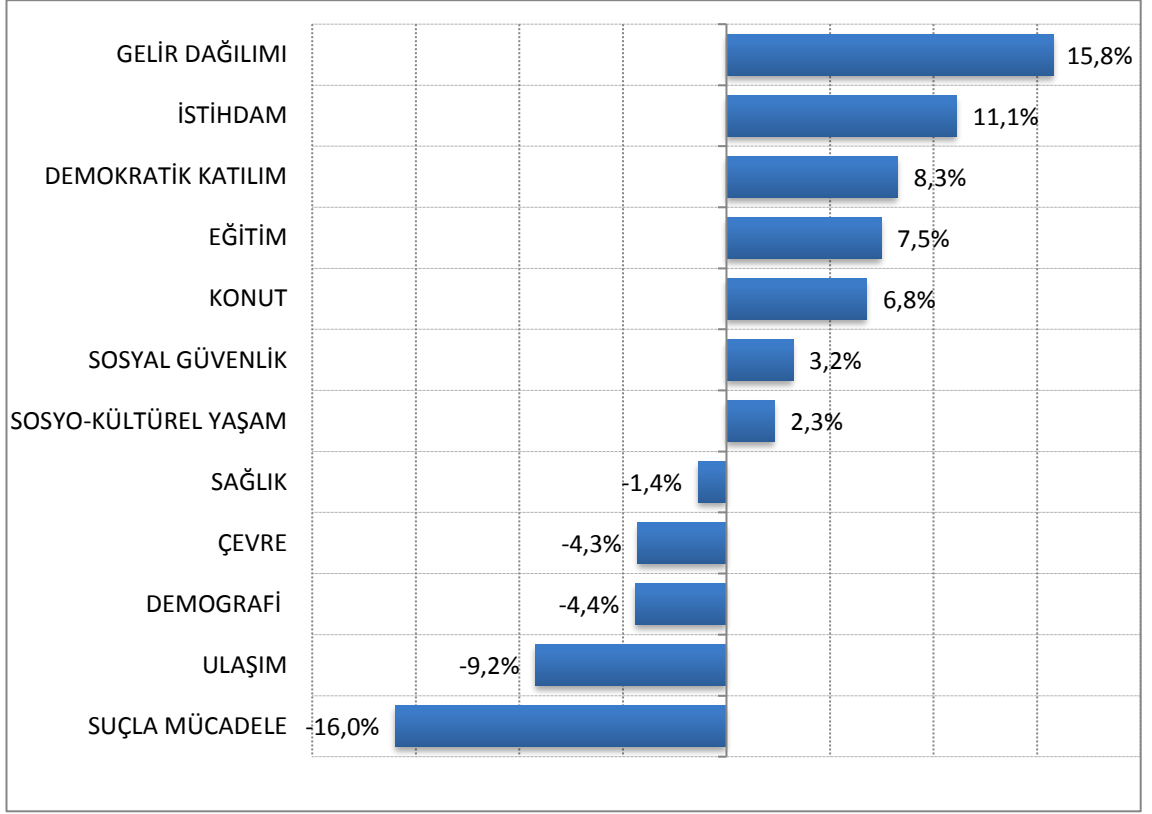
TR 22 (Balıkesir, Çanakkale) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, eğitim ulaşım ve çevre alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, suçla mücadele ve ulaşım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 22 (Balıkesir, Çanakkale) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, suçla mücadele ve ulaşım olduğu söylenebilir.

Grafik 26: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 61 (Antalya, Isparta, Burdur) Sonuçları



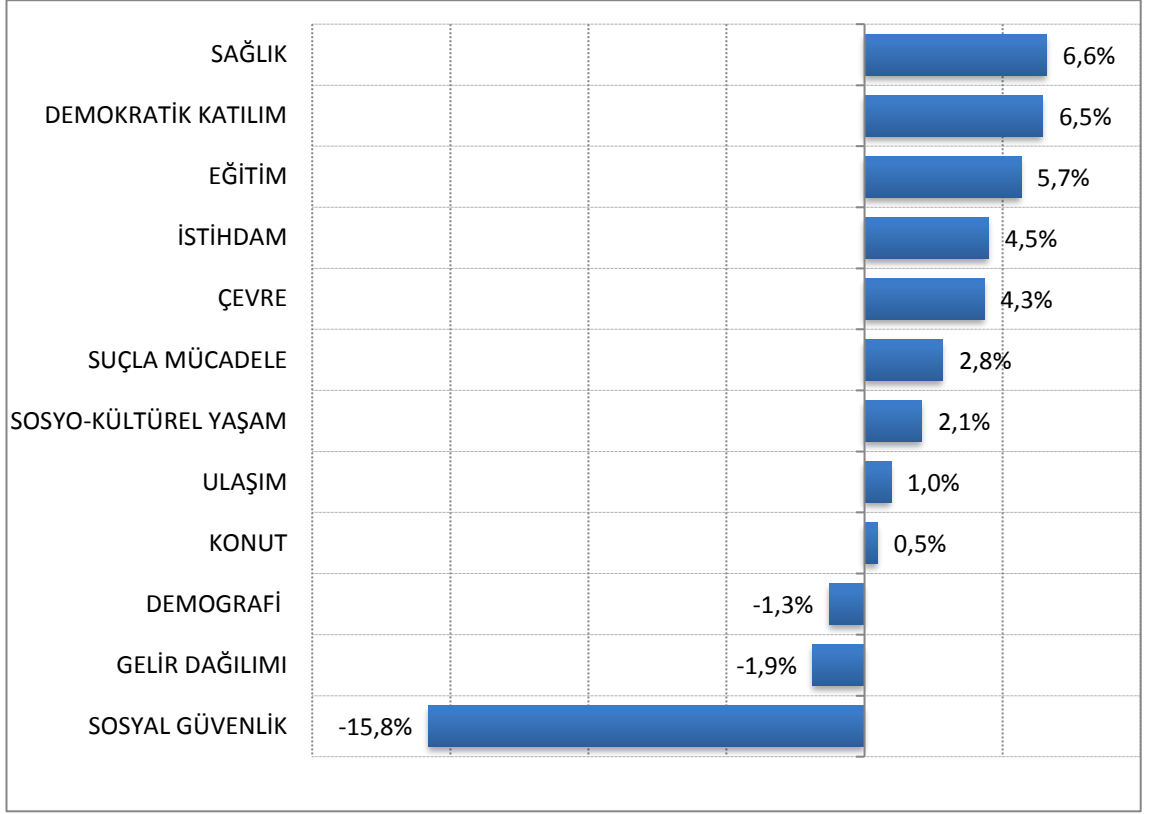
TR 61 (Antalya, Isparta, Burdur) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, eğitim ve çevre alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, gelir dağılımı, suçla mücadele alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 61 (Antalya, Isparta, Burdur) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, gelir dağılımı, suçla mücadele söylenebilir.

Grafik 27: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) Bölgesi Sonuçları



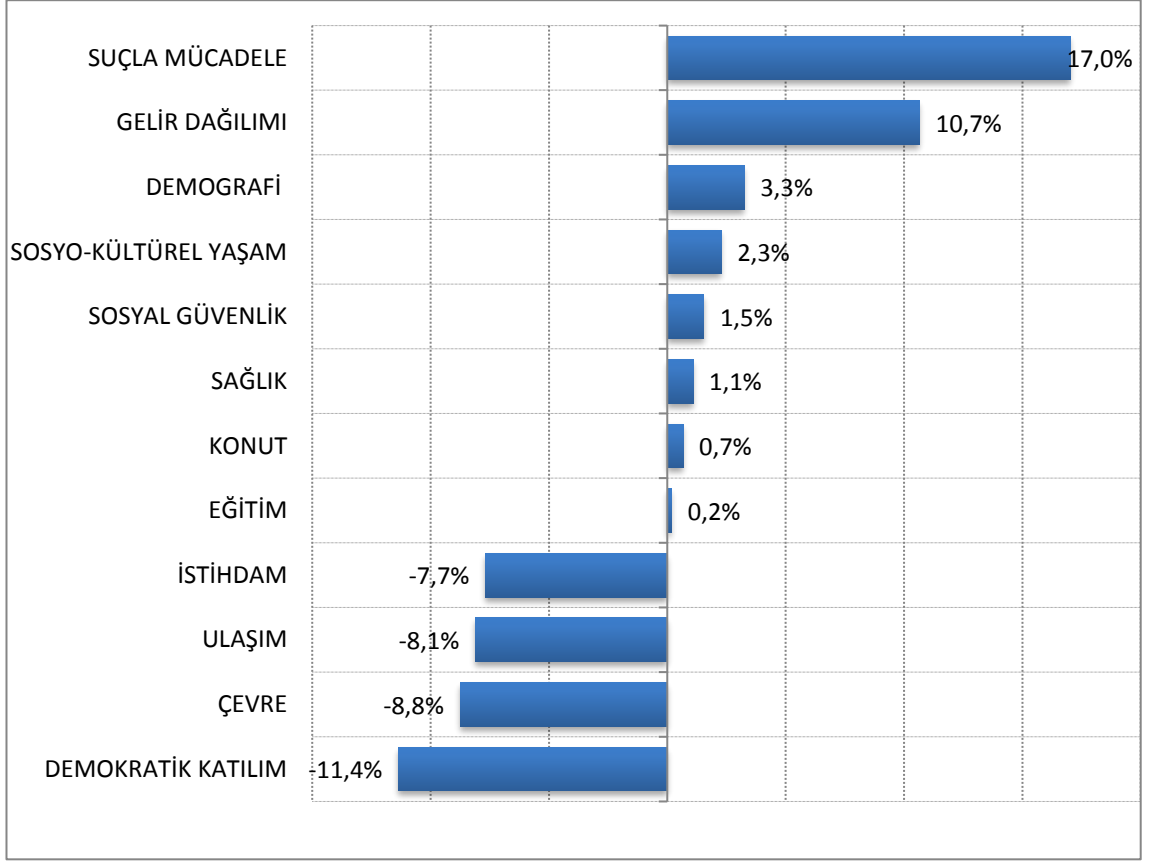
TR 33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; gelir dağılımı, istihdam, demokratik katılım alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, ulaşım ve suçla mücadele alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, ulaşım ve suçla mücadele olduğu söylenebilir.

Grafik 28: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) Bölgesi Sonuçları



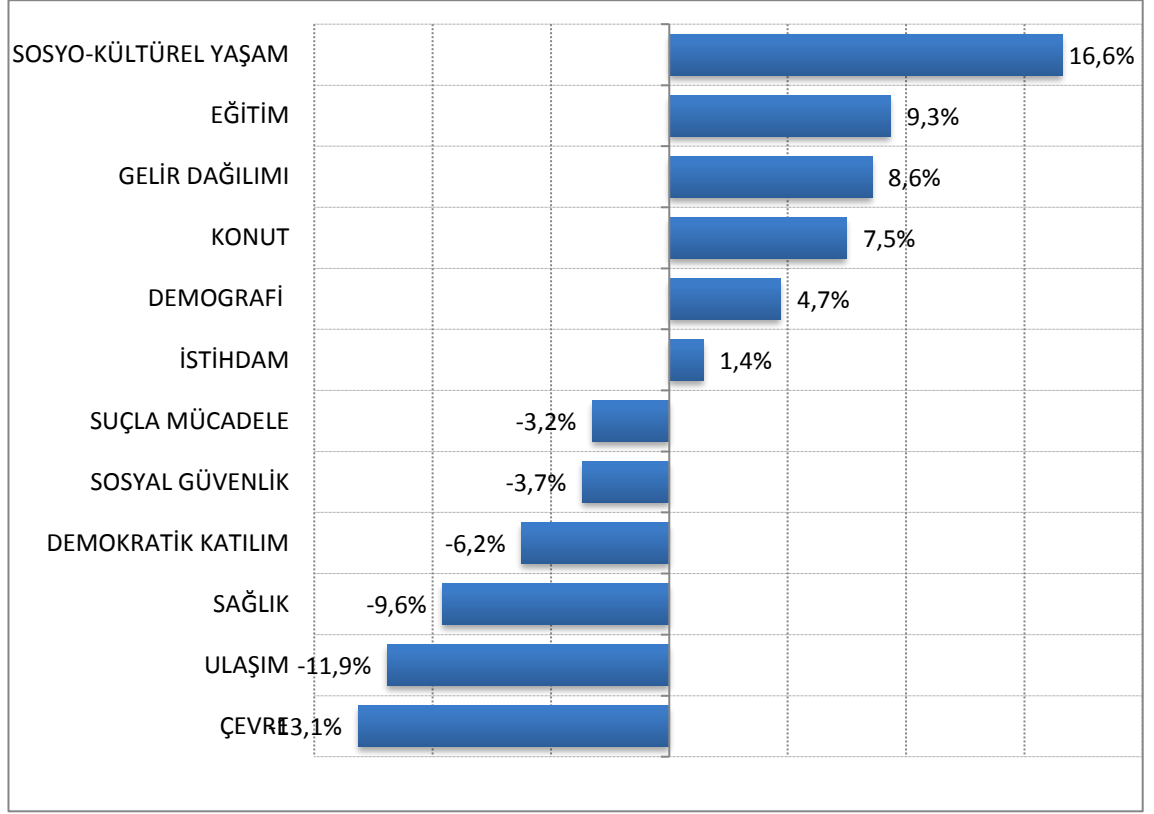
TR B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, demokratik katılım ve eğitim alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografisi, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografisi, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

Grafik 29: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR A1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) Sonuçları



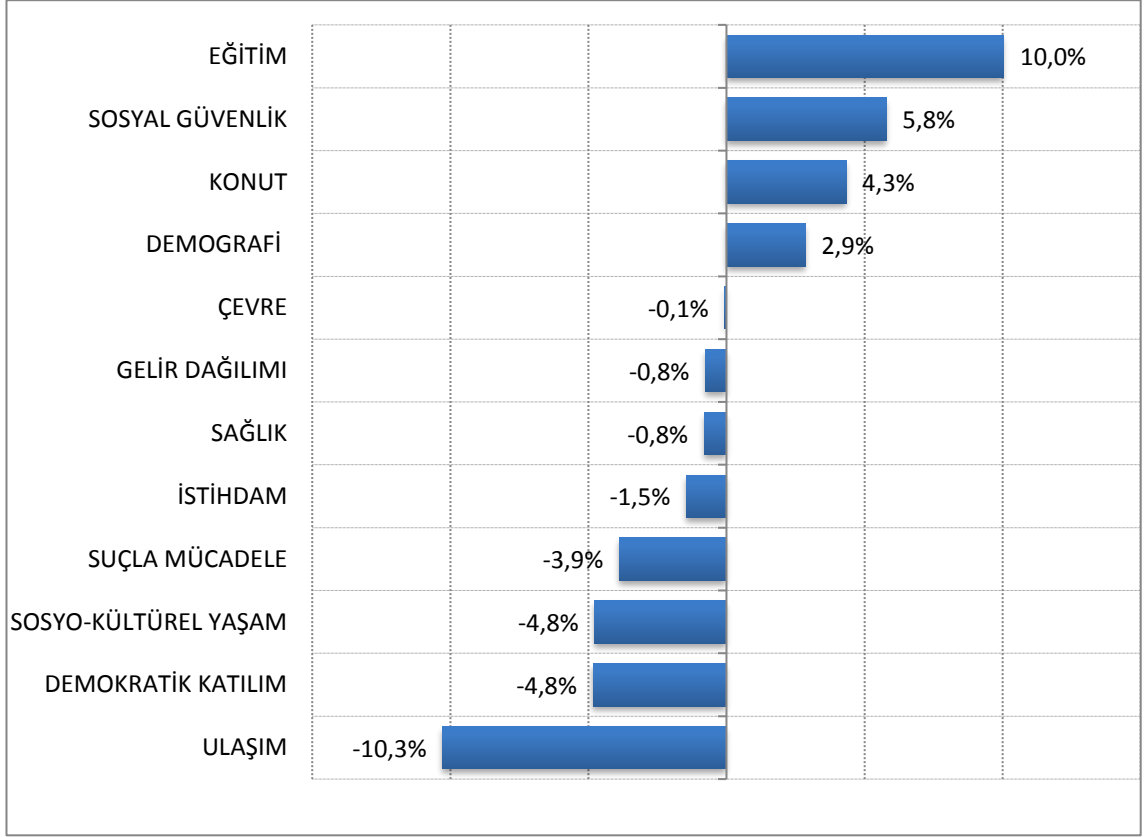
TR A1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; gelir dağılımı, suçla mücadele ve alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin ulaşım, çevre ve demokratik katılım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR A1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların ulaşım, çevre ve demokratik katılım dağılımı olduğu söylenebilir.

Grafik 30: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir) Sonuçları



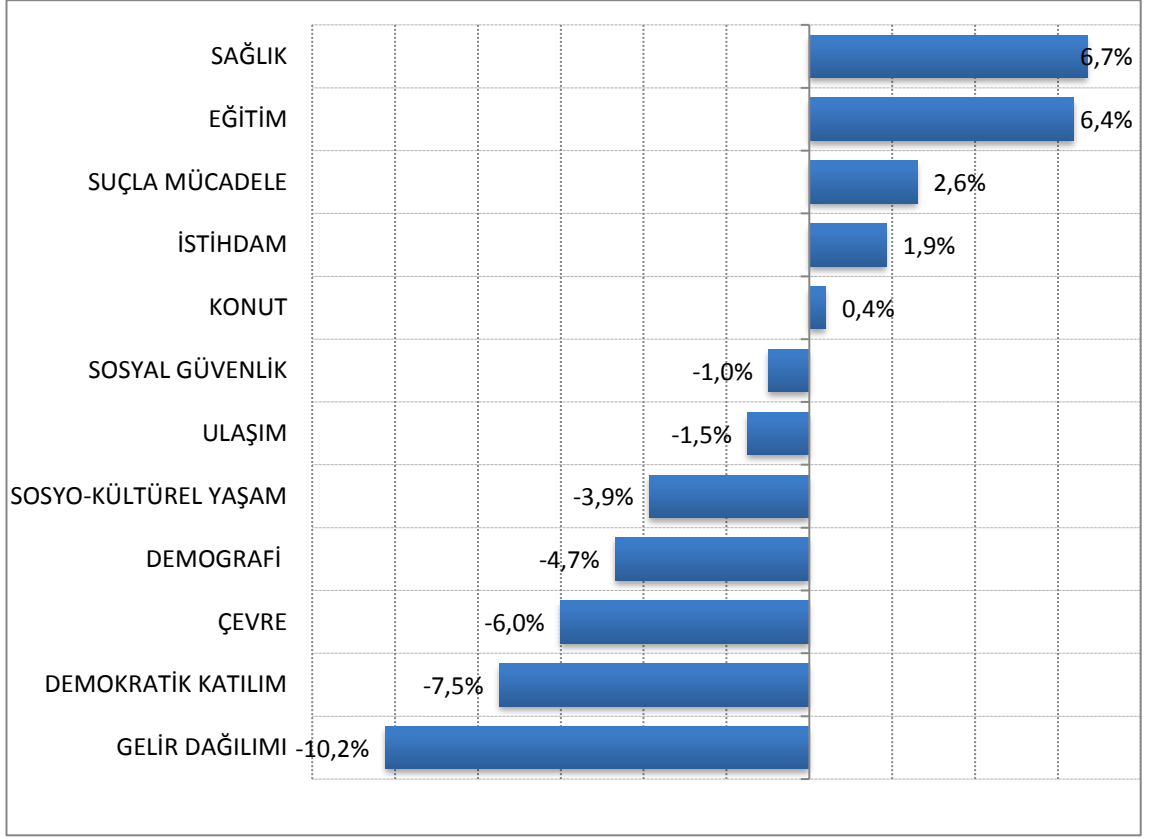
TR 71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, gelir dağılımı ve kültürel alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin ulaşım, sağlık ve çevre alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların ulaşım, sağlık ve çevre olduğu söylenebilir.

Grafik 31: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) Bölgesi Sonuçları



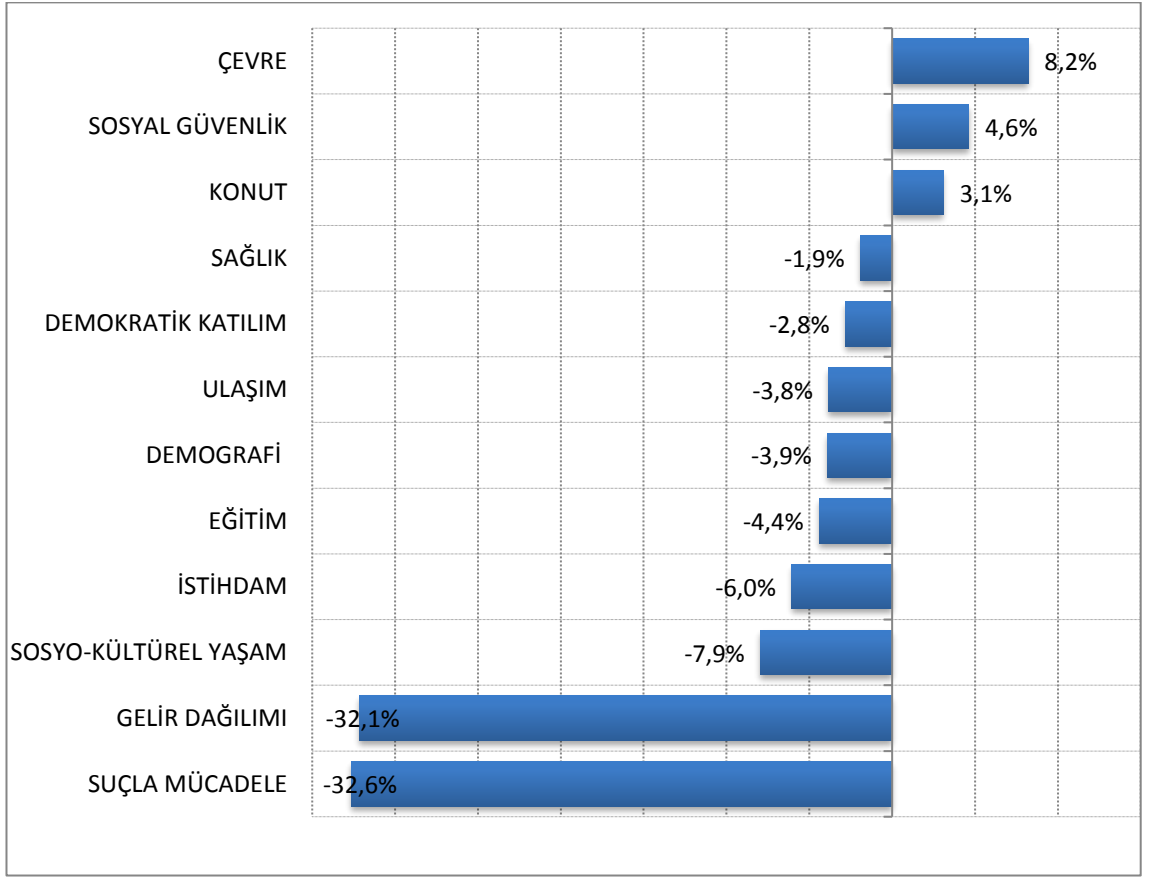
TR 83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, sosyal güvenlik ve konut alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sosyo-kültürel yaşam, demokratik katılım ve ulaşım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sosyo-kültürel yaşam, demokratik katılım ve ulaşım olduğu söylenebilir.

Grafik 32: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat,) Bölgesi Sonuçları



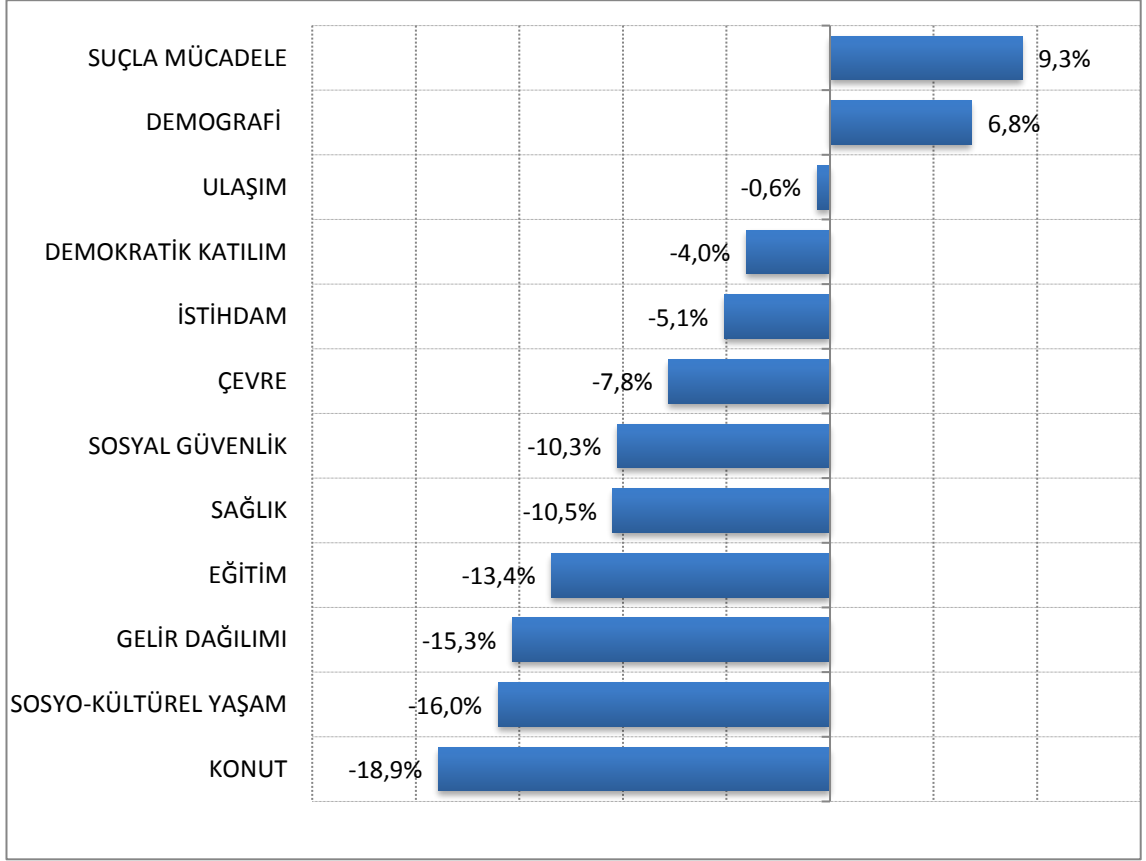
TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, eğitim ve suçla mücadele konut alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin gelir dağılımı, demokratik katılım ve çevre alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat, bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların gelir dağılımı, demokratik katılım ve çevre olduğu söylenebilir.

Grafik 33:Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 62 (Adana, Mersin) Sonuçları



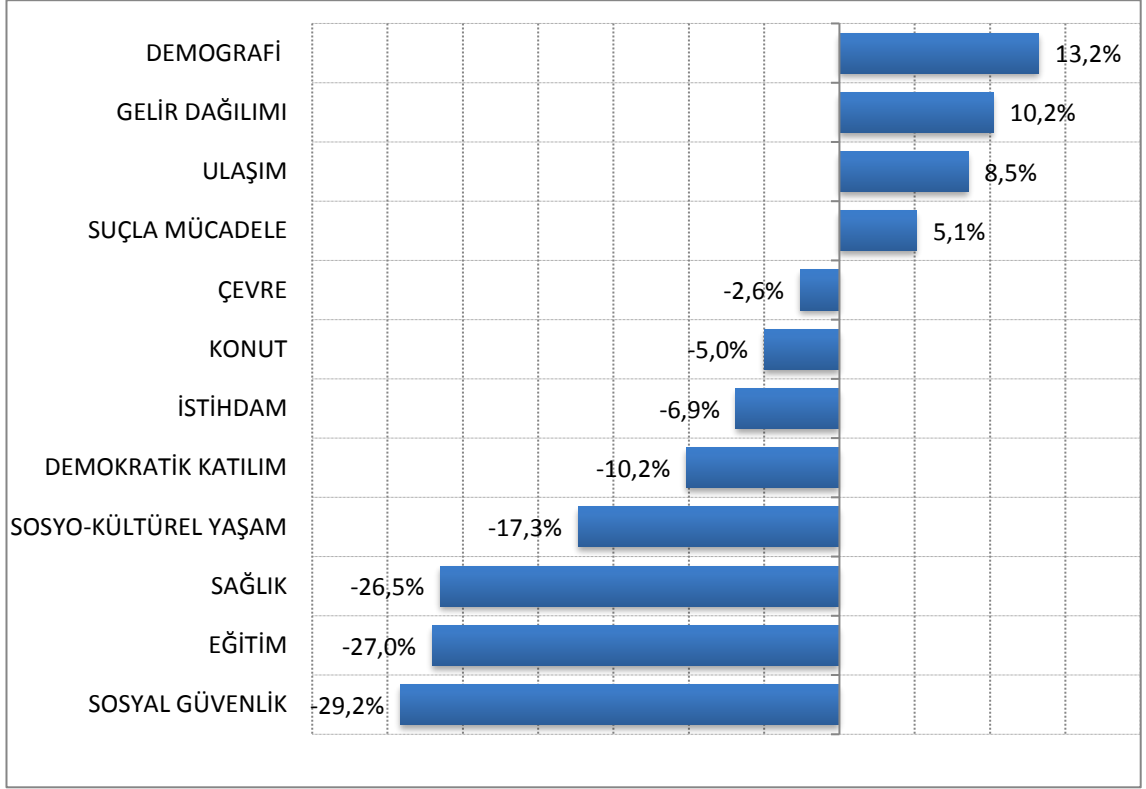
TR 62 (Adana, Mersin) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; çevre, sosyal güvenlik, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sosyo-kültürel yaşam, gelir dağılımı ve suçla mücadele alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 62 (Adana, Mersin) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sosyo-kültürel yaşam, gelir dağılımı ve suçla mücadele olduğu söylenebilir.

Grafik 34: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) Sonuçları



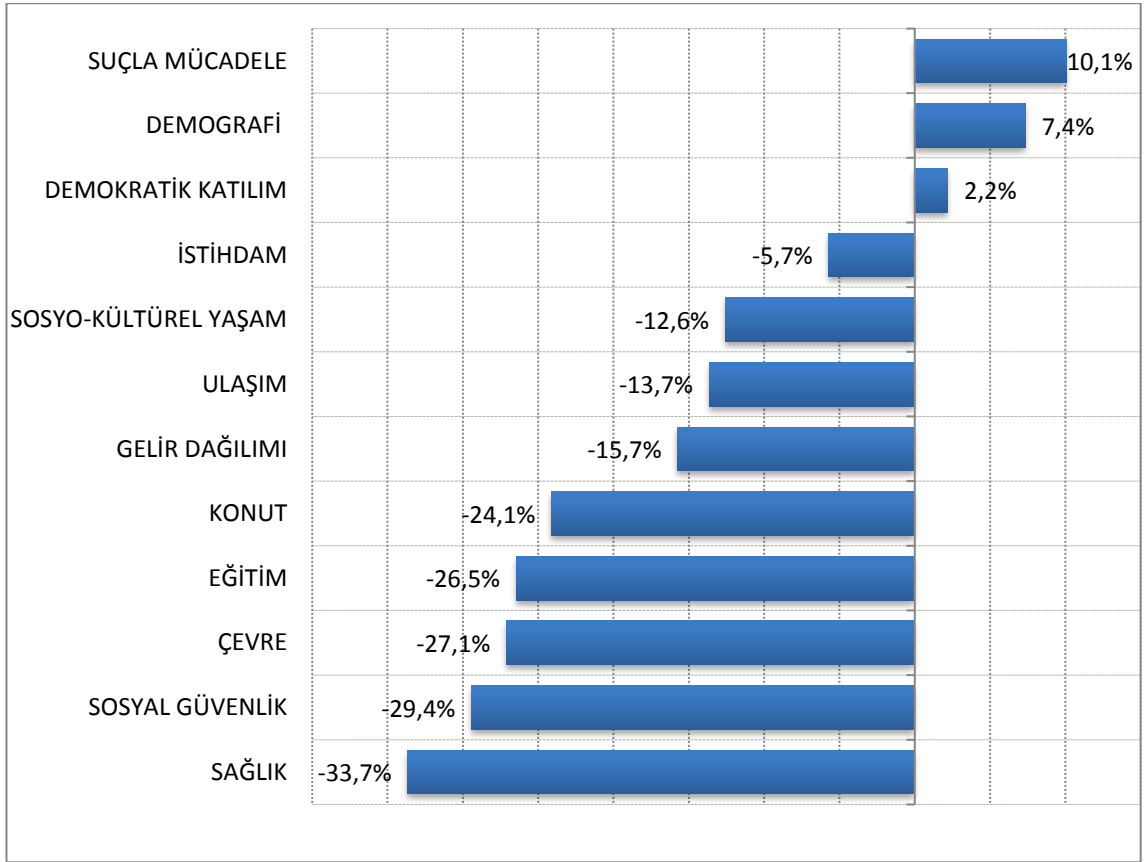
TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; demografi suçla mücadele ve ulaşım alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sosyo-kültürel yaşam, gelir dağılımı ve konut alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sosyo-kültürel yaşam, gelir dağılımı ve konut olduğu söylenebilir.

Grafik 35: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Bölgesi Sonuçları



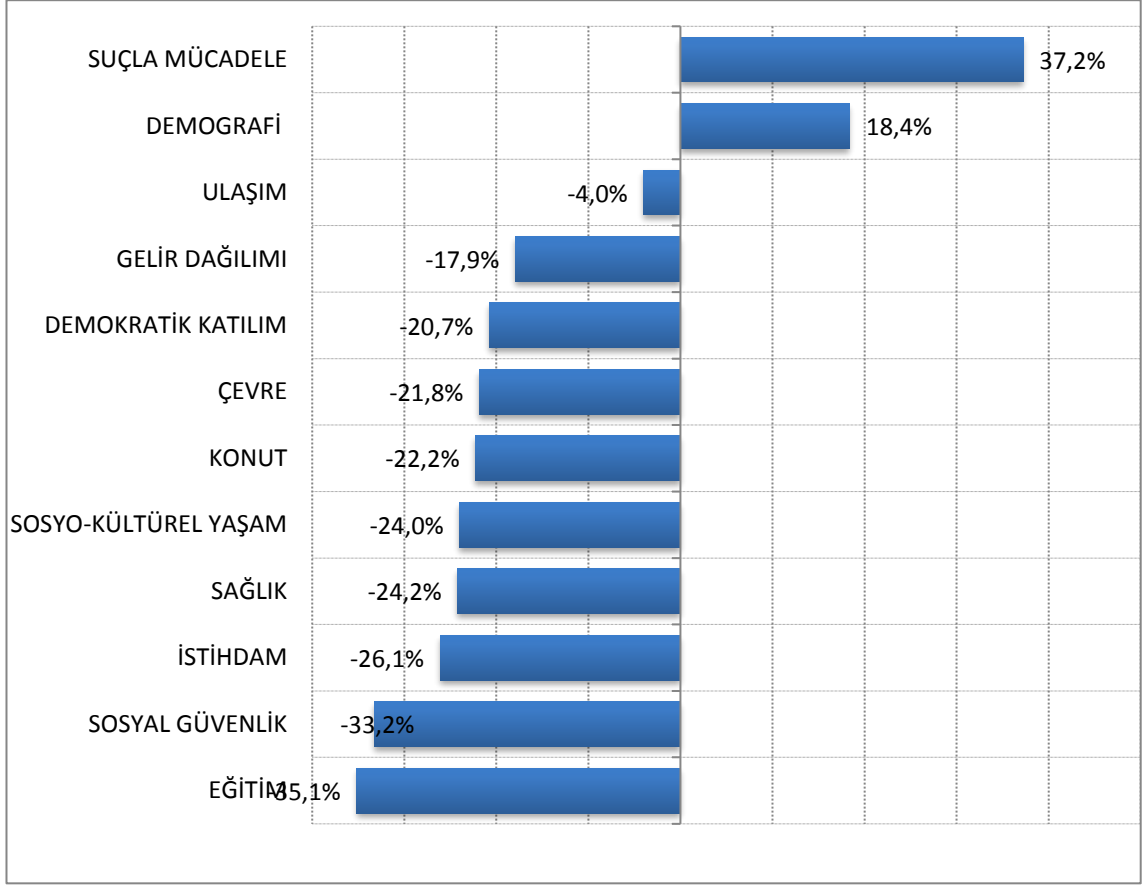
TR C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Bölgesi Sonuçları bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; demografi gelir dağılımı ve ulaşım, alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Bölgesi Sonuçları bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

Grafik 36: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR A2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) Bölgesi Sonuçları



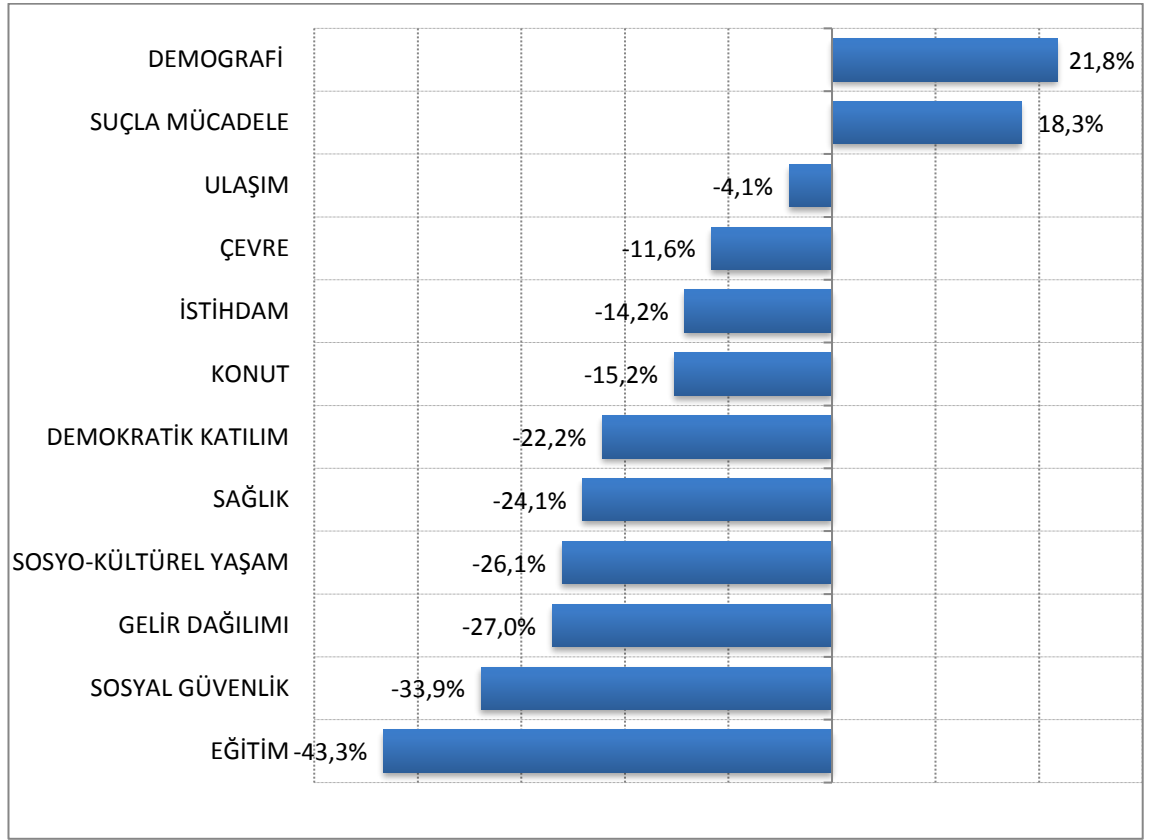
TR A2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; suçla mücadele ve demografi alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, çevre ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR A2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, çevre ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

Grafik 37: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR C3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) Sonuçları



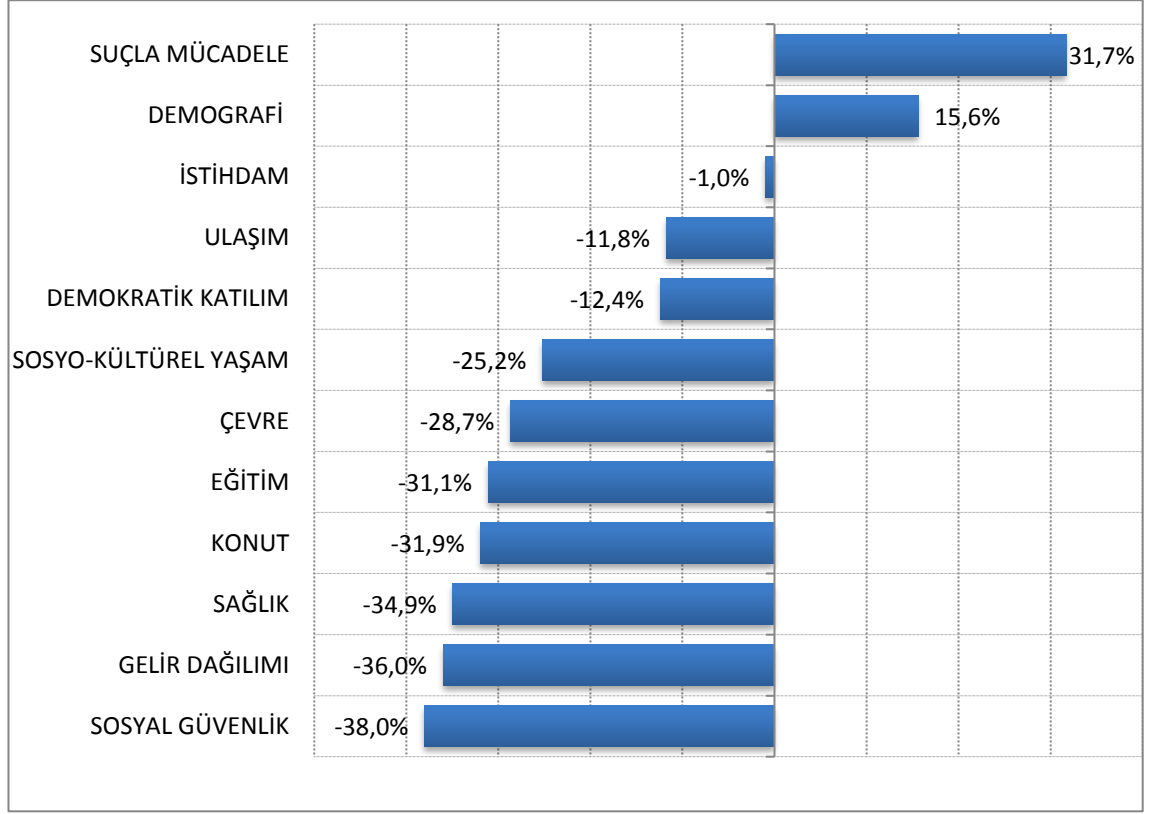
TR C3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; suçla mücadele ve demografi alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin istihdam, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR C3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların istihdam, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

Grafik 38: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR C2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) Sonuçları



TR C2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; suçla mücadele ve demografi alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin eğitim, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR C2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların eğitim, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

Grafik 39: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi TR B2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) Bölgesi Sonuçları



TR B2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; suçla mücadele ve demografi alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR B2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

4.5.3.Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi İle (SEGE) Sıralamalarının Karşılaştırması

Sosyo- Politik Gelişmişlik Endeksi (SPGE) sonuçları, Kalkınma Bakanlığını' nın en son 2013'te yapmış olduğu Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) ile TÜİK Düzey-2 26 bölge sınıflandırılmasına, göre karşılatılarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

Tablo 17: Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi İle (SEGE) Sıralamalarının Karşılaştırması

KOD	SPGI	SPGE SIRA	SEGE SIRA
TR10	İstanbul	1	1
TR51	Ankara	2	2
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	3	13
TR31	İzmir	4	3
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	5	6
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	6	17
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	7	4
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	8	7
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	9	8
TR52	Konya, Karaman	10	11
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	11	19
TR22	Balıkesir, Çanakkale	12	10
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	13	5
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	14	12
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	15	20
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	16	22
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	17	18
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	18	15
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	19	14
TR62	Adana, Mersin	20	9
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	21	21
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	22	16
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	23	25

TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	24	24
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	25	23
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	26	26

Tabloya göre; iki endeks karşılaştırılmasında öne çıkan ilk iki sıranın değişmemesi olarak ifade edilebilir. İlk iki sırada yer alan İstanbul ve Ankara büyükşehir olmanın etkisiyle sosyal, kültürel ve ekonomik avantajlara sahiptir.

En önemli değişiklik yaşanan bölge, SEGE’de 13. sırada yer alan (TR81) Zonguldak, Karabük, Bartın bölgesinde gerçekleşmiştir. Zonguldak, Karabük, Bartın bölgesi on sıra yükselerek SPGE’de 3. sırada yer almıştır. Bu bölgedeki nüfusun azlığı ve çalışanların sosyal güvenlik kapsamında yer alması bölgede sosyo-politik gelişmişliği artırmaktadır.

Aynı şekilde diğer önemli değişiklik, (TR90) Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane bölgesindedir. tr90 bölgesi SPGE’de 11 sıra yükselerek 6. Sıraya gelmiştir. Bu duruma göre yükseliş yaşanan bölgelerin sosyo-politik manada gelişmiş olmasına rağmen SEGE’de ekonomik göstergelerden dolayı alt sıralarda olduğu söylenebilir.

Sosyo-politik manada en fazla düşüşün yaşandığı bölgeler SEGE’de 9. sırada bulunup 11 sıra gerileyerek SPGE’de 20. Sırada yer Adana, Mersin bölgesidir Bu bölgedeki suçların fazlalığı ve karışık demografik yapı toplumsal problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu duruma göre yükseliş yaşanan bölgelerin sosyo-politik manada gelişmiş olmasına rağmen SEGE’de ekonomik göstergelerden dolayı alt sıralarda olduğu söylenebilir.

Diğer bölgelerde çok önemli artış ya da azalış görülmemiştir. Bunun temel nedeni istatistiki sınıflamanın bölgenin ve o bölgedeki illerin gerçek yapısını yansıtmada yeterli olmamasıdır. Hazırlamış olduğumuz endekste il bazında veriler, ekte de yer alan ideal göstergeler üzerinden sağlandığı takdirde daha detaylı ve etkili ölçümler yapmak mümkün olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Çalışma sürecince, sosyo-politik gelişmişliğin nasıl ölçülebileceği kapsamında bir temel problem ve çözümüne ulaşmada yardımcı, dört alt soruya cevaplar aranmıştır. Bu soruların cevabı aynı zamanda çalışmanın ulaşmak istediği sonucu ifade etmektedir.

İlk alt soru, bütüncül sosyo-politik gelişmişliğin tanımı ile ilgilidir. Bu kapsamda, ele alınan literatür göstermektedir ki, Türkiye’de sosyal politika tanımının, bütüncül olarak yeniden ele alınması gerekmektedir. Sosyal hizmetlerin, sosyal politika içerisindeki yeri net belirlenmeli ve geliştirilen sosyal politikaların bütüncül olarak uygulanması sağlanmalıdır. Sosyo-politik gelişmişliğin (toplumsal refah) ölçülebilmesi için, toplumun yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti, bölgelerin veya şehirlerin gelişmişlik ve yoksunluk göstergeleri ele alınmalıdır.

İkinci alt soru, Sosyo-politik gelişmişliği bütüncül olarak ölçebilen bir çalışmanın mevcudiyeti ile ilgilidir. Literatür taraması sonucunda; Sosyo-politik gelişmişliğin bileşenlerini doğrudan ya da dolaylı ölçüm yapan ulusal uluslararası çok sayıda çalışmaya (rapor, endeks, anket) ulaşılmıştır. Mevcut çalışmalar, kısmi ölçüm yaptığından ve sosyo-politik gelişmişliğin bileşenlerinin hepsini aynı anda ölçmediğinden, karşılaştırmalı analiz yapabilecek çok bileşenli bir çalışmaya ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üçüncü alt soru, sosyo- politik gelişmişlik hangi göstergelerle ve nasıl bir yöntemle ölçülmesi ile ilgilidir. Bu kapsamda, gelişmişliğin ölçümünde kullanılan ölçekler, raporlar, ankete endeksler olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Zaman ve mekâna göre mukayese kabiliyeti olduğundan çok bileşenli (kompozit) endeksleme yönteminin diğerlerine göre daha avantajlı olduğu tespit edilmiştir. Mevcut endekslerde kullanılan (anket, uzman görüşü, temel, bileşenler) kriter belirleme ve ağırlıklandırma yöntemlerine nazaran hatayı en aza indirgeyen sayısal yöntemler mevcuttur. Endeks göstergelerinin seçimi ve ağırlıklandırmasında kullanılan (Faktör Analizi, Temel Bileşenler Analizi, TOPSİS, vb.) diğer yöntemler başlangıçta değerlendirmeye alınmış ancak bu yöntemlerin önerilen endeks kapsamındaki dezavantajları göz önünde bulundurularak kullanılmamasına karar verilmiş ve endekste göstergeler eşit ağırlıklandırılmıştır.

Geliştirilen endeks, Türkiye genelinde TÜİK tarafından istatistiki olarak sınıflandırılmış (Düzey 2) 26 bölgede uygulanarak diğer endekslerden farklılıkları gözlemlenmiştir.

Dördüncü alt soru, Türkiye’de mevcut veriler çerçevesinde sosyo-politik gelişmişlik seviyesini ölçebilecek bir endeksin geliştirilip geliştirilemeyeceği hakkındadır. Çalışma genelinden taranan endekslerden sınıflandırılması yapılan, tüm gelişmişlik ölçüm çalışmalarından elde edilen göstergeler, kümelenmiş, mükerrerlikten arındırılmış ve içlerinden sosyo-politik gelişmişliği ölçebilecek nitelikte olanlar seçilmiştir. Türkiye’de, bu göstergeler için TÜİK’ ten ve ilgili bakanlıklardan il ve bölge bazlı veriler taranmıştır. Ulaşılabilen verilerden en kapsamlı ölçüm için, 26 Bölge (Düzey 2) seviyesinde ve 2016 verilerinin uygun olduğu gözlemlenmiştir. Bu çerçevede 12 temel başlıkta toplam 82 göstergeye ulaşılmıştır.

Alt sorular yanıtlandıktan sonra araştırmanın temel sorusu olan “Türkiye’de sosyo-politik gelişmişliği bütünlük olarak objektif bir şekilde ölçülebilen bir endeks geliştirilebilir mi?” sorusunun yanıtlanabilmesi mümkün olmuştur. Bu kapsamda bütünlük bir endeks geliştirilmiş ve mevcut TÜİK istatistikleri kullanılarak çalıştırılmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye’de çok bileşenli bir sosyo-politik gelişmişlik endeksi üretilmiş ve bu endeks ile bölgesel (Düzey 2) ve zamana bağlı olarak değişimler analiz edilerek karşılaştırılmıştır. Yeni endeks, veriler temin edildiği sürece geliştirilmeye açıktır. Ancak zamanla eklenecek ya da çıkarılacak tüm bileşenler için uzman görüşü ve ilgili literatüre uygun, ibra edilebilir olmalıdır.

Geliştirilen endeks çerçevesinde, temel boyutları ele alan genel sonuçlar incelendiğinde; Sosyo-politik gelişmişlik düzeyi genel sonuçları incelendiğinde; İstanbul, Ankara, (Zonguldak, Karabük, Bartın) ve İzmir bölgelerinin Türkiye genelinde sosyo-politik manada en gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Sosyo-politik gelişmişlik seviyesi diğerlerine göre düşük olan bölgeler ise (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)- (Şanlıurfa, Diyarbakır)- (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgeleridir.

Eğitim bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Ankara) - (Aydın, Denizli, Muğla) - (Antalya, Isparta, Burdur) bölgelerinin Türkiye genelinde eğitim bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Eğitim göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) - (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleridir.

Sağlık bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Ankara) - (İzmir) - (Antalya, Isparta, Burdur) bölgelerinin, eğitim bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Sağlık göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgeleridir.

İstihdam bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Zonguldak, Karabük, Bartın)- (İzmir)- (Balıkesir, Çanakkale) bölgelerinin, istihdam bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. İstihdam göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleridir.

Sosyal güvenlik bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Zonguldak, Karabük, Bartın) - (İzmir) - (Balıkesir, Çanakkale) bölgelerinin, sosyal güvenlik bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Sosyal güvenlik göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgeleridir.

Konut bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Ankara)- (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)- (Bursa, Eskişehir, Bilecik) bölgelerinin, konut bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Konut göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgeleridir.

Çevre göstergeleri bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (İzmir) - (Balıkesir, Çanakkale)- (Antalya, Isparta, Burdur) bölgelerinin, çevre bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Çevre göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgeleridir.

Suçla Mücadele göstergeleri bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgelerinin, gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Suçla mücadele göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Adana, Mersin) - (İzmir) bölgeleridir.

Ulaşım bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (İstanbul) - (Ankara)- (İzmir) bölgelerinin, ulaşım bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Ulaşım

göstergeleri bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgeleridir.

Kültürel göstergeler bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (İstanbul) -(Ankara) bölgelerinin, kültür bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Kültürel göstergeler bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleri olarak sıralanmaktadır

Demografik göstergeler bakımından gelişmişlik düzeyi sonuçları incelendiğinde; (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) - (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgelerinin, bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Demografik göstergeler bakımından sosyo-politik gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Balıkesir, Çanakkale) - (Aydın, Denizli, Muğla) bölgeleridir.

Demokratik katılım bakımından gelişmişlik sonuçları incelendiğinde; (İstanbul)- (İzmir)-(Konya, Karaman) bölgelerinin, demokratik katılım bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Demokratik katılım göstergeleri bakımından gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleridir.

Gelir dağılımı bakımından gelişmişlik sonuçları incelendiğinde; (Zonguldak, Karabük, Bartın) - (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) - (Aydın, Denizli, Muğla) bölgelerinin, Türkiye genelinde gelir dağılımı bakımından gelişmiş bölgeler olduğu görülmektedir. Gelir dağılımı göstergeleri bakımından gelişmişlik seviyesi düşük olan bölgeler ise (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) - (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleridir.

Bölge Sonuçları

İstanbul (TR10) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; ulaşım, demokratik katılım ve sosyo-kültürel alanda Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, eğitim ve gelir dağılımı alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda İstanbul (TR10) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların eğitim ve gelir dağılımı olduğu ifade edilebilir.

TR 51 (Ankara) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, eğitim ve sosyo-kültürel alanda Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, eğitim ve gelir dağılımı alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 51 (Ankara) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi ve gelir dağılımı olduğu söylenebilir.

TR 81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, gelir dağılımı ve ulaşım, alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, demografi ve istihdam alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, demografi ve istihdam olduğu söylenebilir.

TR 51 (İzmir) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, çevre ve demokratik katılım, alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, suçla mücadele ve gelir dağılımı alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 51 (İzmir) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, suçla mücadele ve gelir dağılımı olduğu söylenebilir.

TR 42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, gelir dağılımı ve konut alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demokratik katılım istihdam ve sağlık alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 42 (Kocaeli, Sakarya,

Düzce, Bolu, Yalova) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demokratik katılım istihdam ve sağlık olduğu söylenebilir.

TR 90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, suçla mücadele, gelir dağılımı alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, istihdam çevre ve demokratik katılım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların istihdam, çevre ve demokratik katılım olduğu ifade edilebilir.

TR 41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; gelir dağılımı, konut ve sosyal güvenlik alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin eğitim, suçla mücadele ve demografi alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların eğitim, suçla mücadele ve demografi olduğu söylenebilir.

TR 32 (Aydın, Denizli, Muğla) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, sağlık ve gelir dağılımı alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin ulaşım, demografi, suçla mücadele alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 32 (Aydın, Denizli, Muğla) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların ulaşım, demografi, suçla mücadele olduğu ifade edilebilir.

TR 21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, istihdam ve kültürel alanda Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, suçla mücadele ve gelir dağılımı alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, suçla mücadele ve gelir dağılımı olduğu söylenebilir.

TR 52 (Konya, Karaman) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, demokratik katılım ve sağlık alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin suçla mücadele, ulaşım ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 52 (Konya, Karaman) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların suçla mücadele, ulaşım ve sosyal güvenlik olduğu ifade edilebilir.

TR 82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, suçla mücadele ve kültürel alanda Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, demografi ve ulaşım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, demografi ve ulaşım olduğu söylenebilir.

TR 22 (Balıkesir, Çanakkale) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sosyal güvenlik, eğitim ulaşım ve çevre alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, suçla mücadele ve ulaşım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 22 (Balıkesir, Çanakkale) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, suçla mücadele ve ulaşım olduğu ifade edilebilir.

TR 61 (Antalya, Isparta, Burdur) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, eğitim ve çevre alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, gelir dağılımı, suçla mücadele alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 61 (Antalya, Isparta, Burdur) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, gelir dağılımı, suçla mücadele söylenebilir.

TR 33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; gelir dağılımı, istihdam, demokratik katılım alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografi, ulaşım ve suçla mücadele alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) bölgesi için,

sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, ulaşım ve suçla mücadele olduğu ifade edilebilir.

TR B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, demokratik katılım ve eğitim alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin demografisi, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların demografi, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

TR A1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; gelir dağılımı, suçla mücadele ve alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin ulaşım, çevre ve demokratik katılım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR A1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların ulaşım, çevre ve demokratik katılım dağılımı olduğu ifade edilebilir.

TR 71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, gelir dağılımı ve kültürel alanlarında Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin ulaşım, sağlık ve çevre alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların ulaşım, sağlık ve çevre olduğu söylenebilir.

TR 83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; eğitim, sosyal güvenlik ve konut alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sosyo-kültürel yaşam, demokratik katılım ve ulaşım alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sosyo-kültürel yaşam, demokratik katılım ve ulaşım olduğu ifade edilebilir.

TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; sağlık, eğitim ve suçla mücadele konut alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin gelir dağılımı, demokratik katılım ve çevre alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat, bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların gelir dağılımı, demokratik katılım ve çevre olduğu söylenebilir.

TR 62 (Adana, Mersin) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; çevre, sosyal güvenlik, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sosyo-kültürel yaşam, gelir dağılımı ve suçla mücadele alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR 62 (Adana, Mersin) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sosyo-kültürel yaşam, gelir dağılımı ve suçla mücadele olduğu söylenebilir.

TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; demografi suçla mücadele ve ulaşım alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sosyo-kültürel yaşam, gelir dağılımı ve konut alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sosyo-kültürel yaşam, gelir dağılımı ve konut olduğu ifade edilebilir.

TR C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Bölgesi Sonuçları bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; demografi gelir dağılımı ve ulaşım, alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Bölgesi Sonuçları bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

TR A2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; suçla mücadele ve demografi alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, çevre ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu

anlaşılmaktadır. Bu durumda TR A2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, çevre ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

TR C3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; suçla mücadele ve demografi alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin istihdam, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR C3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların istihdam, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik olduğu ifade edilebilir.

TR C2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; suçla mücadele ve demografi alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin eğitim, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR C2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların eğitim, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik olduğu söylenebilir.

TR B2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesi, sosyo-politik gelişmişlik endeksi genel sonuçlarına göre incelendiğinde; suçla mücadele ve demografi alanlarında, Türkiye ortalamasına göre, gelişmiş olduğu görülmektedir. Bölgenin sağlık, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik alanlarında ise diğer temel sosyo-politik boyutlardan daha geride olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda TR B2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesi için, sosyal politika açısından öncelikli alanların sağlık, gelir dağılımı ve sosyal güvenlik olduğu ifade edilebilir.

Sosyo- Politik Gelişmişlik Endeksi (SPGE) sonuçları, Kalkınma Bakanlığı' nın en son 2013'te yapmış olduğu Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) ile TÜİK Düzey-2 26 bölge sınıflandırılmasına, göre karşılatılarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

En önemli değişiklik yaşanan bölge, SEGE'de 13. sırada yer alan (TR81) Zonguldak, Karabük, Bartın bölgesinde gerçekleşmiştir. Zonguldak, Karabük, Bartın bölgesi on sıra yükselerek SPGE'de 3. sırada yer almıştır. Bu bölgedeki nüfusun azlığı ve çalışanların sosyal güvenlik kapsamında yer alması bölgede sosyo-politik gelişmişliği artırmaktadır.

Aynı şekilde diğeri önemli değişiklik, (TR90) Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane bölgesindedir. TR 90 bölgesi SPGE’de 11 sıra yükselerek 6. Sıraya gelmiştir. Bu duruma göre yükseliş yaşanan bölgelerin sosyo-politik manada gelişmiş olmasına rağmen SEGE’de ekonomik göstergelerden dolayı alt sıralarda olduğu söylenebilir.

Sosyo-politik manada en fazla düşüşün yaşandığı bölgeler SEGE’de 9. sırada bulunup 11 sıra gerileyerek SPGE’de 20. Sırada yer Adana, Mersin bölgesidir Bu bölgedeki suçların fazlalığı ve karışık demografik yapı toplumsal problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu duruma göre yükseliş yaşanan bölgelerin sosyo-politik manada gelişmiş olmasına rağmen SEGE’de ekonomik göstergelerden dolayı alt sıralarda olduğu ifade edilebilir.

Diğeri bölgelerde çok önemli artış ya da azalış görülmemiştir. Bunun temel nedeni istatistiki sınıflamanın bölgenin ve o bölgedeki illerin gerçek yapısını yansıtmada yeterli olmamasıdır. Hazırlanmış olduğumuz endekste il bazında veriler, ekte de yer alan ideal göstergeler üzerinden sağlandığı takdirde daha detaylı ve etkili ölçümler yapmak mümkün olacaktır.

Öneriler

Bu çalışma, Türkiye’deki sosyo-politik gelişmişliğin ölçülmesine yönelik gelecekteki çalışmaların altyapısı olabilir. Endeks sonuçları yerel sosyal politikaların yönetimine yardımcı olacaktır, yerel yönetim ile halk arasındaki diyalog geliştirilmeli ve vatandaşların yönetimine katılımı artırılmalıdır.

Çalışma kapsamında üretilen bu endeks, bir kamu politikası aracı olarak kullanılmalıdır. Kaynakların endekste alt ve üst bölgelere yönlendirilmesine ilişkin bir düzenleme yapılmalıdır.

Uluslararası çalışmalarda kullanılması istenen ancak Türkiye’de eksik olan verileri tespit etmeli ve gerekli istatistiksel verilerin uluslararası standartlara uygun olarak üretilmesi için öneriler geliştirmelidir.

Sosyo-politik gelişmişliği ölçmek için göstergeler geliştirirken, göstergelerin sosyo-politik gelişim sürecini ortaya çıkarabilecek ölçülebilir ve uygun maliyetli maliyetle açıkça tanımlanması ve erişilebilir olması gerekir.

Sosyal politikaların Türkiye’de il düzeyinde uygulandığı göz önüne alındığında, sosyo-politik gelişmeyi ölçmek için en uygun birimin il bazlı olması gerektiği düşünülmektedir.

TÜİK il düzeyinde belediyelerden ve valiliklerden veri toplamalı ve kontrol etmelidir; bölgesel düzeydeki kalkınma ajanslarından ve ulusal düzeydeki bakanlıklar ve diğer kurumlardan veri akışı sağlanmalıdır.

Toplanan veriler, TÜİK’in internet sitesinde oluşturulacak “şehir istatistikleri” bölümünde düzenli olarak yayınlanmalıdır.

Şehirlerde sosyal politikaların izlenmesi bakanlık tarafından belirlenen asgari standartları belirlemek ve denetlemek için üniversiteler, meslek odaları ve bakanlık temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulmalıdır.

TÜİK koordinasyonunda toplanan göstergeleri kullanarak, sosyo-politik ilerlemeyi takip etmek için, yılda bir “Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi” oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.

Sosyo-politik Gelişmişlik Endeksi’nin düzenli olarak üretilmesi ve şehirlere uygulanacak politikalarda bir araç olarak kullanılması önemlidir. Endeksin alt sırasındaki bölgelerde/şehirlerde, refahı artırmak için, gerekli yatırım taleplerine öncelik verilmelidir ve ilave kaynaklar eklenmelidir.

Çalışmanın Türkiye’de sosyo-politik refahın sağlanmasında geliştirilen her düzey politikalar ve ileride yapılacak kapsamlı çalışmalara faydalı olmasını temenni ederiz.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Albayrak, A.S., (2006). “Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri”, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Alcock, C., G. Daly ve E. Griggs, (2008). “Introducing Social Policy Second Edition”, Edinburgh: Pearson Education Limited.

Alcock, P., M. May ve K. Rowlingson, (2011). “Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar”, (Çev. Ed. Şenay Gökbayrak), Ankara: Siyasal Kitapevi.

Alkire, S. ve Sarwar, M. B. (2009). “Multidimensional Measures Of Poverty ve Well-Being” Oxford: Oxford Poverty & Human Development Initiative (OPHI).

Aronsson, T., PO. Johansson, and KG. Löfgren, (1994). “Welfare Measurement and the Health Environment”, Annals of Operations Research.

Beveridge, W. (1932). “Social Insurance and Allied Services (the Beveridge Report)”, London.

Blakemore K., ve E. Griggs, (2007). “Social Policy an Introduction”, Buckingham: Open University Press.

Esping-Andersen, G., (2006). “Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri”, Sosyal Politika Yazıları (Der. A. Buğra ve Ç. Keyder), İstanbul: İletişim Yayınları.

Falkner, G., (2009). “The EU’s Social Dimension”, European Union Politics, Ed.

Güven, S., (2009). “Sosyal Politikanın Temelleri”, Bursa, Ezgi Kitabevi.

Gough, I., (2008). “European Welfare States: Explanations and Lessons for Developing Countries”, Inclusive States and Structurel Inequalities, Eds. Anis A. Dani & Arjan de Haan, D.C., The World Bank.

Han, E. ve A. Kaya, (2013). “Kalkınma Ekonomisi: Teori ve Politika” Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Hwang C. L., Yoon K.,(1981), Multiple Attribute Decision Making: Methods and Application, Springer, NewYork.

Jolliffe, I.T. (1986). Principle Component Analysis, Springer-Verlag, New York.

Koray, M., (2005). “Sosyal Politika”, 2. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi.

Maslow, A. H., (1968). “Toward A Psychology Of Being ”. New York: Van Norstrand Reinhold Company.

Nardo, M., Vd., (2005). “Handbook On Constructing Composite İndicators: Methodology Anduser Guide”, Paris: OECD Statistics Working Paper.

Özdemir, S., (2007). “Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti”, 2. bs., İstanbul, İTO Yay.

Sen, A., (1993). “Capability and Well-Being”, The Quality of Life, ed. Martha Nussbaum and Amartya Sen, -Oxford: Clarendon Press.

Spicker, P., (2008). “Social Policy Themes and Approaches” 2nd ed, Bristol: The Policy Press.

Şenkal, A., (2017). “Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika”, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Şeker, M., (2011). “İstanbul’da Yaşam Kalitesi Araştırması”, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2010-13.

Titmuss, R. (1974). "The International Perspective", in Abel-Smith, Brian and Titmuss, Kay (eds), Social Policy an Introduction, London: Unwin Hyman Ltd.

Tokol, A. ve Y. Alper (2012). “Sosyal Politika”, Bursa: Dora Yayıncılık,

Sürekli yayınlar

Carbonaro I (2011). “Measuring Italian well-being by modified TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution)”, International Statistical Institute: 58th World Statistical Congress, Dublin, 4079 – 4084.

Diener, E. ve E. Suh (1997). “Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators”, Social Indicators Research, 40(1-2), ss.189-216.

Hafner, A. K., Foulkes, M. D., Fertility, (2013). “Economic Growth, and Human Development Causal Determinants of the Developed Life Style”, *Journal of Macroeconomics*, s.07–120.

İnan Ö., (2018). “Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi” Kalınma bakanlığı Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın No: 2982

Marans, R.W. v e M. Cooper, (200). “Measuring the Quality of Community Life: A Program for Longitudinal and Comparative International Research”, *International Conference on Quality of Life in Cities Singapore*,

Ökmen, M., (2013). “Bir İnsan Hakkı Olarak Kentli Haklarının Geliştirilmesi ve Yerel Yönetimler”, *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul*, s.17-43.

Önay, O., (2016). “Multi-Criteria Assessment of Better Life via TOPSIS and MOORA Methods”, *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 7, No. 1; January, s.225-234.

Özdemir, M.Ç., (2017). “Bütüncül Sosyal Politika Modeli”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı.117, s.27-44.

Shyjith, K. ve M. Ilangkumaran ve S. Kumanan, (2008). “Multi-Criteria Decision-Making Approach To Evaluate Optimum Maintenance Strategy In Textile Industry”, *Journal of Quality in Maintenance Engineering*.

Stiglitz, J. E., Sen, A., ve Fitoussi, J. P., (2009). “Report By The Commission On The Measurement Of Economic Performance And Social Progress”,

Ustasüleyman, T., (2009). “Bankacılık Sektöründe Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: AHP-TOPSIS Yöntemi”, *Bankacılık Dergisi*, Sayı.69, s.33-43.

Van den B., Jeroen C.J.M., (2007). “Abolishing GDP”, *Tinbergen Institute Discussion Paper Number 07-019/3, University of Amsterdam*.

Vincent, K., (2004). “Creating an Index of Social Vulnerability to Climate Change for Africa”, *Tyndall Centre Working Paper 56, Tyndall Centre for Climate Change Research, Norwich*.

İnternet Kaynakları

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, KENTGES Uygulama ve Kentleri İzleme Sistemi, 2012,(çevrimiçi) <http://www.kentges.gov.tr/HaberDetay.aspx?id=582>, 16.03.2016

International Labour Organization (ILO), (çevrimiçi) “www.ilo.org/global/aboutthe-ilo/newsroom/features/WCMS_071230/lang--en/index.htm.”

Organization of Economic Cooperation and Development (OECD), Measuring well-being and progress, Paris, 2013 (çevrimiçi) <http://www.oecd.org/std/Measuring%20WellBeing%20and%20Progress%20Brochure.pdf>, , 28.03.2018

Organization of Economic Cooperation and Development (OECD), 2016a, (çevrimiçi) <http://www.oecd.org/about/>, 25.03.2018

Organization of Economic Cooperation and Development (OECD), Better Life Index, 2016, (çevrimiçi) <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/environment/>, 29.08.2018

The Economist, The World’s Most Liveable Cities, , (çevrimiçi) <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2016/08/daily-chart-14>, 29.05.2017

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İşgücü İstatistikleri 2016, Ankara,(çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/HbGetir.do?id=247481&tb_id=4, 11.03.2018

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Bölgesel İstatistikleri 2016, Ankara,(çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/HbGetir.do?id=24568&tb_id=4, 11.03.2018

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İstatistikleri 2016, Ankara, (çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/HbGetir.do?id=24585&tb_id=4, 11.03.2018

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İllerde Yaşam Endeksi Hakkında Açıklamalar, ss.1 – 13, (çevrimiçi) http://www.TÜİK.gov.tr/HbGetir.do?id=24561&tb_id=4).

United Nations, Global Urban Indicators Database Version 2, United Nations Human Settlement Programme, United Nations Publications, 2001a, ss. 1-30, (çevrimiçi) http://www.cityindicators.org/Deliverables/Global%20Urban%20Indicators%20Data_ba_12-4-2007-1028705.pdf, 12.04.2018

United Nations Development Programme (UNDP), İstanbul Deklarasyonu: Herkes İçin Hakkaniyetli ve Sürdürülebilir Bir Geleceğe Doğru, (Erişim: <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/global-human-development-forum-is-to-be-held-in-istanbul.html>). 05/03/2018

World Health Organization (WHO), “Çevresel Sağlık Kriterleri”, t) (çevrimiçi) <https://www.who.int/ipcs/publications/ehc/en/>, 29.03.2018

EK-1

Taranan Endeksler Kapsamında Seçilmiş İdeal Sosyo-Politik Gelişmişlik Göstergeleri

EĞİTİM	1	Okur Yazar Nüfus Oranı
	2	Kadın Okur Yazar Oranı
	3	Öğretmen Sayısı
	4	Öğrenci Sayısı
	5	Okul Sayısı
	6	Kayıt Oranları
	7	Okullaşma Oranı
	8	Mezuniyet Oranı
	9	Devamsızlık Oranı
	10	Öğrenci Başına Merkezi Yönetim Harcaması
	11	Fakülte Mezunlarının Toplam Nüfusa Oranı
	12	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
	13	Kadrolu Öğretmen Oranı
	14	Derslik Başına Öğrenci Sayısı
	15	Sınıf Tekrarı Oranı
	16	Bilgisayar Başına Öğrenci Sayısı
	17	Okul Başına Kütüphane Oranı
	18	Okul Başına Laboratuvar Oranı
	19	Okula Gitmeyen Oranları
	20	Merkezi Sınav Başarı Oranları
	21	Üniversite Mezunu Olanların Oranları

	22	Yaşayan Nüfus İçinde İlkokul Mezunu Olanların Oranı (Toplam, Kadın, Erkek)
SAĞLIK	1	Beklenen Ömür
	2	Kendini Sağlıklı Hissteme
	3	Doğumda Anne Ölüm Oranı
	4	Randevu Alma Süreleri
	5	Bebek Ölüm Hızı
	6	Hastane Yatak Sayısı
	7	Uzman Hekim Sayısı
	8	Diş Hekimi Sayısı
	9	Eczacı Sayısı
	10	Hemşire Sayısı
	11	Hekim Başına Düşen Müracaat Sayısı
	12	Bin Canlı Doğumda Düşük Ağırlıklı Bebeklerin Oranı
	13	Bin Canlı Doğumda Bebek Ölüm Hızı
	14	Bireysel Geliri Düşük Olan Tek Ebeveynlerin Oranı
	15	15 Yaşın Altındaki 10.000 Çocuk Başına Bildirilen Hastalık Oranı
	16	Kişi Başına Bildirilen Tüberküloz Vakalarının Oranı
	17	Kişi Başına Bildirilen Diyabet Vakalarının Oranı
	18	100.000 Kişi Başına Tam Zamanlı Pratisyen Hekim Sayısı
	19	İstemesine Rağmen Doktor Muayanesine Gidemeyen İnsanların Oranı
	20	Sakin Ve Huzurlu Olduğunu Beyan Eden İnsanların Oranı
	21	Stresten Olumsuz Etkilendiğini Belirten İnsanların Oranı
	22	Stres Anında Destek İçin Başvuracağı Birilerine Sahip Olduklarını Söyleyen İnsanların Oranı

	23	Orta Ve Ağır Derece Engelli Olanların Oranı
	24	Engellilerin Topluluk Hayatına Katılabilme Durumu Hakkında Değerlendirme
	25	Beyan Edilen Sağlık Durumunun Derecelendirilmesi
	26	Fiziksel Aktivitelere Katılanların Oranı
	27	Boş Vakit ve Eğlence Faaliyetlerine Katılmada Algılanan Engellerin Düzeyi
	28	Tüketilen Tütün Ürünleri
	29	Bütçe Sağlık Harcamaları
	30	Spor Kulüplerine, Takımlara Ve Gruplara Katılanların Oranı
KONUT	1	Konut Birimi Sayısı
	2	Toplam Yaşayan Nüfus İçinde Evsiz Kişi Sayısı
	3	Bir Apartman Dairesinin Ortalama M2 Fiyatı
	4	Müstakil Bir Evin Ortalama M2 Fiyatı
	5	Bir Apartman Dairesinin Ortalama M2 Fiyatının Ortalama Hane Halkı Gelirine Oranı
	6	Bir Apartman Dairesinin Yıllık Ortalama M2 Kirası
	7	Müstakil Bir Evin Yıllık Ortalama M2 Kirası
	8	Bir Apartman Dairesinin Ortalama Fiyatının Ortalama Kirasına Oranı
	9	Bir Müstakil Evin Ortalama Fiyatının Ortalama Kirasına Oranı
	10	Sosyal Konutların Ortalama Yıllık M2 Kiraları
	11	Sosyal Konutların Ortalama Kirasının Ortalama Hane Halkı Gelirine Oranı
	12	Temel Hizmetlerden Yoksun Konutların Oranı
	13	Kendi Konutunda Oturan Hane Halklarının Oranı
	14	Sosyal Konutta Oturan Hane Halklarının Oranı
	15	Özel Sektörden Kiralanan Konutta Oturan Hane Halklarının Oranı
	16	Müstakil Evde Oturan Hane Halklarının Oranı

	17	Apartman Dairesinde Oturan Hane Halklarının Oranı
	18	Karavan Vb. Gibi Konutlarda Oturan Hane Halklarının Oranı
	19	Kullanımda Olan Konutlarda Yaşayan Ortalama Kişi Sayısı
	20	Kişi Başına Düşen Ortalama M2 Konut Alanı
	21	Boş Konut Sayısının Oranı
İSTİHDAM	1	İşsizlik Oranı
	2	Kadın İşsizlik Oranı
	3	Erkek İşsizlik Oranı
	4	15-24 Ve 55-64 Yaş Arası Kişiler İçinde İşsizlik Oranı
	5	15-24 Yaş Arası Nüfusta Uzun Süreli (6 Aydan Fazla) İşsiz Olanların Oranı
	6	55-64 Yaş Arası Nüfusta Uzun Süreli (1 Yıldan Fazla) İşsiz Olanların Oranı
	7	25 Yaş Altı İşsiz Nüfusun Oranı
	8	İstihdam Oranı
	9	Erkeklerde İstihdam Oranı
	10	Kadınlarda İstihdam Oranı
	11	Kendi İşini Yapanların Oranı (Toplam, Kadın Ve Erkek)
	12	Ekonomik Olarak Faal Olma Oranı (Erkek, Kadın, 15-24 Arası,
	13	Yarı Zamanlı İstihdam Oranı (Erkek, Kadın, 15-24 Arası, 55-64 Yaş Arası)
	14	Kişi Başı Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
	15	Çalışan Kişi Başı Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
	16	Kentte Merkezi Olan Borsaya Açılmış Firma Ve Şirketlerin Sayısı
	17	NACE Sınıflandırmasına Göre Sektörlerde Çalışanların Oranı
	1	Sosyal Güvenlik Yardımlarına Bağımlı Hane Halkı Oranı
	2	Aktif Pasif Sigortalı Oranı

	3	Yaş Bağımlılık Oranı	
	4	Aktif Çalışanların Toplam Nüfusa Oranı	
	5	Malüllük Aylığı Alan Kişi Sayısı	
	6	Yaşlılık Aylığı Alan Kişi Sayısı	
	7	Ölüm Aylığı Alan Kişi	
	8	En Az Bir Sosyal Koruma Ödeneği Kapsamındaki Nüfus	
	9	İkmh Sürekli İş Göremezlik Aylığı Alan Kişi Sayısı	
	ÇEVRE	1	Yılın En Sıcak Ayının Ortalama Sıcaklığı
		2	Yılın En Soğuk Ayının Ortalama Sıcaklığı
3		Düşen Yağmur Miktarı (Litre/M2)	
4		Bir Yılda Yağmurlu Gün Sayısı	
5		Bir Yılda Güneşli Geçen Toplam Saat Sayısı	
6		SO2 Oranının 125 Mg/M3ün Üstüne Çıktığı Gün Sayısı	
7		O2 Oranının 120 Mg/M3ün Üstüne Çıktığı Gün Sayısı	
8		NO2 Oranının 200 Mg/M3ün Üstüne Çıktığı Gün Sayısı	
9		PM10 Oranının 50 Mg/M3ün Üstüne Çıktığı Gün Sayısı	
10		Havadaki Kurşun Miktarı (Mg/M3)	
11		Gün İçinde 55 Desibelin Üzerinde Dış Mekân Gürültüsüne Maruz Kalan Kişilerin Oranı	
12		Gece 45 Desibelin Üzerinde Dış Mekân Gürültüsüne Maruz Kalan Kişilerin Oranı	
13		Toplam Karbon Dioksit CO2 Emisyonu (Ton)	
14		Toplam Methan CH4 Emisyonu (Ton)	
15		Toplam Methan Olmayan Volatil Organik Bileşen NVOC	
16		Yıllık Kişi Başı Su Tüketimi (M3)	
17		İçilebilir Su Şebekesine Bağlı Konutların Oranı	

18	Kanalizasyona Bağlı Konutların Oranı
19	Bir Yıl İçerisinde Su Kullanımının Kısıtlandığı Gün Sayısı
20	Yıl İçerisinde Önceden Belirtilen Su Kesintisi Sayısı
21	Yıllık Toplanan Kişi Başı Katı Atık Miktarı
22	Toprağa Gömülen Katı Atık Oranı
23	Yakılan Katı Atıkların Oranı
24	Geri Dönüşümü Yapılan Katı Atıkların Oranı
25	Yıllık Kişi Başı Toksin İçeren Atık Miktarı
26	Toplam Arsa Alanı (Km2)
27	Kişi Başına Kamusal Yeşil Alan Miktarı
28	Kentsel Yeşil Alanlara 15 Dakika Yürüme Mesafesinde Olan Nüfusun Oranı
29	Yeşil Alan Oranı
30	Tarım Amaçlı Kullanılan Alan Oranı
31	Maden Çıkarılan Alan Oranı
32	Sanayi Alanı Oranı
33	Yol Ağına Ayrılmış Alan Oranı
34	Demiryolu Kullanımına Ayrılmış Alan Oranı
35	Liman Alanı Oranı
36	Su Arıtma Amaçlı Kullanılan Alan Oranı
37	Atık Depolama Amaçlı Kullanılan Alan Oranı
38	Ticari Faaliyetlerinin Yapıldığı Alan Oranı
39	Eğlence, Spor Ve Dinlenme Alanları Oranı
40	Konut Alanı Oranı
41	Kullanılmayan Alan Oranı

	42	Korunan Alanların Oranı
	43	Nüfus Yoğunluğu
	44	Barınma Yoğunluğu-Konut Alanına Düşen Nüfus Miktarı
	45	Kişi Başı Elektrik Tüketimi (1000 Kwh)
	46	Kişi Başı Doğalgaz Tüketimi (Mtoe)
	47	Elektrik Tüketiminde Ulaşım Sektörünün Payı
ULAŞIM	48	Metro Veya Tren İle Yapılan İşe Gidiş Seyahatlerinin Oranı
	49	Özel Araç İle Yapılan İşe Gidiş Seyahatlerinin Oranı
	50	Otobüs İle Yapılan İşe Gidiş Seyahatlerinin Oranı
	51	Tramvay İle Yapılan İşe Gidiş Seyahatlerinin Oranı
	52	Motosiklet İle Yapılan İşe Gidiş Seyahatlerinin Oranı
	53	Bisiklet İle Yapılan İşe Gidiş Seyahatlerinin Oranı
	54	Yayan Olarak Yapılan İşe Gidiş Seyahatlerinin Oranı
	55	Diğer Yollarla Yapılan İşe Gidiş Seyahatlerinin Oranı
	56	Motorlu Taşıt Kullananların Ortalama Sayısı
	57	Ortalama İşe Gidiş Süresi (Dakika)
	58	Trafiğin Yoğun Olduğu Dönemde Kent İçi Araç Trafiğinin Ortalama Hızı (Km/Saat)
	59	Trafiğin Yoğun Olduğu Dönemde Ortalama Otobüs Bekleme Süresi
	60	Havayolu İle Erişilebilirlik
	61	Demiryolu İle Erişilebilirlik
	62	Karayolu İle Erişilebilirlik
	63	Birden Çok Mod İle Erişilebilirlik
	64	Bin Kişiye Düşen Kayıtlı Özel Araç Sayısı
	65	Bin Kişiye Düşen Ciddi Karayolu Kazası

	66	Banliyölerden Kent Merkezine Çalışmaya Gelenlerin Oranı
	67	Kent Merkezinde Oturup Banliyölere Çalışmaya Gidenlerin Oranı
	68	Toplam Toplu Taşıma Ağının Toplam Kentsel Alana Oranı
	69	Kişi Başına Düşen Toplu Taşıma Ağı Uzunluğu
	70	Kent Merkezinin Gündüz Nüfusunun Gece Nüfusuna Oranı
SUÇLA MÜCADELE	1	Bir Günde Kişi Başına Düşen Toplu Taşımada Kat Edilen Km Miktarı
	2	En Yakın Havaalanını Kullanan Havayolu Kullanıcılarının Sayısı
	3	En Yakın Havaalanından Yapılan Dış Hat Uçuşlarının Oranı
	4	Bin Kişiye Düşen Kayıtlı Suç Sayısı
	5	Bin Kişiye Düşen Cinayet Ve Vahşi Ölüm Sayısı
	6	15 Yaş Altındaki 100.000 Çocuk Başına İstemsiz Yaralanmadan Ötürü Hastaneye Kaldırılanların Oranı
	7	Mahallelerini Çocukların Gözetimsiz Oynamaları İçin Güvenli Olarak Algılayanların Oranı Ve Sebepleri
	8	Hükümetin Çocuk, Gençlik Ve Aile Hizmetleri Birimi Tarafından 17 Yaşın Altındaki
	9	Her Bin Çocuğa Yönelik Yapılan Bakım Ve Koruma Uyarıları
	10	Gün Boyunca Veya Gece Evini, Mahallesini Ve Şehir Merkezini Güvenli Olarak Değerlendirenlerin Oranı
	11	Vandalizm, Tehlikeli Araba Sürüşü Ve Gibi Konuları Önemli Bir Problem Olarak Değerlendirenlerin Oranı
	12	100.000 Kişi Başına Motorlu Araç Kazalarında Ölenlerin Sayısı
	13	100.000 Kişi Başına Motorlu Araç Kazalarında Ciddi Yaralanma Sayısı
	14	Gençlik Suçlarının Yaş Gruplarına Göre Sayısı
	15	10.000 Kişi Başına Kaydedilen Hırsızlık Suçlarının Oranı Ve Sayısı

DEMOGRAFI	1	Toplam Yaşayan Nüfus
	2	Çalışma Çağındaki Toplam Nüfus
	3	0-4 Yaş Arası Nüfusun Oranı
	4	Toplam Nüfusta Kadın Nüfusunun Erkek Nüfusuna Oranı
	5	75 Üstü Nüfusta Kadın Nüfusunun Erkek Nüfusuna Oranı
	6	1 Ve 5yıllık Dönemlerde Toplam Nüfus Değişimi
	7	Bağımlılık Oranı
	8	Genç Bağımlılık Oranı
	9	Yaşlı Bağımlılık Oranı
	10	Ülke Vatandaşlarının Toplam Nüfus İçindeki Oranı
	11	Diğer Ülke Üyesi Vatandaşlarının Toplam Nüfus İçindeki Oranı
	12	Vatandaşı Olmayanların Toplam Nüfus İçindeki Oranı
	13	Yurtdışında Doğmuş Olan Ülke Vatandaşlarının Toplam Nüfus İçindeki Oranı
	14	Toplam Hane Halkı Sayısı
	15	Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü
	16	Tek Kişilik Hane Halklarının Toplam İçindeki Oranı
	17	Yalnız Ebeveynlerden Oluşan Hane Halklarının Toplam İçindeki Payı
	18	Yalnız Yaşayan Bir Yaşlının Olduğu Hane Halklarının Oranı
	19	Kente Son İki Yıl İçinde Taşınmış Ülke Vatandaşlarının Oranı
	20	Kente Son İki Yıl İçinde Taşınmış Diğer Üyesi Ülke Vatandaşlarının Oranı
	21	18 Yaşından Küçük Çocuk Olan Hane Halklarının Toplam İçindeki Payı
SOSYO- KÜLTÜREL	1	Yıllık Konser Sayısı
	2	Yıllık Konserlere Katılım Sayısı
	3	Kişi Başına Konser Salonu Koltuk Sayısı

	4	Sinemaya Giden Yıllık İzleyici Sayısı
	5	Müze Sayısı
	6	Yıllık Müze Ziyaretçi Sayısı
	7	Tiyatro Salonu Sayısı
	8	Kişi Başına Tiyatro Salonu Koltuk Sayısı
	9	Yıllık Tiyatroya Giden İzleyici Sayısı
	10	Halk Kütüphanelerinin Sayısı
	11	Kişi Başına Kamu Kütüphanelerinden Yıllık Ödünç Alınan Kitap
	13	Kişi Başına Yıllık Sinemaya Gitme Sayısı
	14	Bin Kişiye Düşen Sinema Salonu Koltuk Sayısı
YÖNETİME KATILIM	1	Seçimlerinde Oy Kullanan Seçmen Oranı
	2	Ulusal Seçimlerde Oy Kullanan Seçmen Oranı
	3	Yerel Seçimlerde Oy Kullanan Seçmen Oranı
	4	Seçme Hakkına Sahip Olanlar İçinde Seçimleri İçin Kayıtlı Olanların Oranı
	5	Seçme Hakkına Sahip Olanlar İçinde Ulusal Seçimler İçin Kayıtlı Olanların Oranı
	6	Seçme Hakkına Sahip Olanlar İçinde Yerel Seçimler İçin Kayıtlı Olanların Oranı
	7	Yerel Seçimlerde Oy Kullanan 25 Yaş Altı Seçmen Oranı
	8	Seçilmiş Kent Temsilcilerinin Oranı
	9	Bin Kişi Başına Düşen Seçilmiş Kent Temsilcisi
	10	Seçilmiş Kent Temsilcilerinde Kadın Olanların Oranı
	11	Belediye Meclislerinin Nasıl Karar Aldıkları Konusunda Fikir Sahibi Olanların Ve Olmayanların Oranı
	12	Belediye Meclisinin Verdiği Kararların Kendi Şehirlerinin Yararı Olduğu Konusuna Katılanların Oranı

13	Belediye Meclisi Karar Alma Sürecine Halkın Katılım Düzeyi Konusunda Memnun Olanların Oranı
14	Belediye Meclisinin Karar Alma Sürecinde Halkın Önemli Bir Etkiye Sahip Olduğunu Düşünenlerin Oranı
15	Genel Seçimlerdeki Seçmen Katılımı Oranı
16	En Düşük Ve En Yüksek Genel Seçim Katılım Oranına Sahip Seçmenler
17	Bölgesel Meclis Seçimlerinde Seçmen Katılım Oranı
18	Yerel Yönetim Seçimlerinde Seçmen Katılım Oranı

EK-2

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Göstergeleri

Veri Kaynağı			Yılı	Birimi	Dönemi
Demografik Göstergeler					
1	Nüfus Yoğunluğu	TÜİK	2010	km ² /Kişi	Yıllık
2	Yaşa Özel Doğurganlık	TÜİK	2010	Binde	Yıllık
3	Genç Bağımlı Nüfus Oranı	TÜİK	2010	Yüzde	Yıllık
4	Net Göç Hızı	TÜİK	2010	Binde	Yıllık
5	Şehirleşme Oranı	TÜİK	2010	Yüzde	Yıllık
İstihdam Göstergeleri					
1	İşsizlik Oranı	TÜİK	2010	Yüzde	Yıllık
2	İşgücüne Katılma Oranı	TÜİK	2010	Yüzde	Yıllık
3	Çalışma Çağındaki N.Oranı	TÜİK	2010	Yüzde	Yıllık
4	İmalat Sanayi İstihdamı	SGK	2010	Yüzde	Yıllık
5	Sosyal Güvenlik Aktif Çalışanların	SGK	2010	Yüzde	Yıllık
6	Ortalama Günlük Kazanç	SGK	2010	TL	Yıllık
7	Ortalama Günlük Kazanç - Kadın	SGK	2010	TL	Yıllık
8	İstihdam Oranı	TÜİK	2010	Yüzde	Yıllık
Eğitim Göstergeleri					
2	Okuryazar Kadın Nüfus	TÜİK	2010	Yüzde	Yıllık
3	Genel Ortaöğretim Net	MEB	2009-2010	Yüzde	Yıllık
4	Mesleki ve Teknik Liseler	MEB	2009-2010	Yüzde	Yıllık
5	İlin YGS Ortalama Başarı	ÖSYM	2010	Ort. Puan	Yıllık
6	Yüksek Okul veya Fakülte	TÜİK	2010	Yüzde	Yıllık
Sağlık Göstergeleri					
1	Yüz Bin Kişiye Düşen	Sağlık Bakanlığı	2010	Yüzbinde	Yıllık
2	On Bin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	Sağlık Bakanlığı	2010	Onbinde	Yıllık
3	On Bin Kişiye Düşen Diş Hekimi	Sağlık Bakanlığı	2010	Onbinde	Yıllık
4	On Bin Kişiye Düşen Eczane Sayısı	Türkiye Eczacılar	2010	Onbinde	Yıllık
5	Yeşil Kart Sahibi Nüfusun İl Nüfusuna Oranı	SGK	2009	Yüzde	Yıllık

EK-3

Daha İyi Yaşam Endeksi Göstergeleri

Kategori	Göstergeler
Konut	Fert başına düşen oda sayısı
	Temel donanımlardan yoksun konutların oranı
	Konut ve kira harcamalarının tüketim harcamaları içerisindeki oranı
Gelir	Hane halkı net harcanabilir gelir (\$)
	Hane halkı net finansal varlığı (\$)
İstihdam	İstihdam oranı
	İşsizlik oranı
	Çalışan başına ortalama günlük kazanç (\$)
	İşgücü piyasası güvensizliği (yüzde)
Toplum	Toplumsal bağların kalitesi (yüzde)
Eğitim	Eğitime katılım oranı (yüzde)
	Öğrenci becerileri (ortalama skor)
	Eğitimde geçen süre (yıl)
Çevre	Hava kalitesi değerleri ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
	Su kalitesinden memnuniyet (yüzde)
Sivil katılım	Seçmen katılımı (yüzde)
	Karar alma sürecinde paydaş katılımı (ortalama skor)
Sağlık	Beklenen ömür (yıl)
	Beyan esaslı sağlık durumu (yüzde)

EK-4

Index Of Multiple Deprivation-IMD

Gelir (Toplam İçindeki Ağırlığı Yüzde 22,55): Dikkat Edileceği Üzere Bu Alandaki Göstergeler İngiltere’de Uygulanan Sosyal Politika Araçları Çerçevesinde Oluşturulmuştur	Gelir Desteği Alan Ailelerdeki Yetişkin Ve Çocuk Sayısı
	Gelir Tabanlı İşsizlik Ödeneği Alan Ailelerdeki Yetişkin Ve Çocuk Sayısı
	Güvenceli Emeklilik Ödemesi Alan Ailelerdeki Yetişkin Ve Çocuk Sayısı
	Geliri Ortalama Gelirin Yüzde 60’ından Daha Düşük Olan Ve Çocuk Vergi Ödemesi Alan Ailelerdeki Yetişkin Ve Çocuk Sayısı
	Geçim Desteği, Konaklama Desteği Ya Da Her İkisini Birden Alan Sığınmacılar
İstihdam (Toplam İçindeki Ağırlığı Yüzde 22,55):	İşsizlik Ödeneği (Hem Katkı Hem De Gelir Bazlı) Talebinde Bulunan 18-59 Yaş Aralığındaki Kadınlar Ve 18-64 Yaş Aralığındaki Erkeklerin Dört Çeyrek Üzerinden Ortalaması
	İş Görmezlik Ödeneği Talebinde Bulunan 18-59 Yaş Aralığındaki Kadın Ve 18-64 Yaş Aralığındaki Erkeklerin Dört Çeyrek Üzerinden Ortalaması
	Engelli Ödeneği Talebinde Bulunan 18-59 Yaş Aralığındaki Kadın Ve 18-64 Yaş Aralığındaki Erkeklerin Dört Çeyrek Üzerinden Ortalaması
	İstihdam Yardımı Talebinde Bulunan 18-59 Yaş Aralığındaki Kadınların Ve 18-64 Yaş Aralığındaki Erkeklerin Dört Çeyrek Üzerinden Ortalaması
	Aktif İşgücü Politikalarına (New Deal – Yeni Düzen Uygulamalarına) Katılan 18-24 Yaş Arası Nüfustan İşsizlik Yardımı Almayanların Dört Çeyrek Üzerinden Ortalaması

	Aktif İşgücü Politikalarına (New Deal - Yeni Düzen Uygulamalarına) Katılan 18 Yaş Üstü Tek Ebeveynlerin Dört Çeyrek Üzerinden Ortalaması
Sağlık Ve Engellilik (Toplam İçindeki Ağırlığı Yüzde 13,5):	Beklenen Yaşam Süresi – Yaşa Ve Cinsiyete Göre Erken Ölümler
	Karşılaştırmalı Hastalık Ve Engellilik Oranı – Yaşa Ve Cinsiyete Göre Hastalık Ve
	Engellilik Oranı
	Akut Hastalık Oranı – Yaşa Ve Cinsiyete Göre Hastaneye Acil Başvurular (Acil Hasta Kabulleri)
	60 Yaşın Altındaki Yetişkinlerde Duygu Durum Ve Kaygı Bozuklukları
Eğitim, Beceri Ve Beceri Geliştirme (Toplam İçindeki Ağırlığı Yüzde 13,5):	Temel Aşama 2 (Key Stage 213) Sınavlarını Alan Öğrencilerin İngilizce, Matematikve Fen Sınav Ortalamaları
	Temel Aşama 3 Sınavlarını Alan Öğrencilerin İngilizce, Matematik Ve Fen Sınav Ortalamaları
	Öğrencilerin Ortaöğretim Genel Sertifikası (GCSE14) Veya Eşdeğerindeki Temelaşama 4 Sınav Ortalamaları
	16 Yaş Üstü Çocukların Okula Gitmeme Oranı
	Ortaokullarda Devamsızlık Oranı – İzinli Ve İzinsiz
	Yükseköğretime Başlamayan 21 Yaş Altı Nüfus Oranı
	Mesleki Becerisi Olmayan Ya Da Düşük Olan 25-54 Yaş Aralığındaki Yetişkin Oranı
Aşırı Kalabalık (Hanehalkının İhtiyaçlarını Karşılacak Kadar Mekâna Sahip Olmayan) Hanelerin Oranı	
	Evsizlerin (Barınma Yardımı İçin Başvuranların) Oranı

Konut Ve Hizmetlere Erişim (Toplam İçindeki Ağırlığı Yüzde 9,3):	Kendisine Ait Konuta Sahip Olmakta Zorlananların (35 Yaş Altında Olup Kendisine Ait Konut Almakta Zorlanan Hanelerin) Oranı
	Sağlık Kuruluşlarına Uzaklık
	Süpermarket Ya Da Bakkala Mesafe
	İlköğretim Okuluna Mesafe
	Postaneye Mesafe
Çevre-Yaşam Ortamı (Toplam İçindeki Ağırlığı Yüzde 9,3):	Kötü Koşullarda Bulunan Sosyal Ve Özel Konutlar
	Merkezi Isıtması Olmayan Konutlar
	Hava Kalitesi
	Trafik Kazaları
Suç (Toplam İçindeki Ağırlığı Yüzde 9,3):	Şiddet (Rapor Edilen Şiddet Vakalarının Sayısı): 1000 Kişi Başına Düşen Tanımlanmış (Suç Kabul Edilen) 19 Suç Türü
	Soygun (Rapor Edilen Hırsızlık Sayısı): 1000 Kişi Başına Düşen Tanımlanmış 4 Suç Türü
	Hırsızlık (Rapor Edilen Hırsızlık Sayısı): 1000 Kişi Başına Düşen Tanımlanmış 5 Suç Türü
	Cezai Suç (Hukuken Cezai Yaptırım Gerektiren Fiil) Rapor Edilen Suçların Sayısı 1000 Kişi Başına Düşen Tanımlanmış 11 Suç Türü

ÖZGEÇMİŞ

Beykent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat (İngilizce) Bölümü'nden 2010'da mezun olan Abdulkadir Altınsoy, aynı sene İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı. 2012'de, Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı aynı sene yüksek lisans öğrenimini tamamladı. 2013'de Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimine başladı. Doktora çalışması sürecinde 2017'de İngiltere'de University of West of England/Bristol Üniversitesi bünyesinde, misafir araştırmacı olarak, 6 ay süreyle çalışmalarda bulundu. Evli ve bir çocuk babasıdır.